

Ukrainian Museum
2280 West 11th St.
CLEVELAND 13, OHIO

2583

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КАЛЕНДАРЬ АЛЬМАНАХ

им видом
х'колі,
вся Бескидом,

змін волі,
атий,
полі.

ч тугою повитий,
гіркий, та вільний;
ен, слізьми злитий,

ромний дар весільний.

Та приїде час, і ти огі
Засядеш у народів воі
Труснеш Навказ, впері

Покотиш Чорним морем
і глянеш, як хазнін домо
По своїй хаті і по своїм

Прийми ж цей спів, хоч
Та повний віри; хо
Твоїй будучині за

Твоєму генію мій скромний дар воі

1947

НОВІ КНИЖКИ

накладом видавництва «Українське Слово»

Іван Франко: ЗАХАР БЕРКУТ, історична повість.

Гриць Божок: УКРАЇНЦІ В ЄГИПТІ, спогади з 1919 р.

Юліян Бескид: ЛЮДИ БЕЗ ПРІЗВИЩ.

* * * БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ.

О. Судомора: ДІТИ, ОДГАДАЙТЕ, вид. ОПДЛ.

В. Гренджа-Донський: БАЙКА ПРО КОЗУ ТА ВОВКА.

В. Гренджа-Донський: ПРИГОДИ ЗАЙЧИКА.

Н. Забіла: ХАТИНКА НА ЯЛИНЦІ.

Роляник: ЧОРНИЙ ДОЛЬКО.

Н. Забіла: ПРИГОДИ З АВТОБУСОМ.

Jurij Kosacz: ABEND BEI ROSUMOWSKY

Н. Забіла: ПІВНИК

ТА КУРОЧКА.

Ніна Бурик: ГУСЕНЯ.

АМАТОРИ ЛІТЕРАТУРИ Й МИСТЕЦТВА!

ВАШ ЧАСОПИС —

ХОРС

що виходить у співпраці з видавничою комісією МУРу накладом в-ва «Українське Слово» як кварталник (що три місяці) і об'єднує найкращі літературно-мистецькі сили української еміграції.

Перше число, що цими днями виходить друком (квартал жовтень—грудень 1946) об'ємом понад 10 аркушів, містить поезії Тодося Осьмачки, Юрія Клена, Василя Барки, Юрія Косача та ін., новелі В. Домонтовича, Василя Орлика, Ігоря Костецького, перекладні поезії та прозу, статті на літературно-мистецькі теми, обширний огляд і хроніку, рецензії та бібліографічні відомості, гумор

ТА БАГАТИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МАТЕРІАЛ

ХОРС початкує рух у напрямі змагання за досконале модерне українське мистецтво, і тому він цікавий не тільки для фахівців, але й для всіх читачів, що їм не байдуже мистецьке життя.

Адреса редакції та адміністрації:

«Ukrainisches Wort»

Regensburg — Ganghofersiedlung.

КУЛЬТУРНО - МИСТЕЦЬКИЙ
КАЛЕНДАР
АЛЬМАНАХ
на 1947 рік

РЕГЕНСБУРГ

1947

НАКЛАДОМ ВИД. С-КИ «УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО»

ЗРЕДАГУВАВ: ЮЛІАН БЕСКИД
у співпраці з видавничою комісією
об'єднання письменників МУР

Монтаж обгортки І. К.

ПРИМИРЕНІ

Умивається Бог-Господь
і до сонця: «возходь, леліточко, возходь!»...
і простила квітчастий рушничок.

Травинки — немов на бенкеті, чарочками: чок-чок;
травинки — немов на весіллі, міняться росами,
весельчатими намистами.

Торкають річку ніжечками босими,
дзвонять келішечками поломенистими.

Блукає дівчинка; — вмерла бабуся; —
дівчинка мучиться ...«кому помолюся?»

Нікому покійницю похоронити,
Бо голод. На «чорній дошці» — діди і діти.
Упала, припала ж до рушничка сирота,
А небо променями повниться, світа...

Всевишньому в серці став, мов лан,
страждання білий туман.

І ось до сонця знов:
«світи з найсвітлішою ласкою!» — і пішов.

Пішов до конторки й кожнісінької хати,
мирити, усовіщати.

Брати худі повиходили, кинувши двері,
стояли, дивилися в очі щирі.

Одні взяли револьвери,
а другі — сокири.

Як зареготався сатана в сонцях орденів:
він Господа одурив.

Оглянувся — на самого ж океан звірів...
і ніхто скажених не розборонив.

А люди: «без неба доля наша клята,
ані добра в житті, ані пуття немає».
Біля колодязя, там брат примиреного брата,
сльози встидавшись, тричі обнімає.

В серцях — мов голуби на свята.

СІЧЕНЬ

Н. Ст. Дні	українські свята	латинські свята
1 19 С	груд. 1946. Муч. Боніф. »	Новий Рік 1947
2 20 Ч	Свмч. Ігнатія Богоноса	Макарія
3 21 П	Мч. Юліанії	Геновефи
4 22 С	Вмч. Анастасії	Тита
5 23 Н	Неділя св. Отців. Гл. 5.	Телесфора
6 24 П	Нав. Різдва, св. Євгенії	Трьох Королів
7 25 В	Христове Різдво	Валентина
8 26 С	Соб. Пр. Богор., Йос.	Северина
9 27 Ч	Первмч. Стефана ☉	Юліана
10 28 П	20 тис. муч. в Ніком.	Агатона
11 29 С	Дітей уб. у Вифлеемі	Альойсія
12 30 Н	Нд. по Різд. Мч. Ан. Гл. 6.	1. нд. по 3 н.
13 31 П	Прп. Меланії	Вероніки
14 1 В	Н. Р. 1947. Об. Г. В. В.	Ілярія
15 2 С	Сильвестра папи	Павла Пуст.
16 3 Ч	Прор. Малахії	Маркеля
18 5 С	Нав. Богоявл., Теоп. і Т.	Антонія Вел.
17 4 П	Собор св. 70 Апост. ☿	Приски
19 6 Н	Господ. Богоявлення.	2. нд. по 3. н.
20 7 П	Соб. св. Іоана Хрестителя	Аскалопа
21 8 В	Преп. Юрія і Еміліяна	Агнети
22 9 С	Мч. Полієвкта	Вінкентія
23 10 Ч	Св. Григорія Ніспійського	Обр. Д. М.
24 11 П	† Преп. Теодосія ●	Тимотея
25 12 С	Мч. Татіяни, св. Сави	Нав. Ап. Павла
26 13 Н	Нд. по Просв. Гл. 8.	3. нд. по 3. н.
27 14 П	Отців уб. в Сін.	Іоана Зол.
28 15 В	Преп. Павла й Івана	Юліана
29 16 С	Покл. ок. ап. Пет., св. Л.	Франца С.
30 17 Ч	† Преп. Антонія Великого	Мартини
31 18 П	Св. Атаназія і Кирила ☿	Петра з Н.

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Коли на Водохрищу імлистий день, то буде багато хліба; коли завирюха, то буде завирюха й на Великдень.

Як на Йордан теплота, не забариться весна.

ЗАПИСКИ

Січень:

- 3 I 1871 Нар. поет і вчен. А. Кримський
- 6 I 1846 Заснов. Кир-Метод. Братство
- 7 I 1834 Народ. поет Степ. Руданський
- 11 I 1647 Помер митр. Петро Могила
- 11 I 1888 Помер поет Юрій Федькович
- 14 I 1649 Вїзд Б. Хмельницького у Київ
- 18 I 1654 Переяславська угода
- 20 I 1921 Помер письм. Панас Мирний
- 21 I 1803 Пом. гетьм. Кир. Розумовський
- 22 I 1864 Нар. поет-сатир. Володимир
Самійленко
- 22 I 1918 Прогол. IV. Унів. Самостійно-
сти України
- 28 I 1790 Нар. поет П. Гулак-Артемов-
ський
- 29 I 1918 Крути.

ЛЮТИЙ

Н. Ст. Дні українські свята			латинські свята
1	19	С Преп. Макарія	Ігнатія
2	20	Н Нед. Митаря і Фар. Гл. 1.	Нд. Стар. Б. М.
3	21	П Преп. Максима	Блажея
4	22	В Ап. Тим. Препмч. Анаст.	Вероніки
5	23	С Щмч. Климентія	Агафії
6	24	Ч Преп. Ксенії	Тита
7	25	П † Григорія Богослова	Ромуальда
8	26	С Преп. Ксенофонта	Іоана з М.
9	27	Н Нд. Блудного Сина. Гл. 2.	Нд. М'ясопустна
10	28	П Ефрема Сирина	Ерми
11	29	В Пер. мощей Ігнатія Бог.	Евфросинії
12	30	С Трьох Святителів	Евлялія
13	31	Ч Безср. Кира й Іоана	Григорія
14	1	П Лютий ст. ст. Мч. Трифона	Валентія
15	2	С Господн. Стрітення	Фавстини
16	3	Н Нд. М'ясопустна. Гл. 3. €	Нд. Запустна
17	4	П Св. Ісидора	Флявія
18	5	В Мч. Агафії	Констанції
19	6	С Преп. Вукола	Попел. Кен. і С.
20	7	Ч Преп. Партенія і Луки	Евстахія
21	8	П Вмч. Теодора, Страт.	Андрея
22	9	С Мч. Никифора	Петра
23	10	Н Нд. Сиропусна. Гл. 4. ●	Нд. Вступна
24	11	П Св. Власія	Мат. ап.
25	12	В Архіеп. Мелетія, Олексія	Анастасії
26	13	С Преп. Мартиніяна, Зої	Олександра
27	14	Ч Преп. Авксентія	Олекс. Вп.
28	15	П Ап. Онисима	Теофіла

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Коли на Стрітення віл нап'ється водиці, то на Юрія він нап'ється травиці.

ЗАПИСКИ

Люте́нь:

- 2 II 1812 Нар. байкар Євген Гребінка
- 7 II 1933 Помер арт. Мик. Садовський
- 8 II 1940 Помер письм. Спиридон Чер-
касєнко
- 11 II 1852 Помер письм. Мик. Гоголь
- 14 II 1897 Помер письм. Пантел. Куліш
- 20 II 1054 Помер вел. кн. Яросл. Мудрий
- 22 II 1860 Помер. найб. арт. Марія Зань-
ковецька
- 24 II 1872 Пом. поет. Леся Українка

БЕРЕЗЕНЬ

Н. Ст. Дні		українські свята	латинські свята
1	16	С Мч. Памфила, Валент . р	Альбіна
2	17	Н 1. Нд. Вел. Посту. Гл. 5.	2. нд. Суха
3	18	П Св. Льва	Кунегунда
4	19	В Ап. Архипа	Казимира
5	20	С Преп. Льва Кат.	Віктора
6	21	Ч Преп. Тим., Арх. Евстафія	Перпетуї
7	22	П Найд. мощ. мч. в Євгенії	Томи з Акв.
8	23	С Свщмч. Полікарпа	Вінкентія
9	24	Н 2. Нд. Вел. Посту. ☉	3. нд. Глуха
10	25	П Св. Тараса	40 муч.
11	26	В Архiep. Порфірія	Константина
12	27	С Преп. Прокопія	Григор. Вел.
13	28	Ч Ісп. Василя, Мартини	Христини
14	1	П Препмч. Евдокії, Антоніни	Матильди
15	2	С Свщмч. Теодота	Лонгіна
16	3	Н 3. Нд. Вел. Посту. €	4. нд. Середоп.
17	4	П Св. Герасима,	Патрикія
18	5	В Мч. Конона	Кпр. Ерус.
19	6	С 42 муч. в Аморії	Пос. Обр.
20	7	Ч Сщмч. Василя, Ефрема	Євфимії
21	8	П Преп. Теофілякта	Венедикта
22	9	С † 40 муч. в Севастії	Катерини
23	10	Н 4. Нд. Вел. Посту. ●	5. нд. Чор. нд.
24	11	П Св. Софронія	Гавриїла
25	12	В Ісп. Теофана і св. Григ.	† Благ. П.Д.М.
26	13	С Пер. мощ. св. Никифора	Емануїла
27	14	Ч Преп. Венедикта	† М. Б. Стр.
28	15	П Мч. Агапія	Ів. Катістр.
29	16	С Савина папи	Кирила
30	17	Н 5. Нд. Вел. Посту. р	Квітна нед.
31	18	П Св. Кирила	Альбіни д.

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Сухий марець мокрий май, буде жито наче гай.

Коли на Евдокії погода, тоді все літо буде погідне.

ЗАПИСКИ

Березень:

- 3 III 1827 Нар. байкар Леонід Глібів
- 8 III 1169 Погром Києва Андрієм Боголюбським
- 9 III 1814 Нар. поета-прор. Т. Шевченка
- 10 III 1861 Пом. поет-прор. Т. Шевченко
- 14 III 1939 Прогол. Самостійности Карпатської України
- 17 III 1896 Помер поет і комп. Петро Ніщинський
- 23 III 1842 Нар. композ. Мик. Лисенко
- 26 III 1908 Помер істор. Вол. Антонович

КВІТЕНЬ

Н.	Ст.	Дні	українські свята	латинські свята
1	19	В	Мч. Хризанта й Дарії	Гугона
2	20	С	Отц. уб. в мон. Савви	Франца
3	21	Ч	Ісп. Якова	Рихарда
4	22	П	Сщмч. Василя	Ісидора
5	23	С	Преп. Нікона	Вінкентія
6	24	Н	Квітна неділя	Воскр. Христ.
7	25	П	Благовіщення М. Б.	Світл. Понед.
8	26	В	Соб. Арх. Гавриїла	Діонісія
9	27	С	Преп. Матрони	Марії Кл.
10	28	Ч	Вел. Чет., Пр. Іларіона	Езекїїла
11	29	П	Велика П'ятниця, св. Марк.	Льва п.
12	30	С	Вел. Суб. Пр. Іоана листв.	Юлія п.
13	31	Н	Христове Воскресення	1. нд. Біла нед.
14	1	П	Світлий Понеділок	Іустини
15	2	В	Світлий Вівторок	Анастазії
16	3	С	Преп. Никити	Лямберта
17	4	Ч	Преп. Йосипа, Георгія	Аннікити
18	5	П	Св. Теодула	Апольонія
19	6	С	Св. Евтихія	Емми
20	7	Н	Томина Неділя	2. нд. по Воскр.
21	8	П	Ап. Іродіона й інш.	Анзельма
22	9	В	Мч. Евпсихія	Каюса і Сотера
23	10	С	Мч. Терентія	Войтіха
24	11	Ч	Сщмч. Антипи	Леонтія
25	12	П	Ісп. Василя	Маркуса
26	13	С	Свщмч. Артемона	Марцелінуса
27	14	Н	Нд. Мирносиць. Гл. 2	3. нд. по Воскр.
28	15	П	Ап. Аристарха й інш.	Павла
29	16	В	Мч. Агапії, Ір. Х'он.	Петра з В.
30	17	С	Преп. Симеона й Авак.	Катерини

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Теплий квітень мокрий май, буде пшеничка як зелений гай.

ЗАПИСКИ

Квітень:

- 2 IV 1918 Помер письмен. Іван Нечуй-Левицький
- 9 IV 1864 Народився письмен. Павло Грабовський
- 19 IV 1885 Пом. істор. Мик. Костомарів
- 21 IV 1785 Заведення кріпацт. в Україні
- 22 IV 1910 Пом. драматург Марко Кропивницький
- 23 IV 1185 «Слово о полку Ігоревім».
(Похід)
- 25 IV 1913 Помер письмен. Михайло Коцюбинський
- 27 IV 1904 Пом. драмат. М. Старицький.

ТРАВЕНЬ

Н. Ст. Дні			українські свята	латинські свята
1	18	Ч	Преп. Іоана	Філ. і Як.
2	19	П	Преп. Ів. Староп.	Жигмонта
3	20	С	Преп. Теод. Трих.	Фльоріяна
4	21	Н	Нд. Розслабл, св. Ян. Гл. 3.	4. нд. по Воскр.
5	22	П	Св. Теодора Сік.	Готарда
6	23	В	† Вмч. Георгія, Олександ.	Іоана з Ол.
7	24	С	Мч. Сави, Преп. Пятдес.	Станислава
8	25	Ч	† Ап. Марка Ев. ☉	Об. св. Мих.
9	26	П	Сщмч. Василя	Григор. Наз.
10	27	С	Сщмч. Симеона	Ісидора
11	28	Н	Нд. Самарянини. Гл. 4	5. нд. по Воскр.
12	29	П	Св. 9 муч. в Кіз.	Панкратія
13	30	В	† Ап. Якова, бр. св. Ів. Бог.	Серватія
14	1	С	Трав. Прор. Еремії	Боніфатія
15	2	Ч	Св. Атан., Бор. і Гліба ☾	Вознесенія
16	3	П	† Теодосія Печер.	Іоана зі С.
17	4	С	Преп. мч. Пелагії	Пасхаліса
18	5	Н	Нд. Сліпого, Мч. Ір. Гл. 5.	6. нд. по Воскр.
19	6	П	Св. Іова	Целестіна
20	7	В	Пам. явл. Хр. в Ерус.	Бернарда
21	8	С	† Іоана Богосл.	Бената
22	9	Ч	Госп. Возн. ●	Юлії
23	10	П	† Ап. Симона Зил.	Десідерія
24	11	С	Свмч. Мокія, св. Методія	Іоанни
25	12	Н	Нд. св. От. І. нік. соб. Гл. 6.	Зел. Свята
26	13	П	Св. Глікерії	Пон. сз. Духа
27	14	В	Мч. Ісидора	Беди Вен.
28	15	С	Преп. Пахомія З.	Августина
29	16	Ч	Преп. Теодора Озв.	Юдити
30	17	П	Св. ап. Андроніка ☽	Фердинанда
31	18	С	Мч. Теодота й інш.	Петронелі

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Як піде дощ на Юрія, то буде хліб і в дурня.
Холодний травень — рік хлібородний.

ЗАПИСКИ

Травень:

- 1 V 1843 Нар. письм. Панас Мирний
- 4 V 1838 Викуп Т. Шевченка з кріпац.
- 6 V 1910 Пом. письм. Борис Грінченко
- 11 V 1907 Заснув. Українського Науко-
вого Товариства в Києві
- 13 V 1933 Пом. письм. Мик. Хвильовий
- 14 V 1871 Нар. письм. Василь Стефаник
- 18 V 1902 Пом. письм. П. Грабовський
- 23 V 1938 Пом. Є. Коновалець
- 28 V 1916 Пом. поет-письм. Іван Франко

ЧЕРВЕНЬ

Н. Ст. Дні	українські свята	латинські свята
1 19 Н	Зіслання св. Духа	1. нд. по Сош.
2 20 П	Пресв. Тройці	Марколіни
3 21 В	† Константина і Елени	Кльотильди
4 22 С	Мч. Василіска	Франца
5 23 Ч	Преп. Михаїла	Божого Тіла
6 24 П	Преп. Симеона	Норберта
7 25 С	† З. знайд. гол. Іоана Хр.	Роберта
8 26 Н	Нд. Всіх Святих. Гл. 8	2. нд. по С. М.
9 27 П	Свмч. Терапа	Феліціяна
10 28 В	Преп. Никити	Маргарети
11 29 С	Препмч. Теодосії	Варнави
12 31 Ч	Пресв. Евхаристії	Іоана
13 31 П	Ап. Ермія	† Антонія
14 1 С	Черв. Мч. Юстина Ф.	Василія В.
15 2 Н	2. Нд. по Зісл. Гл. 1	3. нд. по 3. С.
16 3 П	Мч. Лукіліяна й інш.	Бенона
17 4 В	Арх. Митрофана	Інокентія
18 5 С	Сщмч. Доротея Т.	Марка
19 6 Ч	Преп. Вісар. й Ілар.	Гервасія
20 7 П	Пресв. Серця Іс.	Сільверія
21 8 С	Сострад. Пр. Богор.	Альойсія
22 9 Н	3. Нд. по Зісл. Гл. 2.	4. нд. по 3. С.
23 10 П	Св. Тимотея	Агриппи
24 11 В	† Апост. Вартол. і Варп.	Рожд. Ів. Хр.
25 12 С	Преп. Онуфрія В.	Проспера
26 13 Ч	Мч. Акиліни	Ів. й Павла
27 14 П	Прор. Елисея	Володислава
28 15 С	Прор. Амоса	Іриня
29 16 Н	4. Нд. по Зісл., Тих. Гл. 3	5. н. † Ап.П.П.
30 17 П	Мч. Мануїла й інш.	Емілії

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Як цвіте біб, важко за хліб, а як мак, то вже не так.
Коли на Самсона дощ, буде сім тижнів дощ.

ЗАПИСКИ

Червень:

- 4 VI 1775 Зруйнування Нової Січі
- 18 VI 1709 Зруйн. Чортомлицької Січі
- 7 VI 1843 Пом. поет М. Шашкевич
- 9 VI 1845 Нар. драм. Карпенко-Карий
- 11 VI 1931 Пом. істор. Вяч. Липинський
- 16 VI 1849 Нар. письм. Олена Пчілка
- 18 VI 1709 Зруйн. Чортомлицької Січі
- 29 VI 1895 Пом. вчений Мих. Драгоманів.

ЛИПЕНЬ

Н. Ст. Дні	українські свята	латинські свята
1 18 В	Мч. Леонтія	Теодорика
2 19 С	† Ап. Юлі Тад.	Пос. Пр. Д. М.
3 20 Ч	Сщмч. Методія	Анатолія
4 21 П	Мч. Юліана Тарс.	Посифа К.
5 22 С	Сщмч. Евсевія	Антонія
6 23 Н	5. Нд. по Зісл. Гл. 4. ☉	6. нд. по 3. С.
7 24 П	Різдво Іоана Хрест.	Кирила й Мат.
8 25 В	Препмч. Февронії	Елисавети
9 26 С	Преп. Давида	Кирила
10 27 Ч	Преп. Самсона	Амелії
11 28 П	Пер. мщ. Кир. і Іоана	Пія папи
12 29 С	Верх. Ап. Петра і Павла	Іоана Гл.
13 30 Н	6. Нд. по Зіс. Гл. 5. ☾	7. нд. по 3. С.
14 1 П	Св. Козьма і Даміана	Бонавентури
15 2 В	† Полож. ч. Ризи Богор.	Генриха
16 3 С	Мч. Якінта	Мат. Б. Ск.
17 4 Ч	Андрея Крит.	Алексія
18 5 П	† Ап. Кир. і Мет.	Симона
19 6 С	† Преп. Атан. Ат.	Вінкентія з П.
20 7 Н	7. Нд. по Зісл. Гл. 6 ●	8. нд. по 3. С.
21 8 П	Св. Прокопія	Данієля
22 9 В	Преп. Панкратія	Праксиди
23 10 С	† Преп. Антонія Печ.	Аполінарія
24 11 Ч	Мч. Евф., кн. Ольги	Христини
25 12 П	Мч. Прокла й Іларіона	Кунегунди
26 13 С	Соб. Арх. Гавриїла	Ікова ап.
27 14 Н	8. Нд. по Зісл. Гл. 7	9. нд. по 3. С.
28 15 П	† Володимира Вел. ☽	Віктор, Вінк.
29 16 В	Сщмч. Атиногена	Марти
30 17 С	Вмч. Марини	Урбанз
31 18 Ч	Мч. Якінта й Еміл.	Інатія з Л.

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Хто вліті дармує, той взимі голодує.

ЗАПИСКИ

Липень:

- 2 VII 1825 Нар. письм. В. Олександрів
- 7 VII 1651 Берестечко
- 8 VII 1709 Полтава
- 15 VII 1015 Пом. вел. кн. св. Володимир
в Києві
- 15 VII 1015 Пом. Вел. кн. св. Володимир
Беликий
- 18 VII 1873 Пом. поет Степ. Руданський,

СЕРПЕНЬ

Н. Ст. Дні		українські свята	латинські свята
1	19	П Преп. Мокрини	Петра в ок.
2	20	С † Прор. Ілії	Альфонса
3	21	Н 9. Нд. по Зісл. Гл. 8	10. нд. по 3. С.
4	22	П Св. Марії Магд. Мир. ☉	Домініка
5	23	В Муч. Трофима й інш.	Мат. Б. Сн.
6	24	С † Бориса та Гліба	Преобр. Г.
7	25	Ч † Усп. св. Анни	Каєтана
8	26	П Сщмч. Ермолая	Еміліана
9	27	С † Вмч. Пантелеймона	Романа
10	28	Н 10. Нд. по Зісл. Гл. 1	11. нд. по 3. С.
11	29	П Св. Калпника ☾	Сусани
12	30	В Ап. Сили й інш.	Кляри
13	31	С Прав. Евдокима	Іполіта
14	1	Ч † Проісх. Ч. Хр. 7 муч. М.	Гвзевія
15	2	П Пер. мц. св. Стефана	Усп. М. Б.
16	3	С Преп. Ісаакія й інш.	Поакима
17	4	Н 11. Нд. по Зісл. Гл. 2	12. нд. по 3. С.
18	5	П Св. Євсигнія ●	Елени
19	6	В Госп. Преображення	Іоана
20	7	С Преп. Дометія	Бернарда
21	8	Ч Ісп. Еміліана еп.	Іоанни
22	9	П † Ап. Матія	Тимотея
23	10	С Мч. Лаврентія	Филипа
24	11	Н 12. Нд. по Зісл. Гл. 3	13. нд. по 3. С.
25	12	П Св. Фотія і Ан.	Ельвіри, Людь.
26	13	В Ісп. Максима ☽	Зефірина
27	14	С Прор. Міхея	Гебгард. Казим.
28	15	Ч Успення Пр. Богородиці	Августина
29	16	П Пер. нер. обр. Іс. Хр.	Ус. Гл. І. Хр.
30	17	С Мч. Мирона	Рожі з Л.
31	18	Н 13. Нд. по Зісл. Гл. 4	14. нд. по 3. С

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

До Спасівки бджоли на господаря роблять, а в Спасівку на себе.

ЗАПИСКИ

Серпень:

- 1 VIII 1913 Пом. поет. Леся Українка
- 6 VIII 1637 Пом. Б. Хмельницький
- 7 VIII 1819 Нар. письм. Павл. Куліш
- 7 VIII 988 Хрещення України
- 8 VIII 1834 Нар. Юрій Федькович
- 10 VIII 1907 Пом. письм. Марко Вовчок
- 11 VIII 1925 Пом. поет Вол. Самійленко
- 14 VIII 1581 Поява «Острозької Біблії»
- 15 VIII 1836 Нар. письм.-поет Ів. Франко
- 20 VIII 1843 Пом. письм. Гр. Квітка-
Основ'яченко
- 28 VIII 1921 Пом. поет Григ. Чупринка.

ВЕРЕСЕНЬ

Н. Ст. Дні		українські свята	латинські свята
1	19	П Мч. Андрія Страт. й інш.	Егідія
2	20	В Прор. Самуїла	Стефана
3	21	С Ап. Тадея	Ізабелі
4	22	Ч Мч. Агатоніка й інш.	Розалії
5	23	П Мч. Лупа	Лаврентія
6	24	С Сщмч. Евтиха	Захарії
7	25	Н 14. Нд. по Зісл. Гл. 5	15. нд. по 3. С.
8	26	П Св. Адріяна й Наталії	Різд. Пр. Богор.
9	27	В Преп. Пімена	Горгонія
10	28	С Преп. Мойсея й Авг.	Мик. з Т.
11	29	Ч † Ус'к. гол. Ів. Хрест.	Прота
12	30	П Архієп. Олександра й інш.	Ім. М. Б.
13	31	С † Пол. п. Пр. Богор.	Филипа
14	1	Н 15. Нд. Прп. Сим. Гл. 6.	16. нд. В.Ч.Хр.
15	2	П Св. Маманта	7 стр. П. Д. М.
16	3	В Сщмч. Антина і Теокт.	Корнелія
17	4	С Сщмч. Вавили	Лямберта
18	5	Ч Прор. Захарії і Еліс.	Йосифа з Б.
19	6	П Спом. чуда Арх. Мих.	Януарія
20	7	С Мч. Созонта	Евстахія
21	8	Н 16. Нд. Різд. Пр. Б. Гл. 7.	17. нд. по 3. С.
22	9	П Св. Якима, Анни	Томи з Віл.
23	10	В Мч. Мінодори й інш.	Теклі
24	11	С Преп. Теодори	Мар. з М.
25	12	Ч Сщмч. Автонома	Авралія
26	13	П Пам. Обн. Храма	Кипріяна
27	14	С Воздв. Чесн. Хреста	Косми й Дам.
28	15	Н 17. Нд. по Зісл. Гл. 8	18. нд. по 3. С.
29	16	П Св. Евфимії, Людмили	Михайла Арх.
30	17	В Мч. Соф., В. Н. та Л.	Ероніма

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Хто рано сіє, той не жаліє.

Учись, сину, азбуки, прийде хліб сам у руки.

ЗАПИСКИ

Вересень:

- 1 IX 1722 Нар. філос. Григ. Сковорода
- 5 IX 1864 Нар. письм. Мих. Коцюбинський
- 5 IX 911 Договір кн. Олега з греками
- 9 IX 1863 Нар. письм. Бор. Грінченко
- 10 IX 1769 Нар. поет Ів. Котляревський
- 15 IX 1907 Пом. драм. Карпенко-Карий
- 18 IX 1940 Пом. арт. О. Саксаганський
- 29 IX 1866 Нар. в Холмі істор. Мих. Грушевського.

ЖОВТЕНЬ

Н. Ст. Дні		українські свята	латинські свята
1	18	С Єп. Евменія	Ремігія
2	19	Ч Мч. Трофима	Анг. Хорон.
3	20	П Вмч. Евстафія	Капіда
4	21	С Ап. Кондрата	Франца Сер.
5	22	Н 18 Нд. по Зісланні. Гл. 1	19. нд. по 3. С.
6	23	П Зачаття св. Ів. Хр.	Бруно
9	26	Ч † Ів. Богослова (на п.) €	М. Б. Рожан.
7	24	В Первмч. Теклі	Григідя
8	25	С Преп. Евфросинії	Людвика
10	27	П Мч. Калістрата	Франца Б.
11	28	С † Преп. Харитона	Бміліяна
12	29	Н 19. Нд. по Зісланні. Гл. 2	20. нд. по 3. С.
13	30	П Свмч. Григорія	Едуарда
14	1	В Покр. Пресв. Богородиці	Калікта
15	2	С Сщмч. Кипріяна	Тереса
16	3	Ч Сщмч. Діонісія Ар.	Герарда
17	4	П Сщмч. Еротей	Маргар. Ал.
18	5	С Мч. Харитини	Луки Ев.
19	6	Н 20 Нд. † Ап. Томи. Гл. 3.	21. нд. по 3. С.
20	7	П Св. Сергія і Вакха	Іоана Кант.
21	8	В Преп. Пелагії	Уршулі
22	9	С † Ап. Якова Алф.	Бордулі
23	10	Ч Муч. Евлампія і Евл.	Северина
24	11	П Ап. Фяліпа	Рафаїла
25	12	С Мч. Прова й інш.	Криспіна
26	13	Н 21. Нд. по Зісланні. Гл. 4	22. нд. по 3. С.
27	14	П Преп. Параскевії	Сабини
28	15	В Преп. Евтімія	Сим. й Тадея
29	16	С Мч. Лонгіна	Наркиса
30	17	Ч Прор. Осії	Альфонса
31	18	П † Ап. Луки Ев.	Вольфганга

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Хто сіє по Покрові, той виводить по корові.

ЗАПИСКИ

Жовтень:

- 3 X 1930 Пом. письм. Олена Пчілка
- 4 X 1930 Пом. арт. Марія Заньковецька
- 6 X 1918 Відкр. Українського Державного Університету в Києві
- 10 X 1893 Пом. байкар Леонід Глібів
- 13 X 1866 Пом. письм. П. Гулак-Артемівський
- 22 X 1939 Пом. учений Ол. Лотоцький
- 22 X 1918 Відкр. Українського Університету в Кам'янці Под.
- 29 X 1794 Пом. філос. Григ. Сковорода.

ЛИСТОПАД

Н.	Ст.	Дні	українські свята	латинські свята
1	19	С	Прор. Йоїла	Всіх Святих
2	20	Н	22. Нд. по Зісланні. Гл. 5	23. нд. по 3. С.
3	21	П	Св. Іляріона	Губерта
4	22	В	Еп. Аверкія	Карла Бор.
5	23	С	† Ап. Якова	Зах. і Ел.
6	24	Ч	Муч. Арета й інш.	Леонарда
7	25	П	Мч. Марк. й Март.	Никандра
8	26	С	Вмч. Димитрія	Готфрида
9	27	Н	23. Нд. по Зісланні. Гл. 6	24. нд. по 3. С.
10	28	П	Св. Терентія, Вмч. Параск.	Трифона
11	29	В	Преп. Анаст. Римл.	Мартина
12	30	С	Мч. Зиновія і Зин.	Еміліяна
13	31	Ч	Ап. Стахія й інш.	Станисл. К.
14	1	П	† Косми й Дам'яна	Посафата
15	2	С	Мч. Акиндина	Леопольда
16	3	Н	24. Нд. по Зісланні. Гл. 7	25. нд. по 3. С.
17	4	П	Св. Йоаннікія	Григорія
18	5	В	Мч. Галактіона	Одона
19	6	С	Ісп. Павла	Елисавети
20	7	Ч	Мч. Ерона	Фелікса
21	8	П	Соб. св. Арх. Михаїла	Жертв. П. Д. М.
22	9	С	Муч. Онис. і Порф.	Киклії
23	10	Н	25. Нд. по Зісланні.	1. нд. Адвенту
24	11	П	Св. Теод., мч. Віктора й ін.	Іоана
25	12	В	† Сщмч. Посафата	Катерини
26	13	С	† Іоана Золот.	Конрада
27	14	Ч	† Ап. Филипа	Галеріяна
28	15	П	Мч. Самона й інш.	Мансвета
29	16	С	† Ап. Матея Ев.	Сатурніна
30	17	Н	26. Нд. по Зісл. Гл. 1 ☉	2. нд. Адвенту

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Як на Дмитра погода, то й на Великдень буде тепло.

MITTELBAYERISCHE ZEITUNG
REGENSBURG

*

Werkstätte
für gediegene Druckarbeiten

Листопад:

- 1 XI 1918 Всенар. Зриз у Зах. Україні
- 6 XI 1811 Нар. поета Марк. Шашкевича
- 6 XI 1912 Пом. комп. Мик. Лисенко
- 10 XI 1838 Пом. письм. І. Котляревський
- 13 XI 1838 Нар. письм. Ів. Нечуй-Левицький
- 14 XI 1918 Відкрито Українську Академію Наук у Києві
- 16 XI 1863 Нар. письм. Ольга Кобилянська
- 21 XI 1921 Базар
- 24 XI 1934 Пом. істор. Мих. Грушевський
- 30 XI 1891 Пом. учений Ол. Потебня.

ГРУДЕНЬ

Н. Ст. Дні	українські свята	латинські свята
1 18 П	Св. Плятона, Романа	Кассіяна
2 19 В	Прор. Авдія, мч. Варлаама	Бабіяни
3 20 С	Преп. Григорія	Франца Кс.
4 21 Ч	Введ. в Хр. Пр. Богор.	Варвари
5 22 П	Ап. Филимона	Сави
6 23 С	Амфілохія і Григорія	Николая
7 24 Н	27. Нд. по Зісл. Гл. 2 Є	3. нд. Адвенту
8 25 П	Св. Климентія	Неп. 3. П. Д. М.
9 26 В	Преп. Аліпія	Леокадії
10 27 С	Вмч. Якова Перс.	Мелхіяди
11 28 Ч	Препмч. Стефана	Дамасія
12 29 П	Муч. Парам. і Філум.	Олександра
13 30 С	† Андрея Перв.	Лукії
14 1 Н	28. Нд. по Зіслан. Гл. 3.	4. нд. Адвенту
15 2 П	Прор. Авакума ●	Христини
16 3 В	Прор. Софонія	Аделяйди
17 4 С	Вмч. Варв., Ів. Дам.	Лазаря
18 5 Ч	† Сави Осв.	Граціяна
19 6 П	Св. Николая Архієп. Чуд.	Немесія
20 7 С	Еп. Амвросія Мед.	Теофіля
21 8 Н	29. Нд. по Зісл. Гл. 4.	Нед. пер. Різд.
22 9 П	Неп. Зач. Пр. Богор. »	Флявіяна
23 10 В	Муч. Мини, Ерм., Евгр.	Вікторії
24 11 С	Даніїла Стопни.	Нав. Р. Ад. і Е.
25 12 Ч	Преп. Спиридїона	Христ. Різдво
26 13 П	† Муч. Евстр., Авкс. і ін.	Стефана
27 14 С	Муч. Тирса, Левкія	Івана
28 15 Н	Нд. св. Праотців	Нед. по Різдві
29 16 П	Прор. Аггея ☼	Томи
30 17 В	Прор. Даніїла і 3. мол.	Евгенія
31 18 С	Мч. Севастіяна	Сильвестра

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

Грудневе тепло, як мачушине добро.

Одинока на чужині
УКРАЇНСЬКА СПОЖИВЧА КООПЕРАТИВА

**Кооперативне
Об'днання Споживачів**

»КОС«

кооп. з обмеж. пор.

München, Rosenheimerstraße 46a

обслуговує українське громадянство міста Мюнхену й околиці приділовими харчовими товарами, дрібною ґалянтерією, господарськими артикулами щоденного вжитку, паперовими виробами, книжками й часописами.

Ставайте її членами, ідучи за кличем

»Свій до свого!«

Грудень:

- 1 XII 1778 Нар. письм. Григ. Квітка-Основ'яненко
- 4 XII 1803 Пом. сст. кош. Зап. Січі
П. Кальнишевський
- 6 XII 1878 Нар. поет О. Олесь
- 18 XII 1856 Нар. арт. М. Садовський
- 23 XII 1834 Нар. письм. Марко Вовчок
- 24 XII 1873 Заснув. Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові
- 25 XII 1876 Нар. письм. С. Черкасенко
- 30 XII 1264 Помер король Данило Романович.

НОВІ ПОШТОВІ ОПЛАТИ:

Загальні завваги й приписи

1. Адресувати машиновим або блоковим письмом.
2. Написати: ім'я та прізвище, місцевість та поштове число, вулицю, край та зону.
3. Подати адресу висилаючого як під 2. з зазначенням ужитої в листі мови.

I. Оплати в американській зоні

1. Поштові картки місцеві — 0,10 RM замісцеві 0,12
2. Листи до 20 гр — „ — 0,16 RM „ 0,24
до 250 гр — „ — 0,32 RM „ 0,48
до 500 гр — „ — 0,40 RM „ 0,80
до 1000 гр — „ — 0,60 RM „ 1,20
3. Друки до 20 гр 0,06 RM
до 50 гр 0,08 RM
до 100 гр 0,16 RM
4. Малі пакки до 2 кг. 0,80 RM
5. Пачки (до 20 кг.).

тягар до	75 км.	150 км.	375 км.	750 км.
5 кг	0,60	0,80	1,20	1,20
6 кг	0,70	1,00	1,60	1,80
7 кг	0,80	1,20	2,00	2,40
8 кг	0,90	1,40	2,40	3,00
9 кг	1,00	1,60	2,80	3,60
10 кг	1,10	1,80	3,20	4,20
за кожний дальший кг.	0,20	0,30	0,40	0,50

за доставку пакунка: 0,30 RM.

6. Поручення листа чи пачки 0,60 RM
7. Післяплата 0,40 RM
8. Доплата за експрес:
 - а) лист в місці 0,80 RM
 - „ замісцевих 1,60 RM
 - б) пачок місцевих 1,20 RM
 - „ замісцевих 2,40 RM
9. Грошові перекази (чеки) дозволені до 1000 RM в цілій американській зоні.
10. Телеграми: за слово 0,20 RM

II. Кореспонденція:

англійською, французькою та російською мовами.

Д о з в о л е н о :

1. Поштові картки,
2. Листи до 500 гр.
3. Торговельчі папери до 500 гр.
4. Поручені посилки.

Висота оплат як під I.

III. Кореспонденція з кордоном (за виїмком Еспанії та Японії):

- звичайні картки (без ілюстрацій) 0,45 RM
звичайні листи до 20 гр. 0,75 RM
Допущені мови листування: англійська, французька, російська, польська і німецька.
Зміст листа: відомості родинного характеру.

ІСТОРІЯ ПИШЕ: ТИСЯЧУ ДЕВ'ЯТСОТ СОРОК ШОСТОГО РОКУ...

У світовій політиці

Всі важливі справи повоєнного світу концентруються в ОН і на засіданнях міністрів закордонних справ великої чwórки (США, Велика Британія, ССРСР і Франція).

На першому пленарному засіданні в Лондоні ОН розглядало іранський конфлікт. Рада Безпеки на підставі заяви іранського уряду, стероризованого повстаннями в Азербайджані і Курдистані і наступом советських військ на Тегран, зняла з порядку денного цю справу.

Справи, підняті урядами ССРСР і УРСР про приявність британського війська в Греції та Індонезії та про приявність англійського і французького військ у Сирії і Ливані, після ствердження Радою Безпеки, що ці війська перебувають там за згодою стосовних урядів і будуть в умовленому часі випроваджені, — Рада Безпеки відклала як безпредметові.

Дальшими справами, що були предметом розгляду на сесіях ОН була справа режиму Франко в Еспанії (яку форсували уряди Франції, ССРСР і його трабантів), справа атомової енергії та справа прийняття нових членів.

Мирова конференція, підготована конференціями великої трійки в Ялті і Потсдамі і міністрів закордонних справ чотирьох великодержав, відбувалася в Парижі в Люксембурзькому палаці в часі від 29. липня до 15. жовтня 1946. Брили в ній участь, крім запрошуючих 5 великодержав, 21 держава, що воювали проти осі, і представники Італії, Угорщини, Румунії, Болгарії і Фінляндії. Конференція підготувала мирові договори з Італією, балканськими державами і Фінляндією. Після довгих дебат у традиційній площині схід-захід конференція устійнила тексти договорів з цими п'ятьма державами. Основними точками, на які не могли сторони погодитися, були справи Триєсту, вільної плавби Дунаєм, італійських колоній, грецько-болгарської і грецько-альбанської границі, а вкінці справа воєнних відшкодувань. В справі відшкодувань західні великодержави мали на думці не обтяжувати переможених

держав надмірними репараціями, і навіть відмовилися від відшкодувань, що мала б сплатити Італія. Зате представники ССРСР ставали на такому становищі лише тоді, як йшлося про претенсії західних великодержав до советських улюбленців.

Остаточне оформлення мирових договорів віддано на конференцію 4-ох міністрів закордонних справ у Нью Йорку. Завданням міністрів було також підготувати мирові договори з Німеччиною та Австрією.

Справа Німеччини стоїть теж у центрі уваги нинішнього світу. Розбита на чотири зони і між двома зовсім окремими світами, Німеччина не являє ані політичної, ані господарської цілості. ССРСР старається перебудувати свою зону на свій лад як з політичного, так і з господарського погляду: провадить далекосяглу земельну реформу, націоналізацію великої промисловости, організує комуністично-соціалістичний бльок СЕД (Соціяле Айнгайт Дойчляндс), намагається включити німецьку економіку в свою господарську мережу, розмонтовуючи фабрики (як, нпр., відомі фабрики Цайса в Єні, летунські фабрики тощо) та ангажуючи німецьких спеціалістів на роботу до ССРСР.

Після 10-місячного процесу міжнародний трибунал у Нюрнберзі засудив 12 німецьких воєнних злочинців, між ними Герінга, Ріббентропа, Розенберга і ген. губернатора Польщі Франка на кару смерти через повішення. Присуд виконано 16. жовтня 1946. Герінг в останньому моменті відібрав собі життя, а Мартін Борман досі укривається. 8 засуджено на кару тюрми, від досмертної до 10 літ, а 3, саме Шахта, фон Папена і шефа пропаганди Фріче — звільнено. Крім того, підготовляється ряд дальших процесів проти воєнних злочинців. В усій Німеччині провадиться очищення державного і господарського апарату від членів націонал-соціалістичної партії, т. зв. денацифікація. Велика Британія і США хочуть, згідно з постановами конференцій у Ялті і Потсдамі, створити об'єднану демократичну Німеччину, але покищо їхні спроби розбиваються об опір ССРСР і Франції, що узалежнює свою згоду на створення центрального німецького уряду від згоди альянтів на відлучення вугільних басейнів Саару і Руру від Німеччини.

ССРСР та міжнародна співпраця. Поза мировою конференцією і ОН, ССРСР старається не ангажуватися в жадній міжнародній організації, зокрема в такій, яка накладала б на нього які-небудь обов'язки.

Вибори. Майже немає країни в Європі, де не відбулося б у 1946 році виборів чи референдумів. Відбулися парламентарні вибори в Бельгії, СРСР, Греції, Болгарії, ЧСР, Італії, вибори до установчих зборів і парламенту у Франції. Відбулися самоврядні вибори в усіх зонах Німеччини, в Італії і частинно у Великій Британії.

Вибори у сфері впливів СРСР всюди дали перевагу комуністичній партії і прокомуністичним бльокам. Опозиція приходила до голосу дуже незначною мірою.

Попри те відбулися плебісцити за проведення націоналізації в Саксонії, за схвалення західних кордонів, скасування другої законодавчої палати (сенату) і впровадження націоналізації в Польщі. Плебісцити в справі устрою перетворили Італію і Болгарію в республіки, а Греції повернули короля.

Проблеми кордонів. Повоєнна Європа має надзвичайно багато прикордонних проблем. Сюди належить першою чергою німецько-французька границя. Ідеться про басейн Руру й Саару. Далі — границя німецько-польська. На потсдамській конференції устійнено границю польської окупаційної зони на Одрі й Ніссі, а дефінітивне вирішення західних границь Польщі відкладено на мирову конференцію. Поляки вважають цю границю за сталу і провадять масові виселювання німців і колонізацію польським елементом. Бернс у своїй штутгартській промові заявив, що ця границя ще не устійнена, чим викликав обурення в Польщі і заяви Сталіна й інших советських чинників, що це стала границя.

Подібні проблеми існують між Югославією та Італією (Трієст, Венеція Джулія), Угорщиною з однієї сторони та ЧСР і Югославією з другої сторони і т. д. Справу італійсько-австрійського спору про південний Тіроль рішено, мабуть, тимчасово, договором між Австрією й Італією.

Відвічний польсько-український спір рішено з українською втратою договором з 15. серпня 1945, коли устійнено кордонну лінію приблизно по лінії Керзона. Це лінія, запропонована в 1919 англійським міністром Керзоном як підстава для польсько-українських переговорів.

Франція. У Франції цілий рік минув у праці над ухваленням конституції. В установчих зборах, обраних 21. жовтня 1946, більшість здобули соціялісти й комуністи, що провели свій проект конституції. Але маси виборців відкинули цей проект. Референдум відбувся 5. травня 1946. У новій

конституанти, вибраній дня 2. червня, здобули більшість християнські-суспільники (МПР), що й ухвалили свій проєкт конституції. Проти цієї конституції різко виступив героєм французької визвольної боротьби і голова першого французького тимчасового уряду ген. Де Голль.

Балканські країни, крім Греції, опинилися всі на схід від залізної завіси. Югослов'янський уряд співпрацює з Кремлем. Маршал Тіто безпощадно ліквідує не лише хорватських самостійників (голосний процес загребського католицького архієпископа Степінача), але й сербських націоналістів (засудження на смерть героя сербської визвольної боротьби ген. Міхайловіча).

Зате Греція, що лежить у британській сфері впливів, є постійним предметом атак ССРСР і його адгерентів не тільки на міжнародному полі, але й безпосередньо. Греція, маючи вибрати між сходом та заходом, воліла згодитися на поворот не дуже любленого в краї короля Юрія II, ніж потрапити в советську сферу впливів. У Греції немає спокою, значна частина краю охоплена партизанським лівим рухом, підтриманим з Югославії й Альбанії. Не зважаючи на зусилля прем'єра Тсалдаріса і короля, не можна змонтувати коаліційного уряду.

Невральгічною точкою Близького Сходу є Туреччина, від якої ССРСР домагається відступлення провінцій Карсу й Ардагану та допущення до співоборони проток, що, згідно з конвенцією в Монтре р. 1936, належить до Туреччини. Туреччина вже двічі відмовилася виконати советські вимоги. Туреччину підтримують США й Велика Британія.

Ірак і Іран — теж терени, на яких схрещуються інтереси ССРСР і західних альянтів з огляду на нафтові поклади і з огляду на те, що це підступ до Суєзу, а тим самим шлях — до Індії.

Не менше важним для обох партнерів є арабський світ. ССРСР старається надягнути на себе тогу оборонця ісламу і арабського національного руху.

У палестинській справі, супроти одностайної постави арабського світу, жидівське підпілля стало на шлях збройної боротьби, якої апогеєм був бомбовий захват на готель короля Давида — головну квартиру британської армії в Палестині. Велика Британія, не зважаючи на свою тонку вмілість провадити колоніальну політику, досі не розв'язала цього гордієвого вузла так, щоб задовольнити обидві сторони.

Не багато краще укладаються відносини на Далекому Сході. Щоправда, Японія провела демократичні вибори, ухвалила демократичну конституцію і швидким темпом модернізується далі. Але в Китаї, не зважаючи на намагання США і Великої Британії довести до порозуміння, точиться затяжна громадянська війна. Немає спокою й на Кореї, розділеній на американську і советську зони. В Індії після довгих переговорів створено коаліційний уряд. Не зважаючи на це, в поодиноких провінціях тривають криваві сутички.

В Індонезії дійшло до порозуміння між місцевими націоналістами та голландським урядом. Полагоджено також суперечку про кордони між Сіамом і Францією.

Коли те все зберемо разом, то мусимо визнати, що повоєнний світ наприкінці «мирного» 1946 року дуже ще далекий від справжнього миру.

Організація Об'єднаних Націй. 51 держава, «щоб забезпечити прийдешні покоління від війни, щоб висловити віру в основні людські права, в рівноправність чоловіків і жінок, великих і малих народів, щоб прискорити соціальний поступ і створити для людей кращі і вільніші життєві умови» (слова зі вступу Хартії Об'єднаних Націй) створила на конференції в Сан Франціско організацію Об'єднаних Націй — в скороченні ЮН (Юнайтед Нейшенз).

Найвищими установами організації Об'єднаних Націй є Загальні Збори (які відбуваються раз на рік і на яких кожна делегація має один голос) і Рада Безпеки. Загальні Збори остаточно вирішують усі справи, запропоновані їм поодинокими радами, вибирають на внесок Ради Безпеки генерального секретаря, несталих членів Ради Безпеки, вибиральних членів мандатної ради та всіх членів Суспільно-Господарської Ради і членів Міжнародного Трибуналу.

Рада Безпеки дбає про справи світової безпеки за допомогою міжнародної армії, яку мають достачати всі члени ОН, міжнародного генерального штабу, складеного з шефів генеральних штабів держав великої п'ятки, і міжнародної комісії у справах контролі над атомовою енергією.

Міжнародний Трибунал, що вирішує спори між державами, складається з 15 членів. Суспільно-Господарська Рада має в своїй компетенції справи господарські, культурні і справи суспільної опіки, а через свої прибудівки охоплює всю світову економіку. Мандатова Рада, що складається з держав великої п'ятки, представників усіх держав, що

мають під своєю опікою мандатні території, і деякої кількості інших держав, опікується справами колоніальних теренів і вихованням їх для незалежного державного життя.

Сталим чинником, що координує всю діяльність ООН і провадить технічні справи, є генеральний секретар.

Суспільно-Господарська Рада має ряд допоміжних установ, підпорядкованих їй більшою або меншою мірою. Це ІРО (міжнародна допомогова організація, що має після ліквідації УНРРА перейняти опіку над біженцями), УНЕСКО (міжнародна організація у справах культури, освіти й виховання), міжнародна організація у справах прохарчування й рільництва, завданням якої є піднесення стану рільництва в світі і розподіл засобів прохарчування.

Сюди належать: міжнародна організація праці, міжнародна організація у справах цивільного летунства і міжнародна організація у справах здоров'я.

Суспільно-Господарській Раді підлягають теж деякою мірою міжнародний банк для справ відбудови і міжнародний валютний фонд. Основний капітал фонду становить вісім мільярдів доларів. Вплачують його члени в трьох чвертих власною валютою, а в одній чвертій — золотом.

В організації Об'єднаних Націй п'ять великодержав: Велика Британія, США, СРСР, Франція і Китай — мають упривілейоване становище: сталі місця в Раді Безпеки і Мандатовій Раді і право вета (тобто: без згоди всіх п'яти великодержав не можна провести жадної справи ані на загальних зборах, ані на радах ООН). З огляду на те, що надуживання права вета доводило до паралізування праці ООН, відбувається боротьба за скасування або обмеження права вета.

В—с Р.

ВТРАТИ ВОЮЮЧИХ ДЕРЖАВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

За обчисленнями, що їх подає швейцарський тижневик «Дер Рег», загальна сума жертв цієї війни становить убитими 14,45 міл. 2,86 міл. згинуло наслідком повітряних налетів. По концентраційних таборах згинуло 11 міл. людей. Залишилися живих 20,65 міл. інвалідів, 21,24 міл. людей позбавлено даху над головою, а 15 міл. людей війна викинула з краю. Знищено 32 мільйони приватних і 17,8 міл. громадських будинків. Затоплено кораблів місткістю 30 міл. реєстрових брутотонн.

З літопису

(УРИВОК)

Дивіться: на руїнах міста
зросла трава, залопотіло листя,
неначе прапор перемоги.
О, ти звияжило, життя!
Ти рвешся з кожного кута,
тобі усі, усі дороги.

А скільки крові тут лилося,
людей пожато, мов колосся!
Це місто, поле побойовищ,
лежало стиха, мов кістяк.
Глядь, встав із мертвих неборак,
і трави каску глушать в рові.

А ці дерева — чорні руки,
що піднялись було з розпуки,
благаючи намарно ласки,
вже зрубані. Їх не піткнеш.
І тільки в кірхе хтось зітхне,
і тільки в травах із-під каски.

Таж так: життя сильніше смерти.
Де б то снаги його зачерти?
Навколо всюди многолюдно,
папше паростя нове
усе живе, живе, живе,
а в тобі смерть. Хіба не чудно?

Надію — квітку серця стято.
Еже не цвіте вона блаватом,
і вже нема чого чекати,
як все чекав на щось було.
На руки ти схиляй чоло:
пощо на світ родила мати?

Хтось стільки років злото лудив,
бив гаряче і палко в груди,

і відгукалось серце дзвінко
і радісно: — Бу-бу! Бу-бу!
Живу, усім еством живу! —
і гнало кров у жилах гінко.

Десь правди страчено оселі,
і в цілім світі як в пустелі.
Тож начебто і не дивинка:
нема ні правди, ні добра
й свята надія — райдуг гра
розтала враз, немов сніжинка.

Але ж не так! Вона ще квітла.
Та ми самі згасили світла,
і темно стало так зокола.
От вже неначебто й кінець.
В душі — ясній світлиці — мрець.
Схилім востанне низько чола!

14. VII. 46

ІГОР РОМЕН

Нові форми давніх шляхів

ДО ПИТАННЯ ПАНЕВРОПЕЙСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Ідея Паневропи, політично-господарського об'єднання європейських держав, яку сконкретизував у наших часах 1923 р. австрійський граф Ріхард Куденгов-Калергі, не нова, її початків треба шукати в давнині історії. Національна зрізничкованість Європи в її політичними антагонізмами та ворожнечами, що їх не спинити, як довго будуть панівні та поневолені народи, стала трагедією Європи, що дала притоку до песимізму Шпенґлера та його твердження про занепад Заходу (Захід тут треба розуміти як християнську Європу).

Сам задум паневропейського об'єднання народів, що мав би принести Європі вимріяний мир та бажану справедливість, полонив розуми не тільки реальних політиків і полководців, але й мислителів, не виключаючи навіть релігійних. Слід підкреслити: ідея всеєвропейського союзу втілювалась у чин завжди тоді, коли над Європою нависало грізне мариво дикої Азії. Важливо не те, які форми ця ідея прибирала, а самий факт.

У давнині гелленський союз міст-держав створився в боротьбі з наступаючою Персією, зразком східньої деспотії. Ідея ширшала формою з племенно-державного союзу соняшної Геллади на міжнародний союз, охоплений римською імперією, до якої входили середземноморські країни, Європа й світ у тодішньому античному уявленні. І саме римську імперію можна вважати правзором паневропейського об'єднання назовні.

У ряди борців за права та гідність людини проти деспотії та невільництва азійського варвара вступають слідами батька всіх філософів Платона філософи різних напрямів та переконань у сторіччях: ідеалісти та матеріалісти, святі та еретики. Об'єднання мусіло базуватись на християнській етиці та моралі, що особливо визначив та об-

ґрунтував св. Августин у своєму творі про державу Бога.

Ідея об'єднання європейських держав-народів утілювалася в універсальному пануванні пап та цісарів, і врешті, з упадком Гогенштауфенів (XIII ст.), здається, втопилася на заході в війнах межі собою зростаючих національних держав. Дві світові війни (1914—18 та 1939—45), яких ми були свідками чи учасниками, ледве чи закінчують цю еру.

Боротьбу з наступаючим Чингіс-ханом перебирає на себе всеціло Схід Європи, висуваючи нові кличі панславізму. Та панславізм, покликаний до життя царською деспотичною Росією для самих же політичних цілей Росії як держави, переходить у чинник політичного поневолення та гнету всіх інших народів, хоч і слов'янських, та стає політичним аргументом назовні тільки для скріплення політичної позиції самої Росії, що перемігши та вв'бравши в себе азійські елементи імперіялістичного поневолення, сама починає наступ на Європу.

Куденгове-Калергі

Проте ідея вільного об'єднання Європи на заході не завмерла. Вона оживилась у теоріях гуманістів та їхніх наступників. Навіть великий завойовник Наполеон Бонапарт пише у своїх споминах, що в його війнах світила йому одна велика мета: боротьба з загрозою миру при допомозі об'єднання національних розбіжностей в понаднаціональній Європі. Його політично-стратегічна концепція закінчилась трагічним відворотом зимою 1812.

Російсько-японська війна (1905 р.) висунула знову ідею об'єднання європейських держав у новій формі, що й обговорювалось на конференції російського прем'єра-міністра графа Вітте з німецьким кайзером Вільгельмом. Цю концепцію висунено в протипагу англійській теорії про політичну рівновагу (*balance of power*) за допомогою бльоків держав у Європі.

Перша світова війна (1914—18) у висліді принесла розбиття Європи на ряд малих національних держав на заході та в осередній Європі, а на руїнах царської Росії створила нового політичного колоса — ССРСР. Одночасно наступив небувалий розвиток техніки. Зменшення європейського простору саме через цей розвиток техніки та нова загроза зі Сходу своєю динамікою наново пожвавила приспану ідею об'єднання європейських народів у вільній спілці проти марива нової азійської деспотії в нових пурпурах.

1923 оформлюється під проводом графа Куденгове-Калергі давній рух у нових організаційних формах, що використовували нові здобутки політичної філософії. Як нове, треба тут підкреслити, що, згідно з проєктом Куденгове-Калергі, панєвропейська організація повинна обіймати тільки властивий європейський суходіл без Росії та англійських островів, але натомість — з колоніями європейських держав в Африці, що й тепер властиво, хоч порізана кордонами, становить одну політично-господарську цілість. Панєвропейська організація, оформлена та очолювана її творцем, досягла свого розквіту 1927-28 рр., коли тільки в одному році Куденгове-Калергі переїхав майже всі держави Європи, щоб запізнавшись з керманичами тодішнього політичного, господарського та культурного життя, здобувати визнавців оновленої ідеї. В широкому масштабі розпочато пропаганду, ширено ідеї Панєвропи в журналі «Панєвропа» тощо. Ідею Панєвропи визнавав та заступав міністер закордонних справ Франції Арістід Бріян та міністер Едуард Ерїо. Зате ідея Панєвропи не прийнялася в Німеччині,

де її відкинуто з тієї причини, мовляв, що Паневропа як така піддала б Німеччину під гегемонію Франції. З приходом до влади націонал-соціалістичної партії в Німеччині були навіть заборонені твори творця Паневропи, а він сам жив на вигнанні.

По другій світовій війні, коли СРСР як безпосередній переємник спадщини царської Росії здійснив мрії панславізму російського видання, взявши під свою «високу протекцію» всі слов'янські народи, що більше — коли вдерся через поміст Румунії та Угорщини до серця Європи і сягає далі, щоб здобути через Дарданели та Трієст доступ до Середземного моря, а там і до посіlostей Африки, коли зрана Європа лежить в руїнах, — за обнови духовости Європи в дусі християнської етики підносяться вже не тільки кличі та пропаганда, але й родиться чин.

Арістід Бріан

На Сході в його проводі стала Україна, давне заборолло Європи проти Азії, що мечем пише права людини та народів на самостійне життя і своїм прикладом захопила інші народи східньої Європи, у проводі яких стала як рівна з рівними.

Були прекрасні, блискучі часи, коли Європа являла собою одну християнську країну, коли одна християнськість населювала цю людяно витворену частку світу; одне велике суспільне зацікавлення зв'язувало найвіддаленіші провінції тієї далекої духової держави — — Інші частини світу сподіваються європейського замирення та воскресіння, щоб присднатися й стати громадянами царства небесного — — Християнськість повинна знов ожити й здійснитися і понад кордонами країн знову створити собі видиму Церкву, яка прийме в своє лоно всі спрагли натземного душі і радо стане посередницею між старим та новим світами.

(Новаліс, «Християнськість або Європа», 1799)

В П Л И В Г А Л И Ч И Н И

НА НОВУ УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРНУ МОВУ*

З огляду мовних впливів Галичини на Велику Україну в їх історичній послідовності видно, що питома вага галицьких мовних елементів у сучасній українській літературній мові мусить бути не мала, що ця літературна мова, власне, сміливо може бути названа мшаною щодо своєї діалектної основи, і, отже, традиційне підручникове твердження про її київсько-полтавську основу вимагає якщо не цілковитої ревізії, то принаймні додатку: з великими галицькими нашаруваннями. Але ці нашарування так тривало відкладалися в українській літературній мові і так органічно в неї всотані, що виділити їх з усієї системи сучасної літературної мови дуже важко. Можна піти навіть далі і висунути твердження про те, що виділити всі галицькі елементи сучасної української літературної мови — річ взагалі цілком неможлива. І схід, і захід України складали свої внески в літературну мову, не оглядаючися й не осядаючи. Ці внески так переплелися, що дуже часто найуважчіший дослідник не може розплутати їхнього коріння. І тільки уважна аналіза мовознавця або свідчення сучасників, коли дане мовне явище сприймалося ще гостро як новина, можуть стати нам у пригоді, щоб виявити походження того чи того мовного елементу.

Іноді відмінність походження виявляється й тепер певними порушеннями системи або логічної послідовності. Візьмімо такі цілком нормальні в сучасній літературній мові слова, як **вчасний** і **завчасний**. Слово **вчасний** означає в ній сучасний, нім. *rechtzeitig*, слово **завчасний** означає передчасний, отже, саме несучасний, не-вчасний. Як сталося, що приросток **за** набрав заперечного значення? Адже воно йому цілком не властиве. Ця логічна суперечність з'ясується тільки тоді, коли ми згертаємося до галицьких мовних норм. В Галичині **вчасний** означає саме передчасний, а приросток **за** — цілком нормально функціонує при прикметниках і прислівниках як посилювач ознаки, отже, за цими законами **завчасний** нормально означає «надто передчасний». Таким чином виразна логічна суперечність між значенням і граматичною структурою слів **вчасний** — **завчасний** у літературній мові стає зрозумілою, коли ми з'ясуємо собі, що слово **вчасний** літературна мова затримала зі своїм старим східноукраїнським значенням, а слово **завчасний** прийняла з тамтешнім значенням з західно-українських говірок. Українська літературна мова не прийняла галицького слова **штука** — «мистецтво», але органічно засвоїла похідне від нього слово **штучний**, не прийняла галицького слова **пукати** «тріскатися», але вжила похідного від нього слова **розпука**. Аналогічних прикладів можна наводити дуже багато. Вони роблять українську літературну мову подекуди строкатишою й менш послідовною, ніж того хотіли б прихильники логічності в мові. Але мова не логіка і зовсім не повинна в усіх деталях своєї структури коритися вимогам логіки. Коли до мови прикладають правило пропорції, заявляючи, що раз є **низ** і **долина**, то **конче**

* Уривок з більшої праці під тією ж назвою. III. розділ праці видрукований у «Літературно-науковому збірнику» (Ганновер, 1946), ст. 17—45. Уся праця друкується окремим виданням.

повинні бути прислівники і втізу, і вдоліні, коли від кликати є ви-клик, то від звати, конче мусить бути визов, коли є форми обилва і обох, то неодмінно мають бути і форми оба і обидвох, то цим виявляють нерозуміння або небажання розуміти живі, історичні процеси формування української літературної мови — не в кабінетах, а в перебігу мінливих і часто взаємосуперечних історичних подій. І хоч в наслідок цих мінливостей і суперечностей історичного розвитку є в українській літературній мові багато суперечного з погляду логіки, то це не конче і не завжди означає її дефектність. Навтаки, знаємо з історичного досвіду, що найбагатішими, найгнучкішими завжди бували ті літературні мови, що вирости саме з такого «неорганізованого» зростання різнодіалектних (а часто навіть різномовних у генезі) мовних елементів. Досить порівняти «логічне» есперанто з «нелогічною» англійською мовою, що встала в себе поруч з германськими і так багато різнорідних романських елементів.

А. ЛЕКСИКА

Досить помітну кількість галицьких елементів зраджує сучасна українська термінологія, як вона кодифікована в словниках Української Академії Наук (напр., у технічній термінології: **мутра, паливня, лата, тран** тощо). Але технічна, а почасти й природничо-медична термінологія ця в наслідок опору влади її запровадженню, великою мірою лишилася поза широким мовним ужитком, і тільки майбутнє покаже, чи стане вона органічною складовою частиною живої мови. Тому тут недоцільно зупинятися над цією термінологією. Але в сучасній українській науковій термінології є галузі цілком усталені і загально сприйняті. До таких галузей належить, наприклад, граматична термінологія.

Вона виявляє майже в усіх своїх складниках галицьке походження. Назви частин мови (**прикметник, прислівник...**), назви частин слова (**наросток, приросток...**), назви синтаксичних понять (**речення, підмет, присудок...**), назви розділових знаків (**кома, середник, крапка...**) — все це переважно, якщо не виключно, прийшло до літературної мови з Галичини, а панує воно тепер у літературній мові безконкурентно. Навіть наголос у цих словах засвоєно. здається, галицький. Принаймні 1903 р. Ів. Огієнко вказував, що правильним наголосом у словах, виведених від основи ім'я, мав би бути наголос на корені: **іме́тник, заіме́тник**.

З позатермінологічної лексики чимало відповідного матеріалу подано в інших розділах цієї праці, як ілюстрації галицьких мовних елементів у мові П. Куліша, М. Старицького, Лесі Українки, М. Коцюбинського та ін. Тут відзначимо деякі інші слова, спираючися на свідчення сучасників.

Олена Пчілка відзначає такі галицизми, «що згаються їй (Любі з її повісті «Товаришки» Ю. Ш.) чудними»: **перекона́ння, відгоси́ни, ся почина́є, буду́ мусі́в, просві́та, напра́мок, враже́ння, рі́чник**. Усі ці слова — не говоримо тут про два приклади нелексічні: на окреме претозитивне вживання частки **ся** при дієсловах (**ся почина́є**) і на майбутній час, утворений не інфінітивом, а дієприкметником на — **л** (**буду́ мусі́в**) — у сучасній літературній мові вже не «здаються чудними», бо становлять цілком звичайний, звичний і неунікний складник.

Модест Левицький відзначає в своїй брошурі «Де́що про́ сучасну́ стадію́ розвитку́ української́ літературної́ мови́» (Київ, 1913) дуже

багато лексичних галицизмів. Подаю тут ті з них, що становлять тепер невід'ємну складову частину словника сучасної літературної мови: **крок, карк, засада, гречність, властивість, зарозумілість, ув'язнення, тримати, тлумачити, закидати, очікування, авантура, необізнаний, вплив та ін.**

Цікаві зауваження про походження й навіть авторство деяких слів знаходимо в галичанина Ів. Верхратського. Наприклад, він зазначає, що йому належить авторство слова **звіт**, яким він заступив уживаний перед тим польонізм **справоздання**. Так само він уперше вжив 1872 р. в «Правді» слова **кількість**, заступивши ним уживаний перед тим церковнослов'янським **количество**. Розповідає Ів. Верхратський і історію слова **напрям**. Первісно вживалося слово **направ'єніє** (церковнослов.), **керунок** (польон.). 1862 року в «Вечерницях» з'явилося слово **напрямок**, створене Кс. Климковичем; Ів. Верхратський, відкинувши від цього слова нарізок **-ок**, зробив цілком нормальне тепер слово **напрям**. Таким чином, якщо не заперечувати поданих Ів. Верхратським фактів, то треба прийняти, що ці слова до загально-української літературної мови теж прийшли з Галичини.

Загалом беручи, галицький внесок у лексику української літературної мови найбільше обслуговує сфери абстрактної лексики, наукової термінології, коло понять, зв'язаних з міським побутом, захоплюючи тут не тільки назви предметів і процесів, а і вирази ввічливості, етикету тощо, — себто обслуговуючи не лише номінативні, а і експресивні, зокрема соціально-експресивні функції мови. Яскравий приклад цього є слово **прошу** з широким діапазоном його значень від справжньої просьби до не дуже охочого дозволу з одного боку і до визнання недочування з другого. Характеристична з цього погляду та диференціація значень, яка накреслюється між наголовними паронімами — традиційним **прошу** і принесеним з Галичини **прошу** на Великій Україні. Значення дієслівної форми першої особи з усіма семантичними відтінками, властивими цьому дієслову взагалі, зберігається за формою **прошу**. А принесена з Галичини форма **прошу** набирає значення не стільки дієслівної форми, скільки прислівника чи, певніше, вставного слова, тотожного або близького значенням (хоч і дещо відмінного і семантичними нюансами і емоційним забарвленням) до слова **будь ласка**. Можливо, що з Галичини прийшло і слово **лише**, яке теж має виразну емоційність, подекуди в'язнішу від синонімічного тільки (яке в Галичині вживається частіше в значенні протиставного сполучника з значенням нім. *sondern* і в значенні числівника стільки). Такі словечка з більш або менш настільки емоційністю забарвленнями виходять уже далеко за межі книжної мови і, отже, є найкращим свідченням того, як органічно впливають галицькі елементи до української літературної мови.

Особливо численні ряди «галицизмів» з проєктами їх заміни знайдемо в мові Ів. Нечуя-Левицького. Матеріал подається в нього цілком не перевірений, але він цікавий як свідчення сучасника — хай вельми одностороннього й засліпленого однією ідеєю, — а його проєкти заміни «галицьких слів» «наддніпрянськими вар'янтами» особливо виразно показують, як збідніла б українська літературна мова без деяких принесених з Галичини лексем. Ось кілька прикладів з тих численних «галицизмів», що їх наводить Ів. Нечуй-Левицький. У дужках подаємо, коли вони заслуговують на інтерес, ті вар'янти як Ів. Нечуй-Левицький пропонує, щоб заступити ними немілі йому галицизми: **відчувати, пристрасті (прилюбність), доробок (добуток),**

штучний (робляний), відокремлений, рух, ріжний, явище (з'явище), сумніватися (вагатися), короткозорий (низькоокий), відносини (стосунки), зокрема, попит (запит), підприємство (запопадність), рахувати (лічити); чекати (ждати), річниця (роковини); поневолення (заневолення), страдник (стражденик), тривати, устрій (уклад); здібний (здатний), тримати (дс. жати), рішучо (наважливо); розпука (туга), недоброзичливість, назва (назвище, — власне українізований варіант галицького і польського назвисько — (nazwisko), ріг (угол); крок (ступінь), майже (оливе), ухилитись (одхилитись), сучасний (сьогочасний), відродження (одродіння), відмовити, спіткати, замислитися, передплата, відсотки, остаточно, співчуття, співробітник (сутрудовник), рухливість (ворушливість); пристосувати (примитикувати), змагання (то чого); прагнути (жадати), перешкода (завада), злочинець (лиходій), зупинитися (опинитися), озлоблений (прикрашений), постійний (завсідній), обговорювати (оббріхувати. — sic!); майбутній (можливий), нахил (нихильність?) оголошувати (оповіщати), юнацтво (молодечча); існувати (животіти), настрій (направа, — власне, мабуть, теж галицьке); пересічно; гідність (придатність), оточення (околиці ість); виразник (виявець); розпач, зненацька, вабити; незграбний (зателепуватий), потвора (страховище), мавпа; тяжіти (над чим), дотепер, готівка, також; протягом (в протязі); аркуш, псめшкання, подібний, виїмок, виконати; повідомлення, оновлення, окремий (опрічний), обстоювати (встоювати); вибух (взрив, вирив), свідоцтво (засвідчення), старанно (падковито), брак (недостача), уникати (одмикувати); ошукувати, брульний (нечистий), яскравий (ярий), перешкоджати (перебаранчати), образа (кривда), примушений (присилуваний), примусовий, гасло, ухвалити, утиски; замислений (задуманий), струмки (потічки), цілком (зовсім); чимраз, одяг, даннина; недоторканість (незачіпання); донедавна, страйк, спричинитися; вказівки, підручник і багато інш.

Дуже легко помітити негосконалість багатьох запропонованих Ів. Нечуєм-Левицьким заступників. Одні з них цілком ігнорують стилістично-емоційне забарвлення слів. Заміна незграбний на зателепуватий, уникати на одмикувати, перешкоджати на перебаранчати, недоторканість на незачіпання означає заміну слова з асоціаціями книжно-абстрактних стилів на фамільяризми, а подекуди навіть вульгаризми. Іноді це, видно, відчував і сам Ів. Нечуй-Левицький; чи не з цих причин він у «Кривому дзеркалі української мови» заступником слова перешкода подав завада, тоді як у давніше написаній «Сьогочасній часописній мові на Україні» в цій ролі фігурувало слово притичипа. Ще частіше варіювати Ів. Нечуя-Левицького спрощують літературну мову, відкидаючи істотні відтінки значень. Та ж не те саме штучний і робляний, попит і запит, злочинець і лиходій, брульний і нечистий, образа і кривда. Багато в його списках галицького є хибного. Ледве чи можна вважати за галицькі такі слова, як здібний, відмовити, страдник. Непевні такі приклади, як майже, сумніватися, подібний. Іноді Ів. Нечуй-Левицький пропонує явні русизми (взрив замість вибух), а особливо цікаві ті випадки, де він замість того слова, яке вважає за галицьке, пропонує сам якраз галицьке слово (добуток, стосунки, почасти назвище). Проте, взявши все це до уваги і відповідно суворо-критично до них ставлячися, реєстри галицизмів, складені Ів. Нечуєм-Левицьким становлять інтерес для дослідника. Годі шукати в них філологічних знань і обґрунтованости, але мовне відчуття сучасника, що добре знав мову своєї (правда,

рузької) території в осередку України — Надросянщини, в них безперечно виявилось. І хай ми відвели б навіть третину, навіть половину цих слів, довівши, що вони зовсім не прийшли до української літературної мови з Галичини, але і решти єстине, щоб псбачити, яка єсе таки величезна питома вага галицьких елементів у лексиці сучасної української літературної мови, особливо в сфері абстрактних понять.

Весь поданий у нашій роботі лексичний матеріал, сприйнятий українською літературною мовою з Галичини, — а тут наведено тільки малу частину його — не кажучи про те що він великою мірою потребує ще уточнень і Perezirky, далеко не вичерпує відповідного фонду в літературній мові. Але ми вважаємо, що навіть коли прийняти половину його, то цього досить, щоб проілюструвати розмір і значення галицьких впливів і галицьких елементів в українській літературній мові. А для того, щоб установити точно словник, засвоєний українською літературною мовою з Галичини, треба було б перейти якийнебудь добрий загальний словник української літературної мови послідовно з початку до кінця, встановлюючи територію первісного вживання кожного слова. Завдання ледве чи можливе в найближчий час (тепер воно зовсім не можливе), коли зважити на сучасний стан української лексикографії взагалі, а лексичної географії (Wortgeographie) зокрема. Тимчасом можна тільки вказувати на галицькі впливи на лексику української літературної мови, як це ми й робимо в цій праці, але годі їх точно окреслити.

Питання ускладняється ще тим, що крім позитивних впливів на літературну мову галицька мовна стихія могла справляти ще і вплив негативний, який дослідити ще незмірно тяжче. Під позитивним впливом розуміємо впровадження певного слова чи звороту галицького походження в загальний ужиток. Під негативним впливом розуміємо гитисчення, зникнення з загального вжитку певного слова чи звороту негалицького походження під тиском того, що цього слова чи звороту не знає й не вживає Галичина. Коли важко простежити позитивні впливи, то незмірно важче зробити це щодо впливів негативних. Ми не порядкуємо тут жадним певним матеріалом. Тільки численні русизми, вжиті Нечум-Левицьким у його «Старосвітських батюшках і матушках» і в «Над Чорним морем» (як от: зонтик, ботинки, парик, шляпа, чулки, графин, стакан, піднос, гробна, тяз, сальфетка, конфети, пароход, урок тощо) в якійсь частині можуть правити за приклад таких негативних впливів. Сам Ів. Нечуй-Левицький відзначав ще деякі слова, яких на його думку безпідставно перестали вживати, наслідуючи галичан, які їх не знають. Це такі слова, як спохвату, сливе, хапки, затого (двічі зустрічається в Шевченка), вобляги, уявки та ін.

Б. СИНТАКСА

Вплив Галичини на синтаксу української літературної мови менший, ніж на лексику або наголос, зате його легше розпізнати. З приводу деяких синтаксичних конструкцій можна з певністю стверджувати західньоукраїнське і навіть ще вужче галицьке їхнє походження. Показемо зразки таких конструкцій, не претендуючи, звичайно, і тут на повноту охоплення матеріалу.

Клясики з Великої України майже зовсім не знають так званих безособово-пасивних речень типу: книгу читається, землю ореється. В новішій літературі такі конструкції не часті, але трапляються вже

не так і рідко: «Готувалося нічну експедицію» (Ю. Яновський); «Рани обмивалося гарячою водою» (Ю. Смолич); «Училось отут гуртом урок» (П. Тичина). Безперечне джерело цих конструкцій — Галичина.

Можливо, що не без впливу Галичини шириться вживання в безособових реченнях займенника *воно* в ролі фіктивного підмета. Якщо в класиків з Великої України таке вживання займенника *воно* характеризувало переважно розмовно-оповідні стилі, то в Галичині таке *воно* можливе і часте в безособових реченнях незалежно від стилю викладу, навіть і в найсуворіших наукових стилях — імовірно за зразком німецької мови з її *es*, обов'язковим у певних типах безособових речень. Появу такого стилістичного байдужого *воно* в безособових реченнях і можна вважати до певної міри синтаксичним галицизмом. З цього погляду вживання його в прикладі: «От *воно* і трапилось: ескадрони грають» (К. Герасименко) при оповідному тоні викладу не можна ще зв'язувати з галицькими мовними впливами, але можна вже запідозрити їх у такому прикладі, як «Я не можу не плакати, бо *воно* плачеться проти моєї волі» (Ів. Сенченко), бо тут нема стилістичної настанови на оповідь.

Але найбільше позначилися галицькі впливи на прийменникових конструкціях. Правда, є небагато випадків, де б вони неподільно запанували, але натомість дуже часто вони співіснують з однозначними прийменниковими конструкціями, що прийшли до літературної мови зі східньоукраїнських говірок. До тих прийменникових конструкцій галицького походження, що цілком панують у літературній мові, витиснувши аналогічні конструкції східньоукраїнського походження, належать:

1. Конструкції на означення годин з прийменником *о* і назвою самої години в прикметниковій (порядково-числівниковій) формі в місцевому відмінку: «Кожен з нас *о* тій хвилині так подумав» (А. Малишко). У старих письменників з Великої України ця конструкція була неможлива вже хоч би через те, що саму годину вони позначали не порядковим, а кількісним числівником («Було ще тільки десять годин» — Б. Грінченко «На розпутті»).

2. Конструкції на означення підстави з прийменником *за* з орудним відмінком іменника: «За його знаком кілька кулеметів почало стріляти» (Ю. Яновський); «За Артемовими розрахунками тікати мали з рову» (А. Головка). Східньоукраїнські говірки мають у цій функції переважно по + місцевий відмінок (під впливом російської мови чи незалежно від нього — це для нас тут не має значення).

3. Конструкція на означення підстави з прийменником *на* з знахідним відмінком іменника: «На його прохання й заарештовано цього робітника» (Л. Смілянський). Східньо-українські говірки тут теж уживають звичайно конструкції з прийменником *по* з місцевим відмінком.

4. Все більше шириться конструкція з прийменником *за* з родовим відмінком іменника на означення часу більш-менш довгої тривалості («Серце ще і ще, як за юности палкої, буде битись гаряче» — В. Сосюра), хоч паралельно з нею можлива й конструкція з прийменником *при* з місцевим відмінком іменника, яка рішуче переважає в східньоукраїнських говірках. Конструкцію з прийменником *за* з родовим відмінком іменника не можна вважати за первісно-галицьку, її знають і класики з Великої України, але в той час, як у говірках Східньої і Центральної України вона відступає перед конструкцією з прийменником *при* з місцевим відмінком іменника, Га-

личина тримається її непорушно і таким чином виступає консерваторкою цього звороту в літературній мові.

Далі подаємо ті прийменникові конструкції, де західньоукраїнський і східньоукраїнський варіанти в літературній мові співіснують рівнобіжно.

1. Конструкції з прийменником **за** з знахідним відмінком іменника на означення проміжка часу, після якого щось відбувається: «За кілька хвилин ми проминули останні приміські хатки» (Ю. Смолич); «За мить таким ура здвигнулось поле» (П. Тичина). Паралельно вживається з тим же значенням конструкція з прийменником **через** з знахідним відмінком іменника, що походить із східньоукраїнських говірок.

2. Конструкції з прийменником **по** з місцевим відмінком іменника на означення часу, що наступає тоді, коли закінчується час, позначений іменником, що стоїть у місцевому відмінку: «По днях тривог думок політ» (М. Рильський). Конструкція ця не чужа і східньоукраїнським говіркам, але поза кількома більш-менш сталими зворотами («По вечері опинився Харпак вже надворі» — Ів. Мажура), її частіше заступає інша: прийменник після — родовий відмінок іменника.

3. Можлива в літературній мові, але рідка конструкція на означення призначення з прийменником **до** з родовим відмінком іменника: «Високо, майже не до пострілу, летить у потемнілій синяві самотній крижень» (М. Рильський). Далеко звичайніша в цій функції конструкція східньоукраїнського походження: прийменник **для** — родовий відмінок іменника.

4. Можлива, але дуже нечаста в літературній мові в письменників з Великої України конструкція допустового значення з прийменником **мимо** з родовим відмінком: «Його сукнята одежа мимо того, що була стара, ще й надзвичайно назручна в тепло» (В. Підмогильний). Різко переважають тут у літературній мові конструкції з підрядним реченням або прийменником **всупереч** з давальним відмінком іменника.

5. Можна думати, що з Галичини прийшли до літературної мови також деякі придіслівні конструкції: **чекати** з прийменником **на** з знахідним відмінком іменника, **боронити** з родовим відмінком іменника замість частіших **чекати** безпосередньо з родовим або знахідним відмінком іменника і **боронити** з знахідним відмінком іменника.

На сполучникових конструкціях вплив Галичини позначився менше. Все таки і тут дещо можна відзначити.

1. Вживання сполучника **бо** між однорядними членами речення, що, власне, почало ширитися найостаннішими часами: «Вув то суд кошовий, останній, бо четвертий ступінь судівництва запорозького» (Ю. Липа). В Галичині таке вживання сполучника **бо** — річ цілком нормальна й часта.

2. Вживання між однорядними членами речення сполучника **раз... раз** у значенні **то... то**: «Пройду з півгона й стану та слухаю. Раз чую, раз не чую...» (Мод. Левицький).

3. Вживання в гіпотактичних часових реченнях поруч таких сполучників, як тількищо, тільки но, як тільки тощо також сполучника щойно: «Щойно про це подумав, як Савчук уже все зробив сам» (А. Любченко).

Зрідка можна зустріти вживання сполучника або фінального, заки часового тощо, але поскільки вони не визнані за норму, матеріалу тут не подаю.

Отже, в одних випадках активно вносячи своє, в інших — підтримуючи й не даючи занепасти тому, що давніше було спільним, а згодом стало занепадати на сході України, Галичина протягом останнього сторіччя безперервно впливає на українську літературну мову. Українська літературна мова, зародившись на киево-полтавській основі, давно вже перестала бути киево-полтавською, давно вже стала діалектно-многоосновною.

Дальша історична ситуація може скластися так, що українська літературна мова вбере в себе нову хвилю галицьких елементів. Чи означає це, що варт тепер впроваджувати щедрою рукою неznані їй досі галицизми? Ні в якому випадку, навпаки, тут потрібна крайня обережність, бо все це робилося б поза народним ґрунтом, а отже означало б відриз «закордонної» української літературної мови від питомої, відрив мови національної інтелігенції (поскільки вона скупчена переважно в еміграції) від мови народу на Великій Україні, с'яло б відрубність між окремими групами українців. Позичення доцільні і сrganічні тоді, коли вони спираються на міцний ґрунт під ногами, коли вони впливають з загально-національної потреби. В умовах еміграції основне завдання щодо літературної мови — її максимальна консервація. Це не означає заборони всяких змін, всяких мовних дискусій і всякої критики мови. «Зовсім полишити критику язика значило би тільки, що обречи язик на смерть. Всякий поступ в язичі був би неможливий», — писав ще Ів. Верхратський. Але це означає максимальну обережність при запровадженні або навіть пропонуванні змін у літературній мові, при всякій мовній дискусії тощо.

Тільки тоді, коли розвиток української літературної мови буде йти органічно, коли історичні обставини сприятимуть йому, «коли всіх українських людей буде притягати одна спільна столиця масстатичністю і силою державної української влади і коли вони будуть туди привозити свої провінціальні культурні окремішності, плекані в поодиноких краях, а звідтам вивозити знайомість українських людей інших провінціальних культур — може наступити взаємне пізнання українців, без якого всі «соборності» будуть лише порожнім звуком» (В. Липинський), і не тільки сдина, а і одноманітна літературна мова запаує в усій Україні, розвинувшись на основі і всіх головних українських діалектів, але насамперед на основі ссрєщення двох вирішальних: центрального подніпровського як бази і галицького як того цементу, що проходить поміж усіма брилами бази, скріплюючи їх і роблячи споруду міцною, відпорною, витривалою — нероздрібною.

ЮРІЙ КОСАЧ

ПАМ'ЯТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПРОСРІБІНЬ ВЕСНИ, СНІГОПОЛОНЬ АКАЦІЙ
КОЛОДЯЖНА ТИХОГО. НАЧЕ СПІВУЧИЙ ЗАГИН,
ЧАЙКОЮ ЛЬОТ, ХУРТОВИН НЕ САХАЮЧИСЬ;
ВІРИТИ, СЛУХАТИ ШУМУ СТЯГІВ.

МОЖЕ ЦЕ МЕРЕХТОМ ЗОРІВ БЕЗСОННИХ
КРЕМІНЬ З'ЯСКРІВ, МОЖЕ ЦЕ — ЄРИХОН?
СУРМАМИ, СУРМАМИ ЗЛОТО АККОНУ,
ХРЕСТ ХРЕСТОНОСЦІВ ВИЖЕВРЮЄ ЗНОВ.

НІ. ГОЛУБІНЬ РОЗДЗВЕНІЛА САН-РЕМО,
ВІЯЛА ПАЛЬМ, ЇХНІЙ ПОШЕПТ, МОВ ШАЛЬ,
Б'ЄТЬСЯ В КІМНАТІ ІЗ ЯНГОЛОМ ДЕМОН,
Б'ЄТЬСЯ ЗАВІСА.

НАД МІСТОМ МІСТРАЛЬ.

А НАД ГОРАМИ БЕРКУТ, ВОГНЕВІШЕ РАНА
У ГРУДЯХ ПРИКУТОГО, ЗСОХСЯ ФЕЛЯГ,
О, НЕВИННА, ЯК СНІГ, О, ГРИМУЧА ОМАНО,
О, ЯРМО ЗОЛОТНЯВИ НА ТИХИХ ПОЛЯХ!

І МІСТА-ЛЕБЕДІ У ЦВІТІННІ ЖАСМИНУ,
І ПРИБІЙ ЧОРНОМОР'Я, ЯК ПІСНЯ ПІСЕНЬ,
ВИРОСТАЮТЬ, БІЛЮТЬ ПОРТАЛИ СВЯТИНІ,
ІФЦЕНІЄ ГОРДА! О СЕСТРО, МИ — ЙДЕМ!..

~~~~~
ІГОР КОСТЕЦЬКИЙ

ПЕРЕД ДНЕМ ГРЯДУЩИМ

Пам'яті Ольжича

Справа була вирішена. Він вийшов з дому і обережно зачинив за собою двері.

На вулиці він випростав плечі і так стояв деякий час обличчям до місяця. Відлига спадала з неба на землю через його капелюх. Тоді він швидко вирушив.

Один трамвай проїхав перед носом другого. Він не реагував. Сніпки світла, сніпки світла. Вигуки. Польські вигуки, польська мова. Він у півтемряві збіг східцями з бульвару, єсього раз послизнувшись, на площину, перед церквою, де ще два кроки — і велика вулиця. Трамваї перетинали дорогу. Місяць між гнилими хмарами.

Скавав. Назустріч виринали люди, переважно з усмішками, але були й без усмішок, дуже швидко наближались до обличчя і зникали, даючи місце далі. Він не піднімав ком'ра, рукою в рукавичці раз-у-раз торкався криси качелюха, де були краплі. Назустріч виринали люди. Люди і трамваї.

Переступаю и через кашкеті, він обійшов узбіччям пішоходів півколо і вийшов до трамвайної зупинки. Вона чекала на нього в новому широкому нанизі плащі і в новому гостроверхому капелюшку.

— Справа вирішена, — сказав він.

Вона дивилась на нього, не відповідаючи. Він стояв над нею кошлатою тінню. За хвилину вона простягла до нього обидві руки. Якийсь час він тримав їх у своїх, крізь рукавички відчуваючи, що вони дуже холодні.

— Справа вирішена, — сказав він тихо, нахилившись до неї.

Вона пустила очі долу. Уста її ледь-ледь тремтіли. Потім вона глянула на нього і сказала:

— Воно довго тривало.

— Ні, — сказав він, — яких півгодини.

— Ні, не взагалі, а для мене довго тривало.

— Для тебе.

— Для мене і взагалі для — —

— Для — —

— Так, для всіх нас. Але то нічого. Думай про себе. Тобі видніше. Я стараюся не думати. Я боюся, що почну думати, а це — — Тільки як же — —

— Що.

— Ні, нічого. Я думала — — Ні, нічого.

— Скажи-но, — промовив він і замислився. — Скажи, ти трохи відпроведиш мене.

— Так.

— До двірця.

— Так.

Він оглядівся. Люди навколо них рухалися, всідаючи до трамваю. Було їх на перший погляд безнадійно багато, але всередині в трамваї вони обидва пройшли вільно вздовж і навіть сіли коло вікна, коліньми до колін. Вона почала була вирівнювати поли картатого плаща повільним рухом руки, але не довела рух до завершення.

— Дуже багато людей, — сказала вона, намагаючися роздивитися крізь скло вікна.

— То так здається, — сказав він. — Цієї пори завжди більший рух.

Німеч через прохід у блискучому кашкеті мовчки дивився на неї. Очі його були цинічні, але губи дитячі.

— Ти помітив, у них такі глупі фізіономії, — сказала вона.

— Тихше, — сказав він, — багато з них розуміють.

— Так, — мовила вона. — В усіх. Майже в усіх. У цивільних теж, хоч я багато їх не бачила.

Трамвай деретчав затишно, по-довоєнному, але в усмішках і гомоні людей була тривога.

Тригола снігового листя, вперше посипаного снігом. Сніг тут же. Нерозбірливий. Багато калюж від ніг. Промоклі дошки. Дощечки.

Він випростався.

— Хіба це вже двірець, — спитала вона, напів підводячись.

Ні, але він хотів зійти зупинкою раніше. Так краще. Вона мовчки погодилася. На вулиці, серед людей, взяла його попід руку, бо було темно. Місяць був між клоччям хмар. Трамваї деренчали. Він спинився.

— Тут, — сказала вона.

— Так, я хотів би, — сказав він. — Я мав би ще перед тим умотивитися. Тут краще. Все одно, дві або три зайві хвилини, це — краще тут.

— Добре, — сказала вона. — Я пройду з тобою ще два кроки. Ще кілька кроків.

Ідучи поруч, вона тримала руку на його плечі. Спинившись, він відчув, як пальці її стиснулись.

— Добре, я вже далі не йду.

Вона притулилась до нього. Він, майже не перериваючи, рахував: вісім — вісім — вісімнадцять, вісім — вісім — вісімнадцять. Вона промовила:

— Знаєш, чим пахне мряка.

— Ні.

— Торішнім борщем. Правда, гарно. Торішнім борщем.

— Так, — сказав він і в думці додав: вісім-вісім-вісімнадцять.

— Прощай, — сказала вона.

— До побачення.

Він відірвався від неї і ще раз оглянувся: розширений дзвоником плащ, гостроверхий капелюшок.

— А знаєш, — сказала вона здаля, — а знаєш, як ми його назвемо.

Він спинився.

— Так — Ольгою. Ольга буде.

— Ні, — сказала вона, — Ярославом.

Він ступнув крок до неї.

— Ні, ні, — сказала вона, — не йди. Це я так. Тобі вже пора. До побачення.

— Так.

Він постояв.

— До побачення.

Він пішов і перед мостом ще раз обернувся: далеко, темно, не порушно, дзвоником плащ, гостроверхий капелюшок.

На мості він тільки на одну мить сп'янів, коли сурістилися промені з фар двох зустрічних авт. Він склав руку в рукавці джешком над очима і пішов просто, не стиняючись, не хитаючись, просто до двірця. Промені з авт падали на його підошви, що раз-у-раз рівномірно зносилися вперед. Підошви кидали на пахлю вмираючі жмутки відбитого світла. Вісім-вісім-вісімнадцять. Чусь, сурми грають. Хлопці, хлопці, соколята, вісім-вісім-вісімнадцять. Пас а ф, менш. Два погляди, схрещені фари авт. Хлопці, хлопці, соколята. Німець обтріпує рукав. Треба й собі. Слизько. Хлипко. І тут трохи більше вогнів. Двірць.

Хтось його сторожко взяв за рукав.

— Ага, добрий вечір.

— Я прошу вас мені пробачити, — сказав професор, — але я мушу, я не можу не сказати вам кілька слів, щось дуже, дуже важливе, хоч воно, може, вас і розгніває.

Він глянув професорові в очі: гостра брівка, капелюх, як Рябкові вуха, худюсінький. Добрий. Чи добрий. Мабуть.

— Чи ви маєте нічну перелітку, пане професоре, — спитав він.

— Я мешкаю тут зразу, ось тут.

— Початок одинадцятої, вважайте.

Добрий, мабуть. Людяний. Дуже людяний. Шкода. Кому кого шкода. Не треба. Оминути б. Ні. Упертий. В людяності впертий. Слухати. Вуха виключити. І слухати.

— — ваші блискучі здібності. Я не раз говорив знайомим: чудо природи, чудо Боже. Це про вас я так. Ви поет, Ярославе Володимировичу — даруйте, що так до вас, у вас не вживають, але в нас прийнято, — ви поет, Ярославе Володимировичу. Ви поет. Ваша справа — образ, великий, вічний, холодний, надхненний. Повірте мені, не існує більшого злочину, як втручати поета в боротьбу геліфів і — —

Назвати Ярославом. Ні, Ольгою. Якщо буде хлопчик. Ні. Ольгою. Буде дівчинка. Треба. Так щоб зробити. Зрештою, дурниці: як це можна зробити. Дурниці непростенні.

— Пане професоре, — сказав він і спинився. — Пане професоре, мене ж ніхто не втручає.

— Як то ніхто.

Професор звів брови.

— Як то ніхто.

— Мене ніхто не втручає. Я сам. Мене ніхто не підбиває на небезпеки. Я сам. Мене ніхто не посилає на смерть. Я сам.

— Ах, Ярославе Володимировичу, — сказав професор. Він говорив чогось гіркого. Пожував губами. Поворушив лев'ячими вусами. Пожував. Скривився. — Вибайте мені сердечно, але так виречені речення я не можу інакше класифікувати, як звичайну, і то негідну вас, деклямацію.

— Так. — сказав професор. — деклямацію.

— Але ж я поет, ви самі сказали. (Він невпевнено всміхнувся).

— Ну, то що з того.

— Кому ж деклямувати, як не поетові. Деклямую собі потроху.

Він озирнувся. Але це все були звичайні заклопотані вермахтівці.

— Пане професоре, — мовив він тихо й повільно, — пане професоре знаєте що. Мені трудно про ці речі говорити, але ж ви людина розумна. Ми з вами у двох сферах мовити б. Я ніколи не збагну ганію психіки, а ви — —

— Неправда, Ярославе Володимировичу, — так само тихо промовив професор. — Ви людина теж розумна. Якщо вже нам на компліменти, ви добре розумна людина, щоб збагнути, що те, що ви якась диявольська гординя. якийсь мазохізм ризику, бо — — Бо не кажете, для підлітків молодшого віку. Тут не те. Тут, можливо, можна ж жити сьогодні, нюхати цей місяць стам і не второпати, що гопи ж кожен спротив — — Сили, сили збережіть. Ярославе Володимировичу. Ваші сили потрібні всім, потрібні нації, коли хочете. Навіщо ж ви не розумієте, що вони кожен спротив у зародку здушять, і за одного розстрілюють тисячами. Я розумію: інсургенти, де Валера і так далі — але ж там зовсім зовсім інше. Зовсім зовсім інше. Отямтесь. Ярославе Володимировичу. Це не супротивник, це просто масовий випещувач.

Професор дивився просто йому в очі.

— Я не тхір Ярославе Володимировичу, — сказав професор, — не бійтесь, я не тхір. Я теж свого часу ризикував життям, і був на

дуже далекому засланні. В тисяча дев'ятсот шістнадцятому році. Нічого. Не в тому річ. Треба вміти доцільно гажити життям. Бо коли злетить ваша золота голова, повірте мені, півень навіть не куку-рікне. Бо не та доба, інша доба, Ярослав Володимировичу. Отямтесь, Ярославе Володимировичу. Залишіться, не йдіть.

— Ні. (Він задумливо похитав головою).

— Залишіться.

— Ні.

— Залишіться, кажу вам.

— Ні.

— Спиніться, не йдіть.

— Ні.

— Отямтесь, поки не пізно.

— Нема з чого отямлюватись, пане професоре.

Знов професор пожував губами. Знову лев'ячими вусами. Криси капелюха нависали на обидва вуха, а він мовчав і дивився в очі.

— І все таки це інша — це інша сфера, пане професоре. Ви тільки — ви кермуєтеся тільки доцільністю. Ми чимсь іншим. Доцільність — так, визнаю її. Є ще щось, проте, над доцільністю. Віра. Кров. Гін. Жага. Непоборна туга. Не знаю. Не можу визначити. Щось, що велить над усі накази людські. Над усі заборони. Дуже за смерть. Нехай же нас розсудить з вами історія, пане професоре.

І знову зморщились обличчя професорове, і гуса піднеслися.

— Деклямація, Ярославе Володимировичу. Фраза і деклямація. Невже вам не соромно, вам, людині з таким поетичним смаком.

— Так, маєте слухність, пане професоре. Мені не слід було вчлнюватись так пласко. Я просто не мав часу зосередитись, щоб оригінальним образом визначити те, про що в лоб і одгерто говорить утерта фраза. І все ж таки, вдумайтесь: нас розсудить ніщо інше, тільки історія. Погодьтесь, пане професоре.

Він усміхнувся, приязно і трохи сумно. Взяв професора за руку.

— Погодьтесь, пане професоре, погодьтесь і до побажання.

Професор не простягав руки. Він сам потис йому руку і ступив крок до бічного в'їстя. Постояв хвилину і тоді знов обернувся до професора, що стояв непорушно при стіні.

— Я маю тут пане професоре, — сказав він, портаючися рукою у внутрішній кишені плаща, — я маю тут дещо, може візьмете і принагідно передасте.

— Кому, — спитав професор.

— Комунебудь. Байдуже кому. Нікому спеціально. Це отак-о собі. Може в себе збережете. Може, віддасте комусь.

Він простягнув складений учетверо папірець, аркуш паперу. При цьому він ще раз лещенько стиснув професорові руку.

— Добре, — сказав професор. — Гадаю, ви бодай тут, у цій смугі не ризикуєте.

— Ні, я тут абсолютно не ризикую. Тут я барон фон Штайнгайль, російський барон німецького походження.

Професор стояв і дивився на бічне в'їстя, що було немов самотня пащека малого, впертого, нечужепливого звіряти. Глянувши на годинник (за чверть одинадцята), професор підійшов до входу, щоб було світліше. Папір був новий. Його зітнуто відразу по написанні і більш його ніхто ще не розгортав. Професор перший.

«Ви прагнули свободи для всіх, — прочитав професор, — і Ви

стали рабами Вашого прагнення. Про Вас потім скажуть, що Ви хотіли зробити рабами інших, а самі були свободні.

«Ви добровільно втратили Ваше ім'я, — прочитав професор, — щоб безіменно загинути, виконавши під дитячими псевдонімами свій обов'язок. Про Вас потім скажуть, що Ви не заслуговували на дозир'я, немає бо довір'я до безіменних.

«Ви втратили ім'я, — читав далі професор, — щоб довести всьому світові велич спільного всім Вам імені, щоб довести гському світові, на що здатний великий поневолений нарід, який потоваришував з усіма, собі подібними. Про Вас потім скажуть, що Ви продалися ворогозі, щоб за його допомоги стати вождями.

«Тож ідіть, — прочитав професор по хвилині, — ступайте вперед, ні на хвилину не забуваючи, що Вас не чекає жадна подяка. Мало того, — читав професор далі, — ще бо настане час, коли не буде такого наклепу, якого не стали б чіпляти до пам'яті по Вас. Це станеться тоді, коли гризтимуться за Вашу спадщину. Тоді кожен буде зацікавлений докричати свою участь у Вашому ділі, а Вашу участь будь-що знецінити. Це станеться вже по Вашій смерті. І тому ступайте вперед, і навіть тісі миті, коли ємиратимете, пам'ятайте: ніхто не подякує і ніхто не згадає добрим словом».

Професор підняв вуса вгору. Повз нього проходили переобтяжені похідним вагарем — спітнілі й наївні — вермахтівці. Вони йшли до війстя.

«І тому, — прочитав професор далі, — ступайте вперед тільки ті, хто не має нікого, від кого б хотілося сподіватись на добре посмертне слово. Ступайте вперед тільки ті, хто ясно здає собі справу про пам'ять по собі неголосну і про славу свою невимовну. Ступайте вперед тільки ті, хто не боїться бути знищеним рукою ворога і хто не боїться бути оббріданим язиком друга. Ступайте вперед тільки ті, що усвідомили марність свого чину в очах загалу. Ступайте вперед тільки Ви, що не надістесь побачити вивершеним ані одне з діл своїх».

Професор дочитав і опустив разом з рукою, не складаючи, папір. Потім склав. Потім глянув на годинник. Потім тихенько пішов.

Спинившись на березі пішоходів, він розірвав складений папір. Тоді ще раз упоперек. Він з'яв, що кидати таку річ небезпечно, тим то з'єднав папір і зажав до кишені, щоб при нагоді викинути. Перебігаючи ще раз лумкою прочитав, професор мав би розгніватись, але він не дозволив собі цього, бо був стоїк. У рівному настрої перетнув гін вулицю, ступаючи лискучим асфальтом. Перед ним і відразу за ним пробігли, наздоганяючи одне одне, дві авт.

Досягши протилежних пішоходів, де вже була брама його мешкання, професор ще раз передумав прочитане, не все, лиш клапті, окрім речей, суть окремих речей. Тут він міг би пустити сльозу, болай одну сльозину, але не зробив цього, бо був раціоналіст.

Професор встромив ключа. Ключ не обертався. Ключа треба б віднести вввтра до слюсаря, нехай подивиться. Професор зробив ще кілька зусиль, аж двері, нарешті, відчинилися.

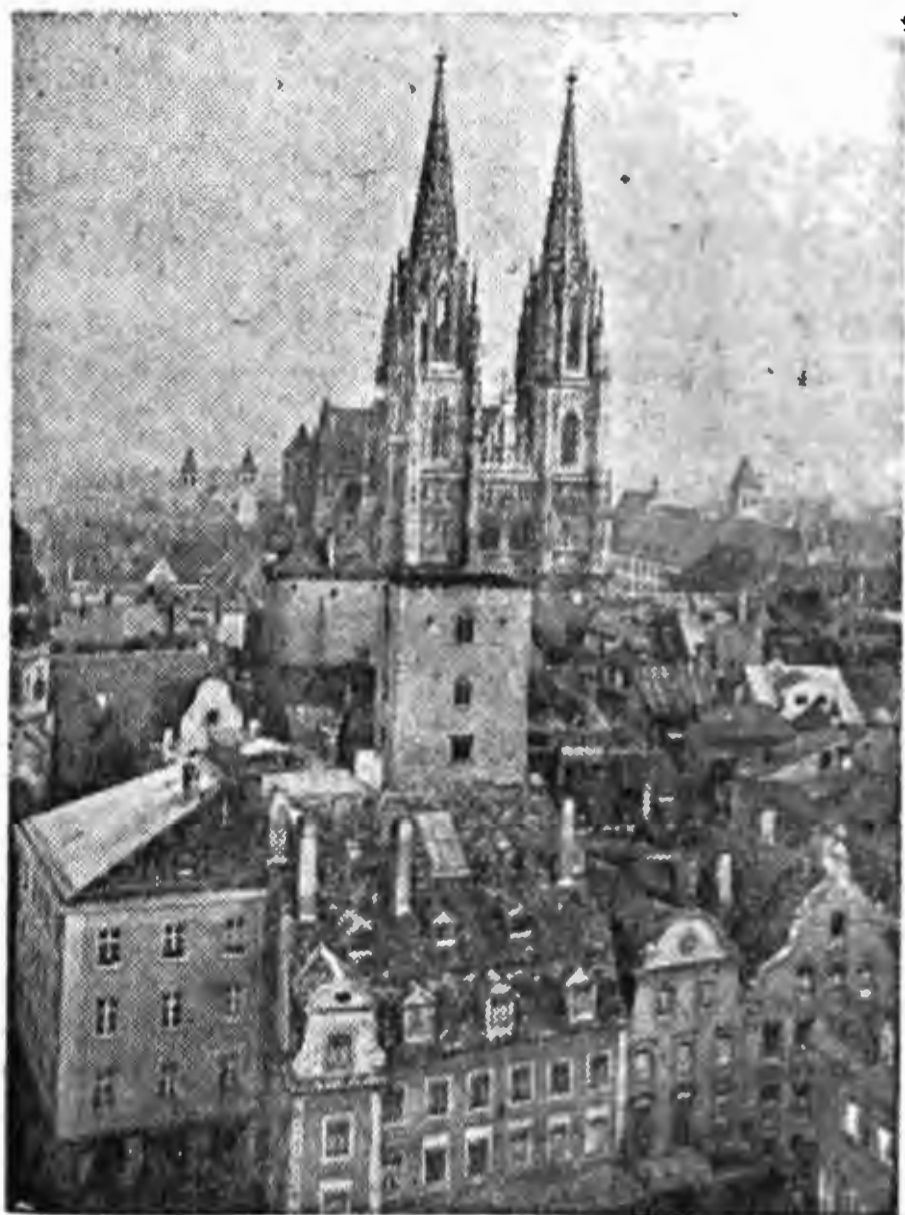
Професор обернувся ще раз до двірця. Двірць прийшовся йому з лівого плеча. Професор міг би стати так, щоб двірць вийшов йому на праве плече, як місяць, але він, професор, не зробив так, бож не був, зрештою, містиком. Натомість він був абсолютно пунктуальна людина: било одинадцяту, коли професор замикав за собою двері на вулицю.

Реґенсбург

Між вуличками стислими спинитись,
Сліди шукати, що накреслив час.
Димар ось різьблений, важкі ґранітні плити.
І дві вежі, що так чарують Вас — —

Будинки, що здається, ось і впадуть,
Стрімкі дахи, що крають голубінь.
Дунай зелений розливає внади.
Грубезні мури, закутки і тінь.

Мене збудили ранішні дзвони,
Здавалось, лицарі ударили в мечі.
Ходою рівною проходять легіони
Повз герб міський, два схрещені ключі.

Реґенсбург, 26. 6. 1945

Катедра в Реґенсбурзі

ТОРГОВЕЛЬНІ ВЗАЄМИНИ КИЄВА З РЕГЕНСБУРГОМ

(На основі німецьких і російських історичних джерел)

I

РАФФЕЛЬШТЕТТЕНСЬКИЙ ЦЛОВИЙ (МИТНИЙ) СТАТУТ

Відомості про торговельні взаємини Київської Русі з Німеччиною, зокрема з обширами, положеними над осереднім Дунаєм, звернули на себе більше як століття тому пильну увагу науковців. Уперше зібрав їх німецький учений Больман у своїй «Історії міського побуту в середньовіччі». Опісля ці питання розглядали російські історики, наприклад, Данилович («Історія постання слов'янських, зокрема польських міст до XIII сторіччя»). Деяко на цю тему написав теж російський учений (українського походження) І. Липницький в творі «Взаємовідносини Росії та Польщі до половини XIV сторіччя».

Широко розробив цю проблему проф. В. Г. Васілевський, дослідивши історичні джерела, що стосуються до торговельних зв'язків княжого Києва з Німеччиною, зокрема з її середньо-дунайськими країнами і містами. Чимало й німецьких дослідників присвячує численні згадки цим торговельним зв'язкам, напр., згаданий уже Больман, а далі Бюдінгер, Дюмлер, Вайц, Ріцлер, Кеммель, Інама-Штернегг та інші.

Одним із найдавніших документів німецької торгівлі взагалі, а зокрема з Київською Руссю є т. зв. «Раффельштеттенський цловий (митний) статут» (пр. 903—906). Його постанови стосуються до торговельних інституцій, скодифікованих поодинокими привілеями та звичаями з-перед р. 876. Причиною його укладення стали нарікання баварського населення, єпископів, ігуменів та всіх тих, що підтримували торговельні зв'язки зі Східною Маркою (первісна назва тепершньої гор. і дол. Австрії та Штірії). Вони були невдоволені неправними цловими ставками та данинами, якими була обмежена торгівля.

Ці скарги дійшли до відома цісаря Людвіга Дитини (900—911), і він дорукав графові Сх. Марки Арібові розглянути разом з місцевими представниками влади та досвідченими людьми тодішні митні (цлові) статuti та висоту данин. З наказу цісаря з'їхалися у містечку Раффельштеттен (Травнґав, поміж гірлами річок Еннс і Труна-Травна) найвизначніші представники тодішніх суспільних верств, між ними архієпископ Дітмар з Зальцбурґу, пассавський єпископ Бурхгарт, Святуполк, моравський князь, маркграф Сх. Марки Арібо, його син граф Оттокар та інші. Цей з'їзд опрацював т. зв. «Раффельштеттенський цловий (митний) статут», у якому встановлено висоту різних цлових (митних) ставок і данин, що їх зобов'язані були платити купці від перевозжуваних або імпортованих Дунаєм чи сухопутними шляхами товарів. Хто не шанував цих постанов, особливо заздалегідь означених ринків збуту товарів, той підлядав карам включно до конфіскації корабля з усім вантажем.

Найбільш цікавою для нас, українців, є постанова цього стату-

ту, що стосується до слов'ян, які приїздили з торговельною метою з «Ругі» або з Чехії („*Slavi vero, qui de Rugis vel de Boemanis mercandi causa exeunt, ubicunque juxta ripam Danubii vel ubicunque in Rotalariis vel in Reodariis loca mercandi obtinuerint . . .*“). Ці слов'янські купці мали право провадити торгівлю в усіх околицях над Дунаєм, але мусли платити цло.

«Раффельштеттенський статут» є цінним джерелом до історії торгівлі та міжнародних зв'язків наддунайських обширів зі слов'янською країною «Ругів». Німецькі історики, а також слов'янські (голозне українські та російські) на підставі численних історичних джерел устійнили безперечно та безсумнівно, що під словом «Ругі», «країна Ругів» треба розуміти тільки наших староруських купців (староукраїнських), що з Києва через Польщу—Краків та Чехію—Прагу (або, можливо, так само Дунаєм) торговельно зв'язувалися з наддунайськими країнами.

Таке розуміння країни «Ругів» базується на старовинних хроніках та інших документах, що переховалися до наших часів. «Регіно» (старовинна хроніка часів цісаря Оттона I) називає нашу княгиню Ольгу (матір князя Святослава і бабу князя Володимира) королевою або княгинею «Ругів» («Регіна Ругорум»). Запрошений княгинею Ольгою обняти стано ище єпископа України, вчений чернець Адальберт (з монастиря св. Максиміана в Трірі) у звітненні про свою невдалу місію називає наших предків «Ругами». Той же Адальберт має навіть титул «Ругорум єпископус». З нагоди його призначення маґдебурзьким єпископом цісар Оттон у власноручному листі задує, що Адальберт був первісно призначений місіонером для «Ругів». („*Rugis olim praedicatorem destinatum et missum*“).

Так, отже ж, офіційний цісарський документ називає наших предків з київської княжої Руси «Ругами». Треба при цьому пам'ятати, що хроніка «Регіно» та лист цісаря Оттона походять із прибл. 950 року, тобто, значно пізніше від «Раффельштеттенського статуту», отже, не може бути жадної помилки.

Для узасаднення такого, а не іншого розуміння слова «Ругі» можуть послужити ще цікаві та цінні свідчення жидівського мандрівника Ібрагіма Ібн Якуба, який у часах цісарювання Оттона I подорожував Чехією та Польщею і ці країни тоді описав. В описі він згадує: «З міста Кракова руси та слов'яни привозять у Прагу товари».

Коли, отже, приймемо таке в'яснення слів «слов'яни з країни Ругі» як автентично науковцями-істориками устійнене, то можемо напевно твердити, що Київська Русь, тобто наша Україна, ще в часах князя Олега, а назіть може ще й давніше перебувала у жвавих торговельних взаєминах зі Сх. Маркою, тобто — теперішньою Австрією.

II

КИЇВ — РЕГЕНСБУРГ

Визначним торговельно-політичним осередком наддунайських обширів було вже від X сторіччя місто Регенсбург. В наступних сторіччях воно надалі більше розросталося, багатішало та набирало значення. Широкі торговельні зв'язки притягали багато чужинців до Регенсбургу, що був тоді відомий своїми святощами, церквами і монастирями.

В XII сторіччі з'явилися в Регенсбурзі ірландські ченці та мі-

сіонери, загально відомі тоді в Німеччині під назвою шкотів або «кульдеїв». Вони придбали велику славу тим, що допомагали при навертанні німців на християнську віру та провадили широку місійну працю між ними. Серед них найвизначнішим був св. Мар'ян, якого тодішні його біографи характеризують як дуже притягаючу індивідуальність. Так його зовнішній вигляд, як і прикмети його духу звертали загальну увагу. З двома своїми товаришами прийшов він у Німеччину бл. 1068 року та оселився спершу в Бамбергу, а опісля перейшов до регенсбурзького монастиря, званого «Обермюнстер».

Св. Мар'ян та його друзі стали широко відомі літературними творами, залишили по собі багато рукописів релігійного змісту, писаних на пергамені. В першій половині XI сторіччя ці ірландські ченці стали на підставі даровини власниками площі поза мурами міста та приступили до будови монастиря на честь св. Якова та св. Гертруди. Але їхні матеріальні засоби не вистачили, щоби цю будівлю закінчити. Тоді прийшла поміч з київської княжої Руси.

В біографії св. Мар'яна розповідається, що один з ченців, св. Маврикій, що визначався практичною і запопадливою вдачею, у товаристві тільки одного слуги, «важким шляхами», подався до короля Руси та щасливо прибув до Києва. Тут його прийняв князь, мабуть, Володимир Мономах, який сам, як і його «старіші міста», щедро обдарував ченця дорогоцінними хутрами вартости 100 тодішніх марок. Ці дарунки навантажено на вози, з якими св. Маврикій подався назад до Регенсбургу, але тим разом уже не сам, а в товаристві купців, що вертали з Києва до Регенсбургу.

Ця остання згадка дуже важлива та цікава. Хоч подорож з Регенсбургу до Києва належала до дуже важких підприємств усеж таки вона й тоді не була чимсь надзвичайним. На початку XII сторіччя цілі валки купців відбували такі поїздки. Вони мали безпечну сухопутну дорогу, що йшла вздовж Дунаю, долинами рік Морави і Висли, далі попри північний хребет Карпат, через Польщу та Галичину, через Краків і Львів до Києва, тодішньої княжої і торговельної столиці. В ті часи Київ був осереднім пунктом світового торговельного шляху, що вздовж Дніпра лучив його з Могилевом і Новгородом з одного та з Царгородом з другого боку. Це давало німецьким купцям усякі можливості наві'язати рухливі зв'язки з Києвом. Одержані в Києві хутра ченці продавали, а прибуток зуживали на докінчення будови монастиря та на поставлення даху.

Монастир цей перетривав аж до другої половини XIX сторіччя. В році 1862 проведено його секуляризацію та передано регенсбурзькому єпископатові з метою приміщення там рим-кат. духовної семінарії. Церква св. Якова добре відома тим українцям, яких воєнне лихоліття пригнало до Регенсбургу. Тут, почавши від р. 1944 аж до перших днів вересня 1945 року, відправлялися гр.-кат. богослужіння. Це прегарна старовинна тринавна базиліка, касетова стеля якої підперта кількома округлими кам'яними колонами з чудовими капітелями. Північний портал відзначається численними різьбам з рослинного та тваринного світу та статуями Ісуса Христа в оточенні патронів церкви св. Якова та св. Іоана, апостолів та різних символічних фігур. Внутрішність церкви теж дуже цікава своїм престолом з групою Розп'яття з XII сторіччя (гляди додаток I).

Є далі вістка, що в р. 1123 поляки напали на руських купців, які вертали з Морави (належить здогадуватися, що вони їхали з Ре-

генсбурґу на Київ) та їх пограбували. З цього виникає, що наші купці, що подорожували через Польщу на Чехію й Мораву, а звідти до Регенсбурґу, виявляли чимало духу запопадливости. Це вказує теж і на те, що торговельні зв'язки Київської Руси з наддунайськими обширами не переривалися навіть тоді, коли німці перейшли до активних торговельних взаємовідносин з Києвом, тобто, по потрібні товари їздили аж над Дніпро.

Про торговельні зв'язки Києва в другій половині XII сторіччя свідчить дуже цікавий запис у славетній книзі дарів (шенкунґсбух) монастиря св. Еммерама в Регенсбурзі. Тут заповано поіменно німецького купця, що жив у Києві. Ігумен щойно згаданого монастиря Перінґер заявляє, що підданий цього монастиря Гартвіх, який мешкає у Києві, жертвував монастиреві 18 фунтів срібла. Цю даровину він не надіслав у натурі, а доручив сплатити своїм боржникам Гримальдові, Гайнріхові та Хунрадові — з тим застереженням, щоб її вжити для бідних і паломників, яких приміщує азіл при св. Еммерамі. Даровина мала місце в рр. 1178—1180. На цій підставі можна цілком слушно прийняти, що ці борги були торговельними боргами, які виникли з того, що регенсбурзькі купці за посередництвом Гартвіха, який, мабуть, мав у Києві товарову складницю, спроводжували товари з Києва. Це були головне хутра та шкіри.

Дальшими посередниками в торгівлі з Києвом були жида, що від початку XI сторіччя замешкували окрему дільницю Регенсбурґу (гляди додаток II).

Дальші відомості про торгівлю південної Німеччини з Києвом, приносять розпорядки (ерляссе) штирійського маркграфа Оттокара р. 1190 та австрійського князя Леопольда р. 1192. Один з них становить торговельний статут з привілеями для міста Регенсбурґ, а другий — для міста Еннс.

Цей останній статут містить окрему постанову, що стосується до торгівлі з Руссю. З її змісту ясно, що торговельні зв'язки були обо-сторонні, зокрема підкреслюється, що купецькі валки приходять не тільки з Руси, вони їдуть так само з товарами й з Німеччини на Русь. Можна, отже, говорити про взаємний експорт та імпорт. Привілеї, що їх визнає цей статут руським купцям, завдячують своє постання регенсбурзьким купцям. Товари, які везли німецькі купці на Русь, не перевантажувано в Еннсі і там їх не затримувано, вони йшли без жадних перешкод просто на схід.

Статут з привілеями для міста Регенсбурґ згадує про «рузаріїв». Під цим словом належить розуміти сфідційно визнану корпорацію регенсбурзьких купців, що торгують з Руссю. Небезпека грабунку товарів на сухопутних шляхах чи під час водного транспортування, досягнення нових та оборона давніх привілеїв на чужинських торговельних ринках — примусили мимохіть «рузаріїв» відбувати спільні подорожі, спільно виступати та мати одноцільну репрезентацію. Ці об'єктивні умови тодішньої торгівлі призвели до того, що «рузарії» створили свою окрему купецьку корпорацію в XI та XII сторіччях. «Ружарії», згідно зі статутом, платять від воза 2 таланти цла, коли їдуть на Русь, а в поворотній дорозі тільки половину таланта. Головними товарами, якими торгували «рузарії», були хутра та шкіри, але існують підстави думати що вони спроводжували до Регенсбурґу і взагалі на обшири південної Німеччини теж товари грецького виробництва, наприклад, дорогоцінні матерії, шовкові тканини та вино (гляди додаток III).

Ці живі та квітучі торговельні взаємини занепали в XIII столітті, коли то в першій його половині руські князі вступили у домашню між собою війну і коли то жахливі татарські наскоки на Україну, Польщу і навіть Німеччину зруйнували міста та перервали старозинні шляхи, якими відбувався товарообмін.

В додатках I, II і III даємо виписки з текстів згаданих вище історичних джерел.

Перший додаток: Vita S. Mariani abbatis Ratisponensis: „Tunc quidam de fratribus loci ejusdem, vir industrius et in rebus agendis eruditissimus, nomine Mauritius, solus cum solo puere comite per devia mundi. spiritus sancti ductante eum gratia, ad Regem Russie perveniens, ab eodem rege et Principibus urbis ditissime Chios (legendum Chief) de ferinis pellibus pretiosis valentibus centum marcas recepit, atque eodem vehicalis ferens cum negotiatoribus Ratisbonam pacifice pervenit: ex quarum petrio claustris aedificia, tectum quoque Monastrii factum est.“

Другий додаток: Книга записів монастиря св. Еммерам: „Clarescat cunctis scire volentibus, tam praesentibus, quam futuris, quod quidam hujus Ecclesiae familiaris, Hartwic nomine, habitans in regione Rusciae in civitate Chicbe dicta, pro amore Dei et honore Patroni sui S. Emmeramni, causa etiam vel desiderio plenariae apud fratres ejusdem loci adipiscendae fraternitatis, pecuniam suam videlicet X et VIII talenta per manus civium hujus urbis Grimoldi, Heinrici et Chunradi, qui ejus debitores erant, obtulit ecclesiae nostrae, ea conditione et petitione, ut praedium ex eadem pecunia coematur, quod pro sui memoria et salute animae suae in pauperum et peregrinorum consolationem ad Hospitale S. Emmeramni traderetur. Annuentibus itaque ejus petitioni Peringero abbate et Friderico, qui, tunc temporis cellarius et Magister Hospitalis ejusmodi loci erat, emptum est ex eadem pecunia a quodam nobili femina nomine Juditha, praedium Scratenriute dictum etc.“

Третій додаток: Статути для міст Pere-сѣур҃ та Еѣмс: „Ruzarii, quocumque tempore vadant duo talenta solvant, et in reditu ex Ruzia dimidium talentum, duodecim denarios dabunt, ubicumque velint intrare . . . .“

„Plaustra in Ruziam vel de Ruzia tendentia XVI denarios persolvant, nec retineri debent . . . .“

ЖАРТИ Й АНЕКДОТИ З ВОЄННИХ ЧАСІВ 1941—44 РОКІВ

НА ДВІРЦІ

В одного німецького старшини, що прибув до Праги та довго студював розклади їзди, вкрали валізу. Німець кричить і «фер-флюхтує» на ціле горло. Надходить чеський старшина й оповідає:

— Я був не дарно в Берліні та здав свою валізу до переховальні...

— Але в Берліні ніхто у вас не вкраде валізи! — перебив розлючений німець.

— Та коли я по двох годинах вернувся, то не побачив уже ні двірця, ні переховальні, ні моєї валізи...

ЧАСИ ЗМІНЯЮТЬСЯ...

(галицький селянський жарт)

(1919—39) Як було «так» — то було сяк і так.

(1939—41) Як було «да-да» — то була біда.

(1941—44) А як прийшло «гут» — то всіх по морді б'ють!..

З а п и т

(із поеми “Парсіфаль,,)

Вольфрам фон Ешелбах
З Манесіїєського рукопису

Питав у матері синок:
„За що карають тих
[пташок?“

Просив їх в охорону
[взяти.

Дитині королева-мати
Сказала: “Правдонька
[твоя,

Не йтиму проти Бога я!
З-за мене птаству не
[співать?“ — —

Та син не дав їй
досказать: —

„Що то за Бог? Хто він
[такий?“

„Скажу тобі, мій
[дорогий:

Ясніший він за ясні дні,
І з ласки він прийняв на-вні
Обличчя людське. Пам’ятай, —
На мудрий заповіт вважай:
Лише йому молись в нужді, —
Він В і р н и й людям у біді —
Той Ч о р н и й, — то пекельний цар,
Н е в і р н и й, зрадник, повний чар:
Його та сумніву з гріхами,
Мій сину, уникай думками!“
Так мати мовила йому,
Щоб знав він Світло і Пітьму.

(З німецької М. Славінський)

МИХАИЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ

У творчості М. Коцюбинського є чар, якимось не відразу усвідомлюваний. Читаючи його твори, відчуваєш, як поступово просвітлюється думка і очищується душа, як вона від низької буденщини підноситься вгору. Письменник захоплює, полонить читача не лише витонченим і вишуканим словом, не лише майстерною різьбленістю образів, але й глибокою сутньою мистецькою правдою.

Мистецьку правду ми не ототожнюємо з звульгаризованим поняттям мистецького реалізму як максимальної правдоподібності, найбільшої зближеності витвору творчої фантазії мистця до об'єктивної дійсності, до реального життя. Мистецька правда, за нашим розумінням, це глибока, органічна пройнятість ідей твору (ідей, розкритих у мистецьких образах) вічною тенденцією шукання істини і наближення до неї. Лише завдяки цій вічній, не старіючій тенденції прагнення людства до найповнішої реалізації в цьому світі ідей правди-справедливості воно, людство — вічно юне, вічно в пориві вперед. Тож «найреалістичніший» твір, що змальовує найправдивіші у звичайному вжитковому розумінні постаті, події і ситуації з людського життя, не буде мистецьки правдивий, якщо він позбавлений згаданої ознаки — вічно юного і пориваючого прагнення істини.

Один наш приятель, непересічний знавець літератури і мистецтва, на питання — яких він любить читати письменників, відповів так: «Тих, що їх творчість дезинфікує людське повітря, письменників з озоном, що після їх творів легше думаєш, випростуєш груди і підносиш голову».

Слушні, правдиві слова. Є твори, читання яких буквально підносить людину, оздоровлює її всю з голови до ніг. Чи людина не на те родиться, щоб жити і творити, перебудувати світ?

Річ тут не в самому песимізмі чи оптимізмі у звичайному уявленні, тобто: в нещасливій чи щасливій долі героїв твору. І в творах Коцюбинського герої не раз потрапляють у безвихідь і гинуть: Іван Палійчук з «Тіні забутих предків», Фатьма з «На камені», Прокіп з «Фата Морґана». Річ саме в «озоні», в трудно передаваній словами вірі і почутті автора, що ці жертви не марні, що реальним є кінцевий тріумф правди.

Про надзвичайну людяність, про дух справжнього гуманізму в творчості Коцюбинського виразно свідчить те, що Коцюбинський як чистий мистець допускає грубість, примітив, що походить з браку людського виховання, з браку належної людської культури, але його шляхетна натура не може погодитися і мистецьки не сприймає зла як інтенції у взаєминах чоловіка і жінки, запланованого і мотивованого. Можна вдарити ближнього, завдати людині фізичного чи морального болю від — скажу так — нескоординованості чи, радше, хибної скоординованості власних рухів. Але завдавати людині, своєму ближньому болю свідомо і з наміром, маючи від цього нелюдську насолоду, — це

Михайло Коцюбинський
Фото з Чернігівського музею
бл. 1913 р.

Публікується вперше

абсолютно чуже нашому письменникові, чуже і несприйнятне: воно нижче найнижчої межі його мистецької гами.

Характеристично, що кат, показаний Коцюбинським у новелі «Persona Grata», не відчуває ні задоволення, ні огиди чи страждання від своєї «роботи». Він просто внутрішньо, душею спить. Він ходить, їсть і вішає подаваних йому людей автоматично, як сомнамбула. З хвилиною, коли кат щойно очунав, відчув у собі людину, — він не може вже вішати. Коцюбинський-мистець не допускає, щоб катівське діло вішання людей могла робити людина. Людський автомат, лунатик — так. Але не людина.

Мистець із такою тонкою, шляхетною духовою організацією мусить любити пісню.

Так воно і є. Творчість Коцюбинського — наскрізь лірична, вона всюди, де він дає волю себевиявленню і своєму світосприйманню, бринить пісню. У нарисі «На крилах пісні» М. Коцюбинський говорить про враження і вплив, що на нього справила українська пісня, почута в глухому закутку Басарабії.

«Не знаю, чи то з усіма таке діється, чи то лише зі мною, спраглим усього рідного, тепер далекого від мене, але звуки піснi, що торкалися мого вуха, лягали перед очима, фарбами малювали мені з дивною яскравістю цілі образи. Я перелітав на крилах піснi в давнє минуле, я жив у минулому, я бачив, чув, стріпотанням сердечним одчував смуток, радість та всі перипетії тих почувань...
Ясно, ясно сонечко сходить,

А хмарнєсенько заходить...

Смугет, смугет чумацький отаман —

Він по табору ходить...»

То співали українці — заробітчани, можливо з Київщини чи Полтавщини, що їх доля закинула аж над далекий Прут. Автор їх розуміє. Не дарма ж він на початку нарисувати запитує:

«Чи знайоме вам те гостре, до фізичного болю гостре почуття нудьги за рідною країною, яким обкидає серце од довгого пробування на чужині?»

Прості люди, живучи серед природи, свої думи, найпалкіші мрії доручають вітрові, що перелітає понад гори й доли, через моря і океани. В епізоді з повісти «Дорогою ціною» Коцюбинський витворює незабутню картину, як Остап — колись молодець, повний сили й завзяття, тепер старий сивий дід — гріє свою бороду біля вогню у тьмяній халупці і слухає розмову вітру. Тут же, слідом, Коцюбинський подає образ вітру:

«...Що не кажіть, а він житий, той вітер. Він летить здалеку, погад тихими селами і забігає по дорозі, всичує в себе і тишу села, і клекіт міста, шемрання темного лісу, дзюрчання вод і дззін стиглого колоса. Він несе в собі весь гамін землі, од тихого бриління мушкету до гуркоту грому, од скритого зідхання серця до крику смертельної розпуки».

Коцюбинський — майстер пейзажу. Пейзаж у нього ніколи не є окремим тілом, окремим компонентом у поетичній будові твору. Пейзаж Коцюбинського не статичний, він рухається з життям людей.

Ось осінній пейзаж на початку другої половини «Фата Моргана»:

«Ідуть дощі... Холодні осінні тумани клубочаться вгору і стускають на землю мокрі коси. Пливе в сірій безвісті нудьга, пливе безнадія і стиха хлипає сум. Плачуть голі дерева, плачуть солом'яні стріхи, вмивається сльозами убога земля і не знає, коли осміхнеться... Мір'яди дрібних крапель, мов вмерлі гадії, що знялись зачадто високо, стадають додолу і пливуть, змішані з землею, брудними патьоками. Нема простору, нема розваги. Чорні думи, горе серця, крутяться тут, висять хмарами, котяться туманом, і чуєш коло себе тихе ридання, немов над умерлим...»

А у хаті Андрія Волика:

«Тьмяно в халупці. Цідять морок маленькі вікна, хмурять-

ся вогкі кутки, гнітить низька стеля й плаче зажурене серце. З цим безконечним рухом, з цим безупинним спаданням дрібних крапель плигуть і згадки. Як краплі ці — упали й загинули в болоті дні життя, молоді сили, молоді надії...»

Автор любить удаватися до образу хмари: він місткий, глибокий, всеосяжний:

«...Он лине чиста і біла, спрагла неземних розкош'в, прозора і легка, з золотим усміхом на рожевих устах, тремтяча бажанням пісні».

Та ось друга хмара:

«Велика і важка, пов'ята туги з невипланих сліз, вагітна всіма скорботами світу, темна од жалю до нещасної землі, вона клубочиться чорними хвилями, важко дихає переповненими грудьми, ховає лице од сонця і гірко плаче теплими сльозами, аж поки не стане їм легше».

І ще інша, третя хмара:

«...Нестокійна, вся настичена вогнем, вся палаюча великим і праведним гнівом. Мчить шалено по гребі і підганяє ліниву землю золотою різкою... Вперед... вперед... швидше разом із нею... в мільйон раз швидше в позитрі... І гукає так, щоб усі почували, щоб ніхто не спав, щоб усі прокинулись».

На всьому лежить покров сумирної лагідності, так ніби саязо справжнього голуба миру. В усьому чути внутрішню гармонію і замилювання повнотою життя. Замилювання, майже пантеїстичне.

Це і є той чар Коцюбинського. Від усієї його творчості перелітає і віє глибока віра, що нинішня людина з її недосконалим суспільним життям, з надміром зла і ненависти, — то в людській історії лише етап, етап скороминущий. Мусить дедалі швидше і дужче зростати в людей свідомість, що найбільше людське щастя — це почувати себе людиною серед людей.

Цю віру нашого письменника поділяємо і ми.

З політичного гумору

ГІТЛЕР І НАПОЛЕОН

Гітлер відвідав у Парижі Церкву Інвалідів, де лежить похований Наполеон.

Наполеон спитав Гітлера:

— Чи ти побив Англію?

— Ні...

— Чи здобув Москву?

— Ні...

— А зайняв Єгипет?

— Ні...

— Ну, то лягай біля мене...

* * *

Моїй любці у ночі причинні
сповідатисьму з пристрастей казки,
що померкла з очами блакитними,
що з очами коханими згасла.

Та ім'я її в тайні зім'ятій,
наче вірш, цей найперший із перших,
збережу як незайману святість,
як самотню довершеність.

У словах цих пізнаєш всю зрілість,
що тривожно застигла в мовчанні,
твою пристрасть роздаллям окрилить
і, розп'яту, розвіє в нестане.

Ти відчуєш всю вищість доспілу,
заворожену в ніжних границях,
що відділює слово від тіла
і наказує тиші — молиться.

Із висот глядить спокій ікони,
розмальований золотом місяця,
що до вікон на вітрові дзвонить,
щоб до серця твого дозвонитися.

Одкрий серце і слухай в чеканні,
одкрий серце і слухай в напрузі —
і відчуєш усе, що ворухить
твоїх обріїв тіні незнані.

З політичного гумору

НОВА НІМЕЦЬКА ЗБРОЯ

- Німці винайшли нову зброю.
- Яку?
- Вона зветься: «гальт!» — «кальт!» — «цурік!»

ОСТАННЯ ДОШКА РЯТУНКУ

- Чому німці реквізували всі дошки?
- Бо шукають якраз «останньої дошки рятунку»...

СТЕФАНИК У ТЕАТРІ

СТОРІНКА З ІСТОРІЇ ТЕАТРУ „ЗАГРАВА“

Від кількох років переслідувала мене ідея інсценізації деяких новел Василя Стефаника. Захоплювала мене пластичність його образів — мов з каменя різьблені вони Стефаником — та театральність діалогу.

Першою справою було отримання дозволу В. Стефаника на інсценізацію його новел. Великий письменник не був особливим прихильником театру, і я з досолі великими сумнівами чекав на відповідь з Руссва. На мою велику радість Стефаник дуже радо погодився на пропозицію, саме на пляти постановки новел «Вона — земля», «Сили», «Мар'я», «Злодій», «Побожна» та «Могіли». Листа до мене диктував він своєму секретарю, тільки підпис був власноручний. Це, мабуть, чи не останній підпис, зроблений хвостом вже рукою письменника.

Подих великої поезії, що віяв із слів і дій Стефаникових героїв, змушував мене довго шукати відповідної форми її сценічної передачі. Як пролог я використав поему глибокої поезії «Моє слово», і за допомогою своєрідного хору «слів поета» (що викликали асоціацію хору в грецькій класичній драмі) мені пощастило піднести сценічну дію на вищій ступінь драматичного насичення. Гуцульські рами мали оформлювати поодинокі образи, які, немов у калейдоскопі, пересувалися б перед очима глядачів.

Творче горіння огорнуло весь колектив «Заграви» під час підготовки вистави. Це були святочні дні для нас усіх. Навіжені творчим нахилом, актори «Заграви» забули про весь світ, про щоденні турботи і журби, і ці дні скували наш колектив в одну цілість.

Це почуття спільноти міцнішало з кожним днем. Мої мрії про театральне братство, сповнені однією думкою і одним напрямком, почали на очах прибирати реальні форми.

До нашої гарячої праці над «Землею» приглядався з боку дехто з громадян, головне в Збаражі, де й відбулася прем'єра. Але ми ніколи не зверталися до громадянства по допомозі, це був, так мовити, неписаний закон «Заграви», тим то й називали нас «бідні, але горді». Всеж один великий прихильник театру, проф. Когут, господар української залі в Збаражі, сам, з власної ініціативи обійшов усі місцеві українські установи і приніс нам невелику, але як же нам потрібну суму грошей.

Треба знати становище українського народу під польською займанщиною, щоб зрозуміти потягальне враження, яке робила Стефаника «Земля» на глядача і щоб з'ясувати собі, чому актори «Заграви» не грали, а «відправляли» цю виставу, як службу Богу!

«Мами стояли під мурами та тримали серця у долонях і дули на них, аби не боліли» — Або: «Ти видиш цілий світ, а над моїми гробами ти отемнів! Най тобі та сина бача так потріскає, як моє серце!» Цей патос батьківського болю, цей крик зболілої душі простого мужика стрясав душі глядачів, а останні слова першої частини «Землі»: «блискотять ріки на всій нашій землі і з громом падають у море, а нарід зривається на ноги — —» під акомпанімент Шезченкового «Заповіту» перетворювали сцену та аудиторію на одну

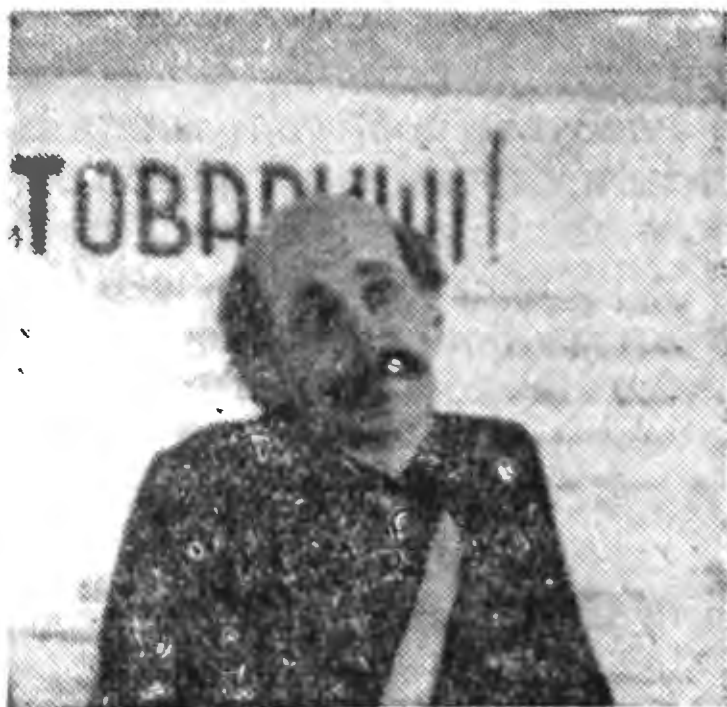
цілість, де всі серця вдаряли одним ритмом надхненної любови до рідного краю.

З виставою «Землі» «Заграва» відвідала вперше Львів. Зал міського театру «Різноморностей» не могла вмістити всіх бажаючих побачити виста у, тим більше, що ми дістали залю тільки на два вечори. Мистецький успіх «Землі» у Львові перейшов наші сподівання і додав нам сил і охоти до дальшої праці.

Великою подією для виконавців «Землі» була вистава цієї п'єси в Коломиї, де був присутній сам Стефаник. Перед виставою і в часі її автор був предметом величезних овацій з боку українського громадянства Коломиї. Вистава справила й на нього самого велике враження, якого він не ховав, особливо по виставі в Снятині, коли він ба из «Землю» втруге і міг уже уважніше придивитися до постанови та до гри акторів. «Мене не люблять і не читають, — говорив Стефаник, гірко посміхаючись, — а ви виводите мене в люди». Було в цьому, звичайно, багато пересади, але не можна заперечити, що глядачі, захоплені виставою «Землі», починали цікавитися й іншими творами великого письменника, і число читачів його чудових новель дуже зростало.

Загра їсти полюбити Стефаника за його простоту і безпосередність. Смерть письменника глибоко засмутила кожного члена театру. В рік по смерті автора «Землі» ми поїхали з цією виставою до Русова і відвідали могилу, де заспівали йому його улюблену пісню «Лещень моя мила...», про яку він раз висловив бажання, аби йому заспівали її на могилі.

Замітка, друкована з ласкавого дозволу автора, являє собою фрагмент з обширних спогадів видатного режисера та актора про західньоукраїнський театр під Польщею. До заслуг В. Блавацького, що в тяжких умовах творив український репертуар, позначений іменами Лепкого, Ібсена, Мопсана, Мольєра, Шекспіра, Лесі Українки, а в найновіших часах — Миколи Куліша, належить також перша інсценізація творів великого майстра нашої прози — Василя Стефаника.

В. Блавацький в ролі Пародного Малах'я (в однойменній трагедії М. Куліша). Вистава Авгсбурзького українського театру 1946.

Це там, де крайні вже хатки

Р. М. Рільке
Погруддя Фріца Гуфа

Це там, де крайні вже хатки —
[звідкіль
дімочків нових вузькогруда малеч
з риштовань трудних тужно рветься
[в далеч,
мов хоче знати, де початок піль.

Там завжди весен недоквітла блідь,
в гарячці б'ється поза тинню літо,
хворіють, нидіють і вишні й діти —
і тільки осінь дише іногідь

чимсь злагідним, далеким; вечори
тоді бувають світлі, м'якосині:
дрімають вівці, в тьмяній кожушині
чабан маячить при останнім ліхтарі.

(З німецької Б. К.)

ПЕТРО МЕГИК

Дещо про творчість Г. Мазепи*)

Малярські праці цієї артистки відомі нам уже віддавна. Артистка різними шляхами здобуває собі свій мистецький світогляд. Багато, так би сказати, мистецьких рецептів випробувала вона тільки для того, щоб знайти найкращу форму для свого внутрішнього українсько-мистецького, світогляду. Такі праці, як портрет проф. Горбачевського, виконаний артисткою для Українського Наукового Інституту в Варшаві, давали багато цікавого матеріалу для слідкування за її малярською працею (здається, під час варшавського пов-

---

*) Витяг з замітки відомого нашого маляра у третьому збірнику «МУР — Мистецький Український Рух», що виходить накладом В-ва «Українське Слово».

стання цей портрет загинув разом з працями інших українських мистців).

Різдвяні листівки Галини Мазепи, які з'явилися друком у грудні 1945 р., дають дуже цікавий матеріал для спостережень. Нам хотілося б окреслити його прислів'ям: «Усі шляхи проводять до... Києва». Видно на цих дрібних працях артистки, як усі культурно-мистецькі здобутки з пройденого дотепер шляху починають спрямовуватися до української синтези, до тієї композиційної замкненості, просто-

Галина Мазепа

Праворуч угорі: «Різдво».
Внизу: великодня листівка

ти-площинності, яку найкраще можна доглянути в минулому українського декоративного малярства.

Скільки доводилося нам за останні двадцять п'ять років оглядати різних малярських творів, які з тих чи тих причин мали бути візантійсько-українськими! Були там ви-

довжені механічно під візантійський характер людські фігури. Були під ногами тих фігур українські килими з візантійською перспективою на взір Нерушимої Стіни або галицького іконопису XVI—XVII ст. чи врешті на взір малярських праць Холодного чи М. Бойчука. Були контуровані згортки одягу, були всі зовнішні ознаки візантинізму, але без найважливішого: не було духу, не було суті.

Обговорювані тут праці не мають у собі нічого візантійсько-зовнішнього, але духом своїм, композицією — є на

Галина Мазепа — ілюстрація до поеми В. Барки «Апостоли»

шляху до найкраще скопленої традиції українського візантинізму — до великої української минувшини — до темпер. Суть у тому, щоб у мистецтві йти до великої внутрішньої мети, бодай підсвідомо, але до основ, а не до поверхових, зовнішніх ознак.

Деякі листівки Галини Мазепа, як «Різдво», скомпоновані дуже цікаво. В «Колядниках» вдерлися деякі перерізані елементи недругорядного типу, — але на всіх картках, які маємо, змагання за декоративну площину очевидне, а в «Різді» вона знайдена дуже добре.

В річницю смерти генерала АНТОНА КРАВСА

Антон Кравс

13. листопада 1945 року помер у Відні відомий з наших Визвольних Змагань 1918—1920 рр. генерал-четар Антон Кравс.

Генерал Кравс хворів декілька років. Воєнні події, окупація Відня большевиками та кількогадинний прикрий трус у домі генерала (його не заарештували тільки через стан здоров'я) підірвали його сили так, що він не міг уже побороти своєї недуги і помер (у віці сімдесят чотири роки).

Скромний був похорон: крім найближчої рідні, віддали ге-

нералові останню шану отаман Ключ з дружиною і пані Марія Дацькова з донєю. Поховано його в родинному гробівці на цвинтарі Кальксбург у Відні.

Поки ще прийде відповідний час, коли українське громадянство велично вшанує заслуженого в українській справі славетного генерала, хочу хоч кілька слів, як незабудьок, кинути на свіжу могилу.

Перший раз я стрінувся з генералом Кравсом у 1918 році взимі на фронті під Перемишлем коло Нижанкович. Генерал Кравс був тоді ще підполковником — командантом відтинку Самбір. В той час я як молодий старшина лучби (хорунжий) обїздив з полковником Коссаком — командантом III-го галицького корпусу — фронт. Пригадую собі: це був морозний день у грудні, надворі перетрясав білий сніжок. Ми заїхали автом до села, здається, Гільське, під Нижанковичами. Там якраз застали ми генерала, що перевіряв свій відтинок фронту, саме групу сотника Молеція. Ніби сьогодні бачу кремезну постать жовніра, повну енергії і відваги.

З приїзду полковника Коссака генерал Кравс дуже

зрадів, бо він як жовнір знав, що прихід до перших боєвих командних ліній дуже додатньо впливає на залогу.

Генерал Кравс попросив цілий штаб піти разом з ним за село, де була боєва лінія. Це на мене відразу справило велике враження, бо я побачив у перших його рухах, що це вояк з крові й кости та прекрасний знавець військової справи. Він серед фронту і своїх стрільців був якоюсь маєстатичною постаттю залізного середньовічного лицаря, що наче магнетичною силою тягнув у бій. Велика радість і піднесення духу була тоді серед стрільців в окопах. Спільна небезпека і спільна боротьба за святі права народу єднала всіх.

Ворог відразу помітив, що на фронті діється щось небуденне, і почав сильним артилерійним вогнем обстрілювати село та автомашини, а скорострілами з панцерного поїзду — боєву лінію. Але команданти Кравс і Коссак спокійно йшли до передніх застав і там відбирали ситуаційні звіти від командантів ліній — при чому не поминали ані одного вояка, щоб з ним не поговорити. Я бачив, як це впливало на наших стрільців і як вони набирали ще більшої завзятости до дальшої боротьби.

Ще один образок із життя сл. п. генерала Кравса та з днів нашого походу. Коли генерал Кравс став командувачем III-го галицького корпусу, я знову стрінувся з ним. Тоді я вже підлягав безпосередньо його командуванню. Було це в Монастириськах коло Бучача в квартирі генерала.

Вечір. Генерал Кравс скликав усіх старшин на нараду, дуже важну і досі не практиковану. В той час, коли нам не стало амуніції, і ми мусіли вдруге відступати з-під Львова, на доручення начальної команди скликано нараду всіх старшин, щоб запитати: **Що і як робити?** Чи піддаватись полякам, чи переходити до румунів, чи...?

Начальник штабу підполковник Долежалъ (чех) з'ясував усім нам ситуацію і наше важке становище. Тоді генерал Кравс запитав усіх, що робити далше?... Однак, не хочачи ні на кого впливати, по короткій надумі, запитав мене як наймолодшого віком і степенем старшину, як я думаю. Це був такий нежданий запит у мою сторону, що я неначе складаючи звіт, сказав: — Пане генерале, йдемо за Збруч і там далі боремося. Про капітуляцію полякам чи про перехід до Румунії у нас і мови немає.

Всі старшини радісно усміхнулись, генерал притакнув, і, як виявилось, це була думка й бажання всіх, хоч перед тим ніхто не радився.

Ми походом у боях зайшли аж під Київ (1919). Тут генерал Кравс став командувачем групи Київ і особисто проводив військовими операціями (шефом штабу був тоді отаман Любковіц). В незабутній день 31. серпня 1919 року, в день здобуття Києва, в'їхав також і генерал Кравс у славі зі своїми стрільцями до Золотоверхого, під городську думу, де маєстатично і радісно повівав блакитно-жовтий прапор.

Зрадливі денікінці не довго дозволили радіти зі здобутого. Почалися нові бої і новий відступ.

Пригадую собі один переможний бій генерала під Дашевом коло Липівця, де взято в полон 2000 денікінців. Тоді я хворів на плямистий тиф. Гарматні стріли раз-у-раз мене будили з гарячки. Коли плямистий тиф почав десяткувати його корпус, генерал Кравс не дозволив ані одного стрільця залишити без опіки, при відвороті забрав усіх і завіз до лікарні у Вінниці і там як міг піклувався своїми стрільцями.

Коли згодом большевики хотіли видачі старшин, стрілецьтво цього не допустило і сховало теж і генерала. Наші стрільці віддячилися своєму улюбленому генералові за його велику любов до них.

Згодом пішли дні за днями, події за подіями... Під проводом свого генерала ціла група перебилася через Карпати в 1920 році на Карпатську Україну, і цю бригаду чехи розташували в таборах коло Ліберець, а згодом в Йозефові (на Чехах). Звідси одні пішли до робіт, другі взялися до книжки. Генерал Кравс переїхав до Відня до своєї родини і там жив, не пориваючи зв'язку зі своїми друзями з поля бою. В «Червоній Калині» видано його спомини.

Наприкінці 1944 р., коли до Відня почали напливати втікачі українці, генерал Кравс активно ними опікувався. В розмові з вдовою Антона Дацька (поручника-інтенданта з групи генерала), що її він прийняв з дочкою на своє мешкання, виявилось, що мати генералова була українкою з Буковини. Генерал народився в Чернівцях, батько його скоро помер, ним опікувався стрий, що взяв його до Відня і віддав до військової школи. З уст матері він, проте, вивчав українську мову, а по першій світовій війні чином довів свою свідомість того, що кров'ю споріднювало його з нашим народом.

Дипл. інж. Дам'ян Пеленський

Проймає тишина — —

Макс Давтендай

Проймає тишина
Твій образ.
Тая тиша, що літа повний ліс
[живить,
Вечірньосині скелі
І цвітіння келех.
Тиша тепла та ясна,
Що без лунання гідно так луна.

(З німецької І. Д.)

ЮЛІАН БЕСКИД

Древко рубають

..Від раннього ранку — щирого світанку рійно у стіп Магури. Газди в кerpцях, перевісивши лісову, до кремезних ялиць, довгу пилу, з блискучими топорами в твердих, мозолистих долонях. Вони в зрубанні білим вістрям:

— Цок, цок, цоцок... Старим ялицям, струнким смерекам, здоровим білявкам березам на смерть.

— Шах, шах, шар-рах...

— Бо хліба треба, треба твердого хліба, але свого. Вдома ждуть сигині.

* * *

За сонцем, ген за Рунком, білі свічки, одна, одна, десята... Гори голих ялиць, у-діл дебрею. Тільки голосне: — Вважай, на бік...

— Бережися смерти... Смерть косить ялиці.

— Трам ударить... Заб'є... З дороги...

— Цапини в-діл...

— Меглі руш, руш, стоп!

...Уже померкнуло небо... Ліс... Чорні повздовжні тіні біля ватри сновигаються.

— Підкини ріщя, Василю.

— А ти, Петре, сила гнеська ялиць підмикав?

— Не сила. Лем десят...

— Купиш на ярь запряжу?

— Як пуп'ю, кой хліба не стає?...

— Што плетеш, є робота, буде хліб...

Хай вечір не довжиться...

Пісня...

«В дзеленім гаю дзевко рубяють,
До нашого двору трісоньки падають;
Падають велики, падають малі...
Хто ж їх позбирає? Тото дівча шварне...»

...А вогонь сичав, білими світляними язиками лизав сніг із накиненого ріщя. Вертівся, як гадюка, щоб укусити.

— Смо-ле, Петре, як овивається, гейби злой у пеклі за дряхлу душу. Оген крас. — Лем не в селі... Бо пак біда, без даху... Подвійна нужда... Без хліба й без хижі... Пек'му. Не гварь.

— А ти, Митре, будеш женитися?

— Кой зароб'ю, куп'ю загін-полечко, хижу збудую... Та чом? Злі єдному на світі... Банування... Є руки на муки...

І знову підхопили:

«Ший, Ганусейко, сорочейку
Випери ї в тихім Дунайейку,
Виший на буйних калинойках,
Перкачай на тисових столойках».

Темна нічка...

Ліс...

Тільки деколи білі платки снігу з конарів ялиць.

Село зірками ясніє...

КИРИЛО-МЕТОДІІВСЬКЕ БРАТСТВО

(ДО СТОРІЧЧЯ ЙОГО РОЗГРОМУ)

В історії українського визвольного руху ХІХ сторіччя Кирило-Методіївському братству належить почесне місце, як через склад його учасників — кращих представників українського народу 40-х років минулого сторіччя, так і за ті ідеї, які на той час були передовими ідеями цілого людства та присвічували нашому народові і в пізніші часи.

Момент заснування братства губиться десь на початку 1846 року або в кінці 1845 року. Засновниками його були Гулак, Костомаров і Василь Білозерський.

До товариства належали ще Тарас Шевченко і Панько Куліш та низка людей з української молоді — студентів Київського Університету: Юрій Андрузький, Іван Посяда, Опанас Маркович, Олександр Навроцький, Олександр Тулуб та інші.

Товариство це не мало якихось певних організаційних форм і виникло з гуртка молоді, що цікавилася ідеєю слов'янського єднання. Гулак найбільше намагався надати йому ті прикмети, що властиві кожному товариству: статут і правила. Такі установчі документи складено Костомаровим, але статут і правила братчики не встигли завести до вжитку, і вони лишилися пам'яткою того, яким хотіли бачити своє товариство його організатори.

Цей Статут одразу вводить нас у суть ідей, що були пануючими в товаристві. Він короткий, в ньому лише 6 точок. Нічого спеціально статутарного в ньому нема. Це скоріше програма, політична або ідеологічна платформа.

Перший пункт Статуту проклямує як ідеал, до якого мусять стреміти всі слов'яни — духове й політичне з'єднання їх зі збереженням для кожного слов'янського народу його самостійності. Таких народів Статут налічує сім: 1) південно-руси (українці), 2) північно-руси з білорусами, 3) поляки, 4) чехи з словінцями, 5) лужичани, 6) іліро-серби з хорутами і 7) болгари.

Третій пункт проголошує народне управління для кожного народу, повне рівенство громадян за походженням, у вірі християнській та за станом.

Четверта точка вимагає обґрунтування всього управління, законодавства й освіти святою релігією християнською.

Участь у правлінні, за пунктом п'ятим, при повному рівенстві всіх вимагала від керівників — освіти і чистої моральності. Нарешті, шостий пункт визнавав konieczність існування загального слов'янського собору з представників усіх слов'янських народів для управління цілим політичним тілом цих народів.

В головних принципах товариства було кілька додаткових ідеологічних моментів. Насамперед кидається в очі те місце, де мова про викорінення рабства і будь-якого приниження нижчих клас. Другий додатковий момент — це вказівки на те, що товариство

вживатиме заходів для знищення всякої національної та релігійної ворожнечі.

Одмітимо ще заходи до поширення письменности і вказівки на те, що правило «мета освячує засіб» — товариство визнає «безбожним», натомість вимагає від членів, щоб вони свої дії спирали на євангельських правилах любови, кротости й терпеливості.

Політичний ідеал кирило-методіївців найкраще відбився у відозві до українців: «Ми приймаємо, сказано там, що всі слов'яни повинні з собою поєднатися, але так, щоб кожен народ стансвив собою Річ Посполиту (себто, республіку) і щоб управа у кожного була окремо і кожний народ мав свою мову, свою літературу, свій суспільний лад... Мусить існувати сойм або слов'янська рада, де б сходилися депутати від усіх республік слов'янських і там вирішувалися б справи, що належать до цілого слов'янського союзу.

В кожній республіці мусить бути правитель, обраний на певний час і над цілим союзом мусить бути правитель, обраний теж на певний час».

Один з братчиків на допиті основним політичним ідеалом, що його визнавали всі члени товариства, назвав об'єднання слов'ян на зразок Сполучених Штатів Америки або на зразок сучасної братчикам конституційної Франції.

В селянському питанні братчики стояли рішуче на засадах скасування кріпацтва. Досить нагадати той гарячий протест проти нещасної долі покріпаченого люду, який знайшов свій вислів у Шевченковому «Кобзарі», досить взяти на увагу те визнання серед братчиків, яке мали найсильніші твори Шевченка, щоб зрозуміти ставлення їх до кріпацтва. Один з них, Андрузький, розробив проєкт звільнення селяч почасти через викуп їх за гроші, що можна було здобути зменшенням витрат на армію і вищі чини, з другого через заохочення самих поміщиків до цього акту шляхом різних нагород.

Братство не дарма носило імення Кирила і Методія, цих просвітителів слов'янства, бо просвіта була однією з основних засад реальної програми братчиків. Василь Білозерський розробив записку про заведення шкіл; про школи, видання книжок і журналів братчики згадували в листах, признавалися на допитах і навіть свій життєвий шлях так чи так пов'язували з цією учительською працею.

Дуже важливим документом для розкриття засад того світогляду, що його трималися братчики, що робив це товариство українським, підкреслюючи його національну основу, був теір, що належав Костомарову і звався «Книги битія українського народу» або «Закон Божий», як проміж себе називали цей документ братчики.

Костомаров для нього використав форму біблійного оповідання:

«Бог создал світ: небо і землю і населив усякими тварями, і поставив над усею тварью чоловіка, і казав йому плодитися і множитися і постановив, щоб род чоловічеський поділився на коліна і племена і кожному колінові і племену дарував край жити, щоб кожне коліно і кожне племено шукало Бога, котрий од чоловіка недалеко, і поклонялись би ему всі люди і віровали в его, і любили б его і були б щасливі».

Так починаються «Книги битія» і в такому ж стилі оповідається, як люди вимислили собі многих богів і поклонялись їм, поробили собі багато царів і почали боятися своїх царів. І ті царі лукаві, писалося в «Книгах битія», побрали з людей таких, що були сильніші або їм нужніші, і називали їх панами, а других людей поробили їх

незольниками, і умножились на землі горе, біднота і короба і нещастя і незгода.

Далі трактувалися несправедні дії окремих народів: жиди поставили собі царя — і покарав їх Господь, пропало і царство їх, і всіх забрали у полон халдеї. Греки не захотіли царя, але поставили собі много богів і покарав їх Господь, бились вони між собою і попали в неволю.

Далі Костомаров тим же стилем викладає події Нового Зав'язу і поширення християнства, боротьбу з ним римських імператорів і панів, що вбачали в християнстві загрозу своєму існуванню, бо у християн усі були вільні і рівні. «Тоді імператори змислися з панами і сказали поміж собою: уже нам не викорінити християнства, піднімемось на хитрощі, приймемо його самі, перевернемо учення Христово так, щоб нам добре було, тай обдуримо народ.

«І почали царі приймати християнство і кажуть — от бачите: можна бути і християнином і царем вкупі. І пани приймали християнство і казали: от бачите, можна бути і християнином і паном вкупі». Так «Книги Битія» пояснювали появу соціального нерівництва.

І ніхто з плем'я, на думку автора, не знайшов правильного розв'язання справи. Найкраще стояла справа спочатку у слов'ян, але два лиха й тут були на переході: незгода між собою і переймання від інших їх порядків. «І стали у них так само, як і у інших — і царі і пани».

«І покарав Господь слов'янське племя гірше ніж другі племена, бо сам Господь сказав, кому даю більше, з того більше й зиснується. І погнали слов'яне в неволю до чужих: Чехи і Поляки — до Німців, Серби і Болгари — до Греків і до Турок, Москалі — до Татар». Виклавши схематично історію України під Польщею і під Московщиною, «Книги Битія» ідеалізують козацтво як «істе братство, без царя і пана» і переходять до найважливішого для Кирило-Методіївського братства викладу ідеї українського посланництва, українського мес'янізму.

Цей уступ, як і вся форма твору без сумніву були навіяні Костомарову «Книгами палігрімства польського» Адама Міцкевича, де він розвивав свою ідею посланництва польського народу.

«Лежить в могилі Україна, говорять тут Костомаров, але не вмерла, бо голос її, що з'явлює всю Слов'янщину на свободу і братерство, розійшовся по світу слов'янському і одзивався він, той голос України, в Польщі, коли 3. мая постановили поляки, щоб не було панів і всі були рівні в Річі Посполитій, а того хотіла Україна ще 120 літ до того».

«І встане Україна зі своєї могили, пророкує Костомаров, і знову озветься до всіх братів своїх Слов'ян, а почують крик її і встане Слов'янина, і не позостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сятельства, ні превосудительства, ні пана, ні боярина, ні кріпака, ні холопа — ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у Хорутан, ні у Сербів, ні у Болгар. І Україна буде нетіллелю Річчю Посполитою в союзі слов'янським. Тоді скажуть всі язики, показуючи рукою на те місце, де на карті буде намальована Україна — от камінь його же не берегоша зиждушиї, той бисть го главу угла», — такими знаменними словами кінчався цей надзвичайний твір.

У загалній сумі писаних пам'яток, що їх залишив по собі Кирило-Методіївське братство, «Книги Битія» були найбільш розвине-

ним висловом їх ідей з обґрунтуванням їх історичними даними і релігійними мотивами.

Братчики переписували цю пам'ятку, читали і обговорювали її на своїх сходинах.

Збори Кирило-Методіївського братства відбувалися в квартирі сьцяченика Завадського, що був настоятелем Андріївської церкви у Києві, у сьцяченицькому домі, який був вмурований у фундаменті самої церкви. Тут жив Гулак, тоді чиновник генерал-губернаторської канцелярії, і в його кімнаті братчики обговорювали свої проекти, слухали надхненні слова Шевченка, тверезі поради Гулака і містичні пророкування Костомарова.

Братчики вели відверті розмови, а поруч, у сусідній кімнаті, жив ще один студент, який підслухав розмови, викликав у Гулака довір'я до себе і потім про те, що звірив йому Гулак, і про підслухані розмови доніс попечителеві шкільної округи. Це було 3. березня 1847 року. Студента-донощика звали Олекса Петров.

Під той час генерал-губернатор. Бібіков (Капрал Гаврилович Безрукий, як охрестив його Шевченко) перебував у Петербурзі, і губерньська влада в особі губернатора Фундуклея не відважувалася сама розпочинати цю справу. Листування з Петербургом протривало якихось два тижні, поки почалися дії ліквідації братства.

18. березня арештували Гулака в Петербурзі, куди він переїхав, щоб стати професором Петербурзького університету. На допиті Гулак усе заперечив, нікого не назвав, на всі запитання відповів мовчанкою або «ні». Поки поралися з Гулаком, примушуючи його подати факти, назвати ймення спільників, використовуючи навіть релігійні почуття — чотири рази до нього надсилався священик, — зловживаючи й ситовним почуттям, — Гулакові читали листа, якого ніби писали жандарми до Гулакового батька, щоб розчулити в'язня, поки все це відбувалося за залізними дверима і ґратами, з Петербургу йшли в різні боки розпорядження про дальші арешти. Ще за якихось два тижні, 30. березня в Києві заарештували Костомарова. Костомаров був морально розбитий, бо арешт стався напередодні його весілля. Трагічність становища Костомарова посилилася ще тим, що перед самим арештом до нього зайшов помічник попечителя Юзефович, попередив Костомарова, що в нього буде трус і запропонував йому, якщо має щось зайве, щоб віддав йому. Костомаров, не вагаючись, віддав рукопис «Книг Битія».

На першому ж допиті Костомаров побачив цей рукопис в руках у представника влади. Це обеззброїло Костомарова, він розгубився, наговорив зайвого, потім зрікався своїх свідчень, взагалі показав нестійкість свого духу і виявив повну протилежність Гулакові. Достить сказати, що коли Гулак рішуче заявляв, що нічого не знає, в кишені у нього лежав примірник Костомарових «Книг Битія». У молодого вченого не зробили особистого обшуку. І лише коли, не домогшись від нього нічого, перевезли його з жандарського управління до Петропавлівської фортеці, там за сувоями приписами, як завжди, обшукали новопривезеного арештанта і знайшли наявний доказ його участі в товаристві.

Куліша затримали разом з дружиною та її братом Василем Білозерським, теж членом товариства, на самому кордоні, бо вони їхали в закордонну наукову подорож до слов'янських земель, тільки що відбувши весілля Куліша, на якому старшим боярином був Шевченко.

Шевченка заарештували на березі Дніпра, коли він входив на порон, поспішаючи з Чернігівщини, з Кулішевого весілля до Києва на весілля Костомарова.

Слідство зібрало величезний матеріал щодо участі окремих братчиків у таємному товаристві. Всіх арештованих разом з їх паперами звезли до Петербургу. В середині травня, себто, за 2½ місяці слідство було закінчене.

Гулакові довелося пройти ще одну неприсмну процедуру. На підставі якихось чуток слідчі мали відомості, що ознакою таємного товариства були викарбовані на тілі знаки в формі гетьманської булави. Перевірити це вирішили на Гулакові, який вчинив найбільший спротив на слідстві і здавався для слідчих найтяжчим злочинцем. Гулака роздягли, і оглядав його сам комендант Петропавлівської фортеці. Звичайно, ніяких знаків не знайдено.

Кари за участь у Кирило-Методіївському товаристві були різні: від 10 років салдатчини, які припали Шевченкові, і трьох років Цілісельбурзької фортеці, які досталися Гулакові, до кількох років висилки до інших не-українських губернь, в Тулу, Перм, Петрозаводськ, Саратов.

У 50-х роках майже всі братчики повернулися так чи так до роботи, і в 60-х роках уже частково почали здійснювати децю з тих планів, що їх збиралися реалізувати 15 років тому.

Так був заснований часопис «Основа». Шевченко і Куліш видали свої «Граматки» для народних шкіл. Куліш заснував цілу друкарню для видання народних книжок.

Кирило-методіївці прилучилися до руху 60-х років як старше заслужене покоління, запевнивши собі повагу і зрозуміння від молодого гурту шестидесятників, що з таким запалом підхопили справу людей сорокових років і вже більшою лавою стали до національної справи.

.....

ЛЕСНИД ЛИМАН

БІОГРАФІЯ ДЕМОНА

Схилявся над сном королів
У п'ятні серпневої ночі
І жаром отрутих слів
Утрату корони пророчив.

Моделлю відрубистих пліч
Приваблював безліч коханок,
Щоб сміхом заповнити ніч
І зникнути знову над ранок.

Його оминала юрба,
Як тихо 'шов по паркеті.
Він з усміхом ск'ари й раба
Підносив отруту Джульеті.

В рядах пролетарських і він
Підпалював биті ікони,
І кари страшний гередзвін
Загнав його в замок Верони.

Не бачити нових Рів'єр,
Ні хати, ні чорного хліба.
І бюргерство з нього тепер
Скептично сміється: майн лібе'.

Коло джерел нашого письменства

В бурях революції і внутрішніх воєн, у страшних катастрофах першої і другої світової війни, в героїзмі, невдачах, в безнадійності і спалахах, що раптово, непередбачено відкривають перспективи, народжується нова свідомість.

Україна постраждала разом з усім європейським світом. Але наскільки більше жертв принесла й приносить вона, стікаючи кров'ю за те, щоб, раз прокинувшись, не піддатися знову мертвотному снові, як той, що сковував її від 1709 до 1917 року... І шукання української свідомості в неймовірно тяжких історичних обставинах останніх десятиліть приносять тим важливіший досвід, тим глибші перецінки, що плачено за них найдорожчим — життям кращих синів народу. Дух, замість зломитися під тягарем, перемагає. Народжуються нові духові цінності.

Звільняючись від безкрилого позитивізму, вчимося іншими очима дивитися й на минуле.

Не помилимося, коли скажемо, що саме після трагічної невдачі війни 1918—1921 років почалася «реабілітація» нашого старого письменства. Генерація «трагічних оптимістів», а разом із нею й чимало інших мистців слова і пензля стали шукати і знайшли надхнення в скарбах княжої доби й епохи барокка (про винятки — шукання такого характеру в часи давніші — не говоримо, бо для ХІХ ст. це — саме винятки). Так модерна українська література почала на ділі здійснювати заповіді творчості Шевченка і Франка, ідучи в глибину національного минулого, одночасно з тим, як інший рух — «до джерел» світової культури теж став радісним обов'язком всього справді творчого в культурній праці 20—40 років.

Але при всій важливості такого повороту зроблено для наближення рідної старовини до наших широких і чимраз ширших читацьких кіл ще дуже мало. Щоб широко видавати твори нашої старої літератури, не лише для наукової праці, а й для того, щоб кожен інтелігент міг прочитати (в перекладі на сучасну мову чи з відповідним словником) літописи або наші чудові житійні твори, — треба бути переконаним, що скарбниця старої літератури є великим засобом виховання в дійово-демократичному, справді органічно-національному дусі.

Заговоривши з українським інтелігентом старшого покоління (не фахівцем) на цю тему, ми могли почути навіяну народницькими уявленнями відповідь, що стара література «відірвана від життя», що вона «обмежена», що вона «відокремлювала» нашу духовість від культурного світу.

А тим часом яке далеке від правди це твердження! Адже наші «Ізборники», «Златая цѣпь», «Пчели», ці своєрідні енциклопедії тодішньої мудрости, твори Івана Златоуста («Маргарит», «Златоуст», «Златоструй») та інших отців церкви (насамперед Василя Великого, Івана Дамаскіна, Єфрема Сиріна), старозавітні та новозавітні апокрифи й апокрифічні житія, наївно-поетичні, сповнені допитливості, йшли до нас із Візантії, якій судилося донести залишену античністю скарбницю до ренесансу.

А яке багатство являє принесена на Україну галіографічна література — ці переважно на Сході створені новелі з надзвичайно цікавими сюжетами, перейняті високим горінням вічно шукаючого самовдосконалення християнського духу, об'єднані в патерики (як «Лимонар» або «Луг духовний») чи сповнені своєрідної краси й піднесення великі житійні повісті про Андрія Юродивого або Василя Нового! Недарма вони давали надхнення таким мистцям, як Л. Толстой, Фльобер, Лєсков...

Поряд стоять перекладні повісті, які здебільшого пройшли довгий шлях по різних країнах, зазнавши протягом століть багатьох цікавих змін. Така, наприклад, повість про Варлаама і Йоасафа, християнізована поетична біографія Сіддарті-Будди, надзвичайно цікава своїми притчами, що їх так любив наш Франко, великий поет і великий дослідник старої літератури української. Цей за його визначенням, старохристиянський духовний роман вводив давнього українського книжника у велетенське читацьке коло створене походом повісти про Йоасафа з Індії, через Близький Схід (з грецькими, арабськими, грузинськими, вірменськими варіантами) до Італії, де Яків де Воратіне в XIII ст. включив її до «*Legenda aurea*», до Франції, Швейцарії, Англії... А в добу українського барокко повість з'являється друком в Кутейні; до неї ж звертається Лазар Баранович, пишучи «*Z'uwoty s'wietych*», видані в Києво-Печерській Лаврі 1670 р.

Якщо «Повість про Акіра премудрого» або повість «Стефаніт і Іхнілат», що становила частину «Паччатантри» й примандрувала до нас із Індії, могли справляти на стародавнього читача враження своєю складною побудовою, вплетеними в сюжет притчами, зразками східної мудрости, то інші повісті приваблювали наших предків як твори лицарські.

Така була «Повість про Троянську війну», що теж довго переходила з краю в край. Але особливий успіх у старих українських читачів мала «Олександрія».

Невідомий автор створив повість про Олександра Македонського, багато разів пізніше перероблювану. Не тільки оповідання про його чудесне народження, про його батька, володаря єгипетського — ворожбита Некта — неба, але й портрет великого завойовника, і численні події його царювання, і дивні народи, що їх він зустрічав під час походів, як песиголовці чи нечисті, ув'язнені в горі, — все мало казковий характер, взагалі властивий середньовічному епосові. Усі ці твори приєднували українських amatorів «почитання книжого» до літературного середовища Переднього Сходу в часи, коли греки й араби справедливо вважалися за найкультурніших представників тодішнього світу.

Але далеко важливіша для нас оригінальна література тієї доби. Різноманітна жанрово, вона при ближчому ознайомленні цікава саме тим, чого їй відмовляли в XIX столітті, — зв'язком із живим життям. Вона насамперед є доказом швидкого стрийняття старою Україною науки, запозиченої з культурної скарбниці інших народів.

Церковні промовці, як митрополит Іларіон (XI ст.), Кирило Туровський (XII ст.), опановують вибагливу форму візантійської проповіді з складною системою алегорій і порівнянь, з використанням образів природи. Про швидкість такого опанування свідчить звістка про дискусію, чи годиться в проповідях «високого стилю» згадувати й цитувати нехристиянських, «еллінських» філософів. Єпископ Клим

Смолятич (XII ст.) виступає оборонцем такого стилю. А якою гордістю й патріотичним патосом пройняте «Слово о законі і благодаті». Іларіона, першого українця на митрополичій катедрі в Києві, коли він говорить про велику державу Володимира і Ярослава! Тут пульсує таке ж живе життя, як і в пізнішому «Слові о князях» із гострим закликком припинити чвари, як і в похмурих, суворих промовах кол. печерського ігумена, єпископа володимирського Серапіона (XIII ст.), де він картав слухачів за нечестя й байдужість до високих християнських ідеалів, розглядаючи страшну катастрофу як відплату за гріхи.

Та сама палка любов до України проймає «Хожденіє ігумена Данила», що було (судячи з кількості копій) одним із найпопулярніших творів старої доби. Мандрівник запалює перед гробом Господнім, недавно завойованим у невірних, лямпаду за Землю Руську, вже тоді сприймаючи її як ціле, як велику Батьківщину.

Гагіографічна творчість нашої кляжкої доби має таку перлину, як «Сказаніє і страсть і похвала... святую мученика Бориса і Глѣба» невідомого автора, який вражає своїм умінням пластично подати індивідуалізований образ переживань передчасно загиблих князів.

В найвидатнішому з агіографічних творів — «Патерику Печерському» (поч. XIII ст.) маємо короткі оповідання про заснування й будівництво Лаври, приписувачу Несторові повість про св. Теодосія і два послання — цикли новель про святих з Лаври Печерської, приписувані сп. Симонові і ченцеві Полікарпові. Можливо, що послання, які супроводять ці житія, є лише композиційний засіб пов'язати й обрамити новелі, а також підкреслити думку про високе значення Лаври, цієї колиски українського чернецтва.

Грецький схід і варязький захід; дух візантійського чернецтва і дихання народної української демонології; аскетична суворість і несаможита пристрасть закоханої жінки; душі, що палають високим подвигом, і нечажерливі скнари; чудесні візії і ріки сліз каяття. А над усім непохитна віра й мудра прозірливість, що перемагають диявольські спокуси, та любов до рідного монастиря — все це переплітається в збірнику, в своїх образах сповненому контрастів, як сповнене контрастів було життя в похмурих печерах, виритих в осяяних сонцем зелених горах над Славutoю.

Давно і заслужено весь культурний світ визнав високі мистецькі вартості «Слова о полку Ігоревім», де незідомий нам талановитий лицар оповів про похід на половців у 1185 р. новгородо-сіверського князя.

Великий український вчений О. Потебня показав шлях дослідникам, знайшовши «секрет» поетичного чару «Слова»: найміцніше і цілком органічне поєднання дохристиянської ще поетичної стихії народної з книжним твором XII століття. Цей народно-поетичний кольорит переймає всю поему, наляючи їй неповторного українського характеру, в'яжучи її в один комплекс із народними думами та піснями. Хіба не стихія далеко пізнішої «Думи про втечу трьох братів» чується в цьому опісі нещасливого походу: «Тогда вѣступи Игорь князь въ златъ стремянь и поѣха по чистому полю. Солнце ему тьмою путь заступае; ночь стояше ему грозою птицъ убуди; свистъ звѣричь вѣста. Дивъ кличетъ врѣху древа, велить послушати земли незнаемѣ... А Половци неготовами дорогами побѣгоша къ Дону Великому. Крычатъ тѣлѣгы полунощи, рци лебеди роспушени»?...

Фрагмент із поеми «Поет»

(Початок двадцятої пісні)

- 528 Немов титани із старого світу
прийшли на київські смутні степи,
об глинища і гори з неоліту
витрушувати почали свити —
так бурі упадали із зеніту
і в гори били, ніби у стовпи,
земля гула, ліси густі стогнали
і чорні хмари з неба місяць гнали.
- 529 Тряслися гори зісподу до скель
від вовчого гостріші навіть зуба;
і вили сови із нічних пустель,
вітаючи у кручах душогуба,
де дерево ніяке не росте,
а на конячих незаритих трупах
на місяць жовті гавкали лиси,
щоб крові дав з небес, а не роси.
- 530 Дніпро ревів, і панцері іржаві
із дна підняв, що наші козаки
і шведи й турки й вікінги біляві
з життям своїм пустили на піски,
липивши людській прелукавій славі
у кров забризкані з трави листки,
посхилянні з висот у наші води
шуміти до предвічної негоди.
- 531 Підняв, на хвилі панцері потяг
і кинув їх на штурм на чорні гори,
і хвилі йдуть на цей суворий шлях,
гримлять залізом у глибокі нори
гірських боків; на кам'яних шпилях
лишають піну з невимовним горем,
у водянні долини ллють назад
і плачуть, ніби люд з-за вражих ґрат.
- 532 Над кручою одною в горах висів
повалений громами осокір;
у листі в його щось тривожно лисів,
на урвище здіймаючи свій зір;

бо там над ним, де вітер страшно свист вів,
здіймалася людина у простір
небесний; криком говорила туги,
до немірної, як світ, потуги.

М. Дмитренко — Ілюстрація до «Поета»

533 І рвалося волосся на чолі
виттям, бурханням і стогнанням бурі,
і місяць на розбитому крилі
летів крізь хмари на ставки понурі,
і на яри, від вогкості гнилі,
і чорні городські німотні мури;
в очах людини пролітав вогонь
і розливався на чоло і скронь:

534 «О, сило всіх початків і загину!
З останнім словом я до тебе став:
ти вирвала ворота й брами впину,
що у світах держала тьма густа,

і геть розкидала, немов скотину,
великими пожежами повстань,
і всі стихії вирвались до лету,
і трусять нашу, вже стару планету.

535 Сама ж, о, сило, на безоднях ти
пливеш з розкритим і порожнім лоном,
і саме час мені слова страсти
з душі, неначе ос отрутне гроно,
в ту совість, що утворює світи
серед якогось вічного закону,
який формує тут звіриний люд
надхнення убивати і мій труд...»

.....

ВІКТОР БЕР

Духові течії Європи нового часу

КОНСТРУКЦІ ЗАПЕРЕЧЕНЬ

Якщо Європу якоюсь, бодай найменшою мірою можна назвати «країною святих чудес», то дві ідеї, які лежать в основі її духової культури, ідея людини й ідея природи — найбільші з її святинь.

Ф. Дессауер, що р. 1934 був примушений покинути Німеччину і з тих пір живе у Швейцарії, професор фізики, відомий своїми працями в ділянці, де біологія межує з фізикою, автор книги «Філософія техніки», на початку своєї статті: «Людина в добу природознавства» («Frankf. Hefte», 46, VI) пише: «Не тільки з катастрофальності подій, але і з технічних відкриттів і винаходів нашого часу ми з остаточною ясністю збагнули всю важливість того, як людина приймає світ, як вона пізнає й відчуває його, як вона його опановує своєю волею, прагне його формувати і як віддає себе йому» (с. 16).

Мова, про «як нашого сприйняття світу». Центр ваги перенесено з «що» на «як», з об'єктивної даності світу на ідеологічне його тлумачення.

Ідеологія епохи Нового часу постала з заперечення ідеології середньовіччя. Середньовіччя вчило про метафізичний субстрат як основу нашого фізичного світу. Для середньовіччя важило не фізичне, не природне, а надприродне, не земне, а небесне, не людське, а Боже, не плотське, а безплотне й янгольське. Вічність, абсолютність Божого, потойбічне життя, заперечення в людині природного, всього, що є в ній плотського й від плоті, теологічна, церковно-догматична істина, істина об'явлена і Об'явлення як джерело істини, єрархічна структура суспільного й космічного ладу, — таке було те коло ідей, що їх плекало й у ньому оберталося середньовіччя.

Новий час одкинув усе це. Він зневажив усі релігійні істини середньовіччя. Скаламутив джерела. Зруйнував каплиці, спалив храми, знищив розарії. Спилляв придорожні хрести і, замість розп'ять, поприбивав до стовпів дошки з назвами міст і вказівками відстанів. Новий час блюзнірчив. Божому він протиставив людське, надприродному природне.

Р Е Н Е С А Н С

Ренесанс є початковим етапом епохи нового часу. Він є пропедетичним вступом до неї, контурною її прогнозою, першим схематичним екскурсом у новий час, яким він стане згодом у наступному, уже післяренесансовому періоді.

Теологічний антинатуралізм був, властиво, ознакою середньовічного погляду на природу й людину. Антитеологічний натуралізм, що його висунув ренесанс, є провідною ідеєю епохи нового часу, має виразний антитеологічний характер, але в типовій для ренесансу, надзвичайно своєрідній суміші метафізичного й фізичного. Власне, ренесанс не одкидає твердження про метафізичний субстрат як основу фізичного світу. Ренесанс зберігає віру в духів, що керують силами природи, але він змінює єрархічний аспект цієї віри. Ренесанс змінює єрархічне співвідношення духового, надприродного світу й природного людського. Церква вчила: «Бог є Господь; людина є раб». Ренесанс воліє ствердити: «Людина є Господь; Бог є раб».

Доктор Фавст. — Офорт Рембрандта

Натуралізм доби ренесансу, натуралізм Парацельза й Агріпи Нетесгаймського — магічний натуралізм. Фавст народної легенди такий же маг, як і Парацельз або Агріпа. Скидаючи з себе ланцюги церковної доктрини, що так довго її сковувала, людина ренесансу повірила в титанічну безмежність своїх сил. Виходячи з уявлення про сховані, окультні духові сили природи, про духів, властивих природним елементам, людина ренесансу намагається опанувати цих елементарних духів природи. Вона шукає таємничих окультних способів і магічних шляхів, які поставили б цих духів природи в залежність від неї і дали їй змогу, за власною волею керувати духами, землі, повітря й вогню.

Магічний натуралізм є вихідною точкою в ступневих змінах поглядів нового часу на природу. В межах ренесансу він по-слідовно сполучається з естетичним натуралізмом. Ідея магічної природи співіснує з ідеєю естетичної природи. Середньовіччя заперечувало плоть, зневажало плотську фізичну природність плотського. Середньовічне мистецтво змальовувало плоть, яка розкладається й гниє, кістки, труну і смерть. Людину воно зображувало в метафізичній її абстракції як святого. Мистецтво ренесансу малює фізичну людину, плоть, яка квітне. Тема «матері й дитини» — улюблена тема мистців ренесансу. Ренесанс закоханий у вроду природної людини.

В основі церковної теології лежить, як відомо, вчення про бого-

явлення й боголюдину. Повстаючи проти теології як доктрини, ренесанс одкинув цю велику ідею християнської догми, ідею Бога, що стає людиною. Теологічному гуманізмові, теогуманізмові ренесанс протиставив свій секуляритивний, знебожений ідеал антитеологічного гуманізму. Не деус гомо, а гомо гуманус. Не Боголюдина, а людина, що є людиною і тільки людиною. Так витворюються перші контури схеми антитеологічного гуманізму, що зберігає свою чинність у раціоналізмі XVII сторіччя, в просвітництві XVIII сторіччя, лібералізмі XIX сторіччя, аж до своєрідної формули антигуманістичного гуманізму у французькому екзистенціалізмі наших днів.

Так ми підійшли до питання про ідеологічне коріння класичної філології як однієї з основних частин у складі ідеологічної доктрини ренесансу. Схеми заперечені і стверджені можуть давати дуже химерні комбінації. Класична філологія яскравим прикладом цього. Середньовіччя виходило з визнання записаної істини, з визнання даності: істину дано, вона записана. Істина є об'явлена істина, а Об'явлення потребує лише визнання. Ренесанс оперує визнаними істинами. Він визнає істину. Але, стверджуючи визнання об'явленої істини, ренесанс у цю традиційну тезу теологічної догми про богооб'явлення істини вкладає не теологічний, а секуляритивний, антитеологічний, знебожений сенс. Він прагне ствердити людське об'явлення й людські об'явлені істини. Для християнства об'явлена істина міститься в книгах св. Письма, для ренесансу — в книгах античних письменників. Теологічним істинам Церкви протиставлено філософічні істини античного світу. Мойсееві протиставлений Платон.

РЕФОРМАЦІЯ

В літературі довгий час точилася дискусія про взаємовідношення ренесансу й реформації. Одні з дослідників, приміром Тройчке, ототожнювали ренесанс і реформацію. Інші їх розмежовували. «Лютеранське і гуманістичне мислення виступають як несполучувані протилежності», зауважує Гергардт Ріттер («Zeitwende», 1946, II, с. 68). Я не поділяю ні першої думки, ні другої. Кожна епоха пропонує кілька рішень, що їх висуває час на порядок денний. Ці рішення можуть належати одній і тій самій добі і різко розходитися між собою. Приклад ренесансу і реформації як найкраще ілюструє цю тезу.

Справа йшла про те саме: про розрив із середньовіччям, про переборення системи середньовічного світогляду. Ренесанс в Італії і реформація в Німеччині вели однаково наступ проти середньовіччя, але вели його з різних позицій. Сонети Петрарки, Декамерн Боккаччо, Сикстинська Мадонна Рафаеля, жіночі портрети Леонардо да Вінчі, переклади з Платона тощо — явища одного порядку. Але ні класицизм, ні естетичний натуралізм, ні гуманізм, жадна з цих засад, що їх висунув войовниче проти середньовіччя ренесанс, не були тим шляхом, що його вибрала для себе в Німеччині реформація. Малярство з його принадами барв, витонченість сонетної форми, структурна довершеність новелі в художній прозі, ідеал гуманізму, відродження античної культури нічого не говорили для діячів реформації.

Лютер не збирає шванків і не надає народним анекдотам про духівництво літературного опрацювання. Естетичний гедонізм і філософічні традиції античності не є тим ґрунтом, на якому він хо-

тів би стояти. Критика церковної практики католицизму, оновлення теоретичних основ релігії, унезалежнення релігії від Церкви — ось те, чого прагне Лютер, ставлячи перед собою завдання реформувати релігію. Він робить спробу ствердити чисті форми релігійної свідомості як внутрішньої віри людини, не зв'язаної нічим зовнішнім.

Суб'єктивістичний раціоналізм є властивим річищем цієї релігійної концепції. Передхоплюючи ідеї Канта, Лютер трактує спасіння як «річ у собі». Лише Бог знає, кого він спасає. Ніхто з людей не сміє вважати свої земні дії за потрібні для спасіння і тому святі. Взагалі, за Лютером, немає жадного стану особливого священства: всі люди грішники перед Богом, і тому між ними немає жадної різниці. Так твориться своєрідна безстанова концепція релігії, виразно скерована проти сархізму, стверджуваного католицизмом.

Імануель Кант

Лютер послідовно руйнує всю будову католицького вчення про спасіння, спертого на визнання потреби священницького посередництва. Він наважується йти до кінця і проголосити загальне священство віруючих, бо віра, а не людська справа висвячуваного священства приводить нас у зв'язок з Богом. Церква не є видима, вона — невидима спільнота віруючих. Царство Боже не від с іту цього. Церква не потребує земної влади. Влада фальшує істоту Церкви, зводить її на манівці.

Так Лютер виступає з концепцією, яка різко розмежовує світську державу й християнство. Він воліє звільнити державу від опіки Церкви. Держава не повинна підлягати компетенції Церкви. Реформація безоглядно розбила світське настановлення Церкви й розчистила ґрунт для ідеї, що

стає ознакою всієї епохи нового часу — розмежування релігії й політики, трактування релігії як приватної внутрішньої справи.

Ідея приватності релігії, секуляризованої держави, розмежованих сфер релігії й держави, все це ідеї нового часу, які знайшли своє відображення в реформації. З цього погляду Тройчке мав рацію, ніби бачив у Лютері предтечу модерного лібералізму XIX стор.

РАЦІОНАЛІЗМ

Натуралізм і гуманізм набувають значення ідеологічних течій, що, в тих або тих варіантах, визначають ціле обличчя нового часу. В ренесансі на свій кшталт і в реформації на інший. Ідея природної людини, де людину ототожнено з природою, і ідея природи, яку

форсує, підпорядковує собі людина, знаходять собі доповнення в третій ідеї: ідеї критичного розуму, що з своїх розумових (раціоналістичних) позицій заперечує все нерозумне, нераціональне в наявній дійсності і, спираючись на свої розумові засади, будує критично змінену, зрозумлену, раціональну дійсність. Раціоналізація дійсності стає провідним гаслом епохи.

Ренесанс стверджує природну людину в її естетичному сприйнятті, реформація — релігію чистого євангелізму, раціоналізм XVI стол. — розум, що пізнає себе, шлях самопізнавального розуму, розум на шляхах пізнання природи. Людський розум виступає, а) як скерований на пізнання самого себе або б) як скерований на пізнання природи. Гуманізм і натуралізм в XVII стол. набувають раціоналістичної інтерпретації.

В основі теорії Коперніка лежали дві засади: вимога розумової критики дійсності й протиставлення розумових конструкцій безпосередній даності дійсності. Це була нова метода, метода нового раціоналістичного пізнання. Якщо теорія Коперніка мала за собою слушність, то це значило, що дійсною є розумова, витворена нашим розумом раціональна дійсність, дійсність як продукт нашого мислення.

Декарт цим ідеям і цій методі надав філософського обґрунтування. Реальності нашого мислення або, що те саме, мисленні реальності становлять собою дійсність. Мислення є буттям. Так твердив Декарт. Пізніше, наприкінці XVIII стол. цей суб'єктивізм в антинатуралістичному раціоналізмі Канта знайде для себе вираз у формулі: «Розум творить свої закони не з природи, але приписує їх їй!»

КРИЗА МЕХАНІСТИЧНОГО НАТУРАЛІЗМУ

Клясична фізика була винаходом XVII сторіччя. Три засади лежали в її основі: безперервність, причиновість (кавзальність) і субстанція (матерія-маса). Твердження про кавзальну визначеність кожного явища передбачало визнання безперервності причинового ряду, а разом з тим заперечення того, що якась річ або явище можуть випасти з даного причинового ряду, бути поза рядом.

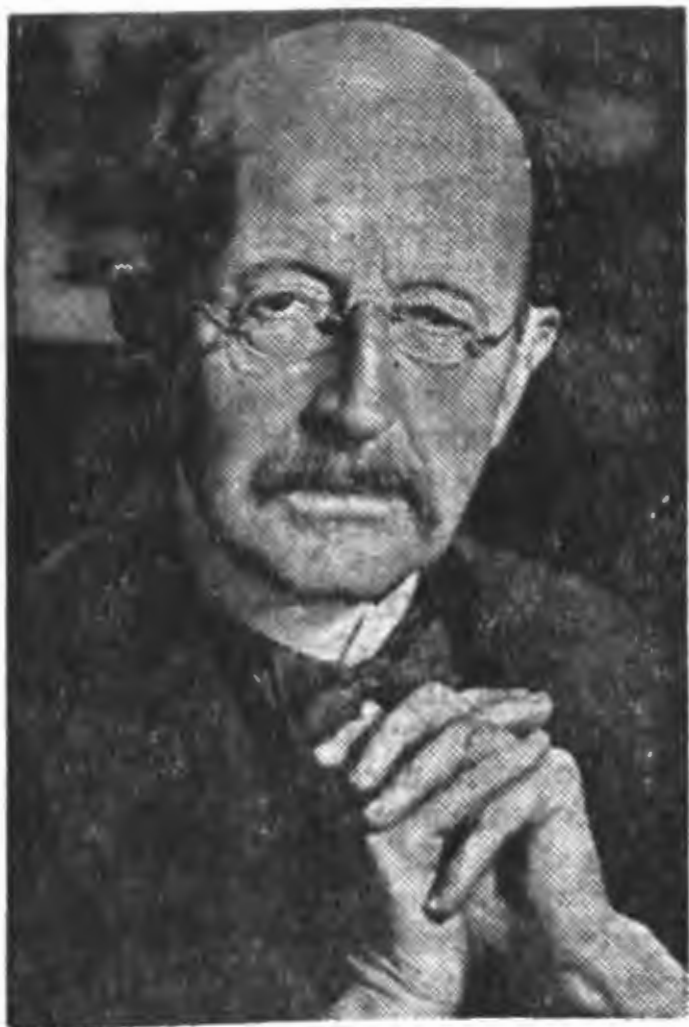
Середньовіччя виходило з визнання чуда й волі Божої; новий час одкидає можливість чула й втручання волі Божої, бо це означало б порушення раз назавжди даного причинового ряду. Кавзальний ряд в антиметафізичній системі нового часу був трактований як іманентний, незмінний, завжди тотожний собі.

Ця теорія причинової безперервності, вчення про сталість енергії відповідали давній тезі, що природа не робить скоків. Ляйбніц співав їй гімни і Дарвін побудував на ній своє вчення про походження видів: виникнення нових видів може бути пояснене лише на єдиному й безперервному шляху причиновозумовлених найменших змін.

Якщо епоху нового часу називають добою великої кризи метафізики, то наш час. ХХ століття, годилося б назвати добою великої кризи фізики. Модерна фізика, здобуток наукового розвитку останнього 50-ліття, рішуче одкинула всі ті засади, на яких ґрунтувалася клясична фізика і які здавалися протягом двох з половиною сторіч непорушними й остаточними. Клясична фізика була фізикою великих тіл, вона досліджувала зовнішню природу; за наших днів гаслом стала мікрофізика, фізика ядра. Клясична фізика спиралась

на вчення про неподільність атома, наш час висунув протилежне твердження про подільність атома, про складну будову атома й можливість розщеплення атомового ядра.

Відкриття Рентгена 1895 р., відкриття радіоактивності, зроблене подружжям Кюрі р. 1896, теорія квант Макса Планка р. 1900, теорія відносності А. Айнштейна р. 1903 і 1913, перша наукова модель ато-

Макс Планк

Альберт Айнштейн

ма з р. 1913 данського вченого Нільса Бора, — такі перші етапи розвитку модерної фізики, що знайшли завершення уже в наших днях у розкладі атома й відкритті атомової енергії.

Доба механістичного натуралізму закінчена. Ми вступаємо в добу атомової енергії.

.....

Підсумки літературного року

Проблема вільної української літератури на еміграції не зводилась, як це довів минулий рік, лише до антитетичного становища цієї літератури супроти літератури, витворюваної українською мовою на окупованих українських теренах. Знаменний виступ МУРу (Мистецький Український Рух) ствердив, що сторожа українського слова це насамперед прямування на шляхи великої літератури, тобто — боротьба за визволення від регіоналізму та за включення українського літературного процесу в світовий.

Освідомлення такої концепції та боротьба за неї — це основна мета діяльності українських письменників за перші півтора роки після вмовкнення воєнних дій. У цьому знаменність і переломовість теперішнього етапу, в цьому вага чинності МУРу, літературних дискусій і виступів окремих діячів українського письменства.

Як для тих, кому лежить на серці провідне становище української культури, так і для її ворогів, що прямо чи посередньо дбають про цю культуру як провінційно-етнографічний вияв і не більше, цілком зрозуміле історичне гасло вільної української літератури. Верхів'я, осягнені майстрами нашого слова в минулому, це орієнтаційні дороговкази, а відповідальність українського письменства в даній мент — це неухильно проловжувати й поглиблювати ці традиції. Від дебатів і тез до їх впровадження в життя — ще, може, десятиріччя. Але рр. 1945—1946 у нашому письменстві це — старт. Старт у майбутнє, передусім.

Антитетизм українського письменства на чужині в'яскравлюється, безперечно, в продовженні традицій еміграційної літератури 20. і 30 років, яка, *par excellence*, була полум'яною антитезою зради української духовності, пропагованій офіційною літературщиною по той бік «залізної завіси» з усією наполегливістю ще й по цей день.

Тим то випуски творів героїчно загиблих О. Олжича («Підзамчя»), О. Теліги («Луша на сторожі») та Ю. Липи («Рубан») були не тільки виявом пістету до цих постатей, але й підкресленням духового зв'язку з ними як з бардами національної енергії та вірності.

Цей зв'язок (зокрема — вплив Маланюкової школи) слідний передусім у молодих представників патріотичної лірики: у Я. Славутича (збірки «Співає колос» і «Гемін віків») та Л. Полтавч («За мурами Берліну»). По-своєму і не в зв'язку з традицією поезії еміграційного патосу розв'язує тему патріотизму І. Вагрянний, що видав минулого року збірку своїх поезій «Золотий бумеранг».

Ціла низка молодих лебютантів, як М. Ситник («Відлітають птаці»), О. Скорупський, П. Кізко та ін., не завжди з успіхом плекають цей жанр патріотичної лірики. І О. Бабій, співець епопеї 1918 року, в збірці «Жнива», поряд з ідилічними поемами намагався оспівати епопею Карпатського зрису р. 1938.

Але не в безпосередньо патріотичній поезії, яка часто-густо невіддільна від політичної віршованої публіцистики, окреслювалися центральні позиції українського письменства в минулому році. Майстерні зразки поетичного слова, формально замикаючи круг неокласичної традиції, дали М. Орест («Душа і доля») та Ю. Крен («Попіл імперій»). Обидва спрямували своє надхнення в зони містичного піднесення, в ідеальний «нечутний» світ «сучорих серафимів» — поглиблюючи українську тему мотивами високої етики й моралі.

Але ще значеннішою була поява книжки Р. Барки («Апостоли»), передвісника нового напрямку української поезії, гуманіста-християнина, що зростає на ґрунті суто-української філософії серця. Прокліч недавнього опанцерованого лобі «біснуратих» посиднується в Барки з прозрінням поета — вістуна нових, справжньолюдських взаємин на землі.

Ви ждїть! Терпїть! Нічого... І надїю
і віру і любов в душі хранїть.
Таки ж утнуть на світі горю-змїю,
колись утчуть життя прокляту нить!
Очищені й спокутувані донї,

**ви вернетесь — на ріднім, теплім лоні
сльзьми облили матері долоні
і воскресити корінь на руїні,
і викохати квіти на Вкраїні.**

Так оптимістично звучить незрівняна своєю трагічністю елегія В. Барки «Великомучениці Берліну» — присвята українським дівчатам у каторзі Третього Райху.

Подібною промкненістю пройняті й поезії пасій, образи та гніву Т. Осьмачки, друковані в минулорічній періодиці. Чіткі поетичні особистості зарисувалися в поезіях О. Лятуринської, О. Веретенченка, Л. Лимана, розкиданих по різних виданнях.

Мистецька проза, що її панівним досі стилем був т. зв. реалізм, зчаста гра ітуючий до немистецького регіоналістичного натуралізму (Ф. Мелешко, П. Феденко), — відзначає в цьому році, не без впливу західноєвропейських та американських оживлюючих струмів, ребелію формалістичного шукальництва в дусі неоекспресіонізму й навіть сюрреалізму. З відомих прозаїків Улас Самчук опублікував декілька розділів з роману «Юність Василя Шеремети», Юрій Косач — три новелі «Чудесна балка», «Ноктюрн b-moll», «Запрошення на Цитеру» і уривки з нового роману «Еней і життя інших», В. Чапленко — збірки новель «Любов» і «Муза», І. Костецький — «Оповідання про переможців», В. Домогтович — уривки з роману «Доктор Серафікус» та історичну новелю «Пімста».

На межі документарної й мистецької прози стоять дві публікації — свідчення очевидців про лобу, саме Ю. Бескида «Люди без прізвищ» та О. Дачського «Хочу жити».

Дуже різнобарвною й цікавою була галузь літературною есею, плекача в збірниках «МУР» та в поточній пресі і визначена передусім іменами В. Бера, Ю. Шереха, Б. Подоляка, В. Державина та ін.

Драма в минулому році виявила себе постановою п'єси Ю. Косача «Ворог» та публікацією п'єси Л. Коваленко «Ксантіппа».

В гострій боротьбі з інфазією графоманів («творчість» Русальського, Степового, Балка, Брика, Заліщицького, Запорізького та ін.), що з упертою завзятістю засмічували книжний ринок, брали участь літературні журнали і літературні сторінки періодики. З них деякі, як напр., «Ранок», «Заграва», «Українське Слово», «Час», «Українська Трібуна» та ін. сприяли піднесенню рівня нашого письменства на чужині. Газета «Час» провела конкурс на кращий прозовий твір з темою боротьби українського народу проти німецького окупанта, на якому конкурсі відзначено нагородами творчі Ю. Косача та І. Костецького. Літературний конкурс на кращу новелю оголосила й газета «Українське Слово», але наслідки його в р. 1946 ще не були відомі.

КЮ

ЗНАМЕННІ ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ 1947 РОКУ:

5. річчя УПА. 1942 українські широкі народні маси під проводом найкращих синів України створили Українську Повстанчу Армію, яка в тяжких умовах зводила героїчні бої проти окупанта і своєю безперервною боротьбою та численними жертвами багато спричинилася до тотального розгрому ворога людства.

30. річчя Весни Народів. У лютому й березні 1917 по всій території кол. царської Росії вибухнула могутня революція, звана «Ве-

сною Народів», яка знаменувала собою початок тяжкого й кривавого змагу поневолених народів за своє повне національне й соціальне визволення. Український нарід стояв і стоїть у цій боротьбі на передовому місці.

50. річчя з дня смерті П. Куліша. Великий будитель духу української нації, член Кирило-Методіївського братства, друг і співборець Шевченка, автор численних поетичних та прозових творів, у тому — історичного роману «Чорна рада», перекладач на українську мову Біблії та Шекспіра, Пантелеймон Куліш назавжди увійшов в історію українського народу як один з опорних стовпів його культури.

.....

З М І С Т

	Стор
Василь Барка: Примирені	3
Календарна частина	4
Нові поштові оплати	28
Історія пише	29
Єроним: З літопису	35
Ігор Ромен: Нові форми давніх шляхів	36
Юрій Шерех: Вплив Галичини	40
Юрій Косач: Пам'яті Лесі Українки	48
Ігор Костецький: Перед днем грядущим	48
Володимир Коваль: Регенсбург	54
Торговельні взаємини Києва з Регенсбургом	55
Вольфрам фон Ешенбах: Запит	60
Юриняк: Михайло Коцюбинський	61
Вадим Лесич: * * *	65
Володимир Блавацький: Стефаник у театрі	66
Райнер Марія Рільке: Це, там, де крайні вже хатки	78
Петро Мегик: Дещо про творчість Г. Мазепи	78
В річницю смерти генерала Антона Кравса	71
Макс Давтендай: Проймає тишина	74
Юліян Бескид: Древко рубають	74
Б. Черкаський: Кирило-Методіївське Братство	76
Леонид Лиман: Біографія демона	80
М. Григорович: Коло джерел нашого письменства	81
Богдан Нижанківський: * * *	85
Теодосій Осьмачка: Фрагмент із поеми «Поет»	88
Віктор Бер: Духові течії Європи нового часу	86
Підсумки літературного року	93

Виправлення помічених помилок:

На стор. «Лютій — записки» в обох останніх датах (М. Заньковецької та Л. Українки) слід читати не «пом.», а «нар.». На 2 стор. обгортки 3 ряд. зн. зам. «адреса» — «адреса».

ПЕТРО ОЛЕКСІЄНКО

дипломований

МИСТЕЦЬ - ФОТОГРАФ

Augsburg, Somme-Kaserne, Bl. III, Z. 98

Приймаю замовлення
на різні праці фотографічного мистецтва:

знімки (також побіль-
шення), репродукції
з портретів, рисунків
тощо (також кольорові)

Якість гарантована! Виконання швидко!

Можна набути фотографії з екскурсій, спортових
виступів, таборового життя, історичні, з Визволь-
них Змагань тощо.